

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI YAKLAŞIMLAR:
İSTANBUL İÇİN BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İpek POLA

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

EYLÜL 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI YAKLAŞIMLAR:
İSTANBUL İÇİN BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İpek POLA
519111010**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice AYATAÇ

EYLÜL 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519111010 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **İpek POLA** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL İÇİN BİR DEĞERLENDİRME**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Hatice AYATAÇ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Nilgün ERGUN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşe Nilay EVCİL
Beykent Üniversitesi

Teslim Tarihi : **29 Ağustos 2015**
Savunma Tarihi : **30 Eylül 2015**

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam boyunca her türlü yardım ve desteğini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Doç Dr. Hatice AYATAÇ'a, bu süreçte bana gösterdikleri anlayıştan dolayı Fides İç ve Dış Ticaret A.Ş. ailesine, özellikle değerli iş arkadaşlarım Enes ÇEVİKEL ve Mehmet Mustafa BORLU'ya Başarımda büyük emeği bulunan, her zaman, her koşulda yanımda olup bana güç veren çok sevgili aileme,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eylül 2015

İpek POLA
Peyzaj Mimarı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Kavramsal Arka Plan.....	1
1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı	4
1.2 Yöntem ve Adımlar	6
2. KAPSAYICI ÇOCUK OYUN ALANLARININ TASARIMI.....	9
2.1 Kapsayıcı Tasarımın Kavramsal Tarihi.....	9
2.1.1 Kapsayıcı tasarım kavramının farklı tanımları ve kapsamı.....	12
2.1.2 Kapsayıcı tasarım standartları ve yasal arka plan	14
2.2 Kapsayıcı Tasarım İlkeleri	20
2.2.1 Eşit kullanım (Equitable use).....	21
2.2.2 Esnek kullanım (Flexible use).....	22
2.2.3 Basit ve sezgisel kullanım (Simple and intuitive use)	23
2.2.4 Algılanabilir bilgi (Perceptible information)	23
2.2.5 Hata toleransı (Tolerance for error)	24
2.2.6 Düşük fiziksel güç gereksinimi (Low physical effort).....	25
2.2.7 Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan (Size and Space for Approach and Use)	25
2.3 Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanlarının Tasarımı ve Başarılı Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi	27
2.3.1 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarım ilkeleri	32
2.3.2 Kapsayıcı çocuk oyun elemanları	41
2.3.3 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının organizasyonu ve yönetimi.....	46
2.3.4 Başarılı örneklerin değerlendirilmesi.....	49
2.4 Bölüm Sonucu	53
3. ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI TASARIM YAKLAŞIMLARININ İSTANBUL ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	55
3.1 Kapsayıcı Tasarım Yönüyle Türkiye'deki Yasal Arka Plan	55
3.2 Türkiye ve İstanbul'daki Engelli Nüfus ve Demografik Yapısının Değerlendirilmesi	57
3.3 Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanlarının İstanbul Özelinde İncelenmesi.....	61
3.3.1 İstanbul'da kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanan parkların karşılaştırmalı incelenmesi.....	62
3.3.1.1 Göztepe 60. Yıl Parkı.....	63

3.3.1.2 Beşiktaş Dilek Sabancı Parkı	65
3.3.1.3 Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı	68
3.3.2 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarına katılım ve farkındalığın İstanbul özelinde Sorgulanması; İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı	71
3.3.2.1 İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı.....	73
3.3.3 Anket bulgularının değerlendirilmesi.....	76
3.3.3.1 Ankete katılan çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları.....	77
3.3.3.2 Çocukların oyun ve çocuk oyun alanları ile ilgili düşünceleri.....	82
3.3.3.3 Çocukların karar alma süreçlerine katılımı	88
3.3.3.4 Çocukların istedikleri oyun alanları ve elemanları, oyun arkadaşları	89
3.3.3.5 Çocukların anket hakkındaki görüşleri	91
3.4 Bölüm Sonucu	92
3.4.1 Ankete katılan çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları.....	93
3.4.2 Çocukların oyun ve çocuk oyun alanları ile ilgili düşünceleri.....	95
3.4.3 Çocukların karar alma süreçlerine katılımı	98
3.4.4 Çocukların istedikleri oyun alanları ve elemanları, oyun arkadaşları	99
3.4.5 Çocukların anket hakkındaki görüşleri	101
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	103
KAYNAKLAR.....	111
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	125

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABA	: American Barrier Act
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADA	: American Disability Act
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ANSI	: American National Standards Institute
BSI	: British Standards Institute
HIV	: Human Immunodeficiency Virus
IKEA	: Ingvar Kamprad Elmtaryd Agunnaryd
ILO	: International Labour Organization
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
LEED	: The Leadership in Energy and Environmental Design
MERNIS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN	: United Nations
UNFPA	: United Nations Population Fund
UNGA	: United Nations General Assembly
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
WHO	: World Health Organization
WHS	: World Health Survey

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1: Tezin gelişme süreci.....	7
Çizelge 2.1: Kapsayıcı tasarım ilkeleri ve rehberleri.....	27
Çizelge 3.1: Yıllara göre çocuk nüfusu tahmini.....	58
Çizelge 3.2: Türkiye’de yıllara göre çocuk nüfusu.....	59
Çizelge 3.3: İstanbul’da yaşlara göre çocuk nüfusu.....	59
Çizelge 3.4: Yaş grubu ve cinsiyete göre engelli nüfusun oranı.....	60
Çizelge 3.5: Düzey ve engel türüne göre İstanbul’daki engelli çocuklar.....	61
Çizelge 3.6: Oyun alanlarının kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi.....	62
Çizelge 3.7: Göztepe 60. Yıl Parkı’nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi.....	64
Çizelge 3.8: Dilek Sabancı Parkı’nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi.....	67
Çizelge 3.9: Özgürlük Parkı’nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi.....	70
Çizelge 3.10: Yaş ve cinsiyet durumu.....	77
Çizelge 3.11: Çocukların doğum yerleri.....	77
Çizelge 3.12: Çocukların engelli olma nedenleri.....	78
Çizelge 3.13: Çocukların kardeş sayıları.....	78
Çizelge 3.14 : Cinsiyete göre okul türü.....	79
Çizelge 3.15: Çocukların birlikte yaşadığı kişiler.....	79
Çizelge 3.16: Çocukların aynı evde sürekli beraber yaşadığı kişiler.....	80
Çizelge 3.17: Çocukların başka bir evde zaman zaman beraber yaşadığı kişiler.....	80
Çizelge 3.18: Çocukların sahip olduğu eşyalar.....	81
Çizelge 3.19: Çocukların önem verdiği kişiler.....	81
Çizelge 3.20: Ailelerin çalışma durumu.....	82
Çizelge 3.21: Çalışan ailelerde ebeveynlerin meslekleri.....	82
Çizelge 3.22: Çocukların boş zamanlarında yaptığı aktiviteler.....	83
Çizelge 3.23: Çocukların oyun ve boş zaman aktiviteleri hakkındaki görüşleri.....	84
Çizelge 3.24: Çocukların en çok oynadığı oyunlar.....	84
Çizelge 3.25: Çocukların en çok oynadıkları oyun mekanları.....	85
Çizelge 3.26: Çocukların birlikte en çok oyun oynadığı insanlar.....	85
Çizelge 3.27: Çocukların çocuk oyun alanına erişim türü.....	86
Çizelge 3.28: Çocukların çocuk oyun alanına birlikte gittiği kişiler.....	86
Çizelge 3.29: Oyun oynarken çocuğun güvenliğini tehdit eden etmenler.....	87
Çizelge 3.30: Çocukların bildiği ve yaptığı sporlar.....	87
Çizelge 3.31: Çocukların karar alma süreçlerine katılımı.....	88
Çizelge 3.32: Engelli hakları ve çocuk haklarının bilinmesi ve uygulanması.....	88
Çizelge 3.33: Çocuklara uygun çocuk oyun alanları için öneriler.....	89
Çizelge 3.34: Çocukların en çok oyun oynamak istediği oyun ekipmanları.....	90
Çizelge 3.35: Çocukların birlikte oyun oynamayı en çok istedikleri kişiler.....	90
Çizelge 3.34: Çocukların anket ile ilgili görüşleri.....	91

Çizelge 3.37: Çocukların anket ile temsiliyeti ilgili görüşleri.	91
Çizelge A.1: Anket soruları.	119

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Erişim piramidi.....	11
Şekil 2.2 : Kapsayıcı tasarımın diğer tasarım yaklaşımlarıyla ilişkisi.....	13
Şekil 2.3 : Amerikan Engelli Hareketi Standartları'na ve Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı'na göre tasarlanan iki kamusal alan arasındaki farklar.....	16
Şekil 2.4 : Eşit kullanım ilkesi.....	21
Şekil 2.5 : Esnek kullanım ilkesi.....	22
Şekil 2.6 : Basit ve sezgisel kullanım ilkesi.....	23
Şekil 2.7 : Algılanabilir bilgi ilkesine göre tasarlanmış bir bisiklet yolu.....	24
Şekil 2.8 : Hata toleransı ilkesi.....	24
Şekil 2.9 : Düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesi.....	25
Şekil 2.10 : Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesi.....	26
Şekil 2.11 : Kapsayıcı oyunun çocuğa etkileri.....	28
Şekil 2.12 : Çocukların bir arada oynadığı kapsayıcı oyuna bir örnek.....	29
Şekil 2.13 : Çocuk oyun alanında diğer yaşlıları ve ebeveynleriyle bir arada oynayabilen çocuklar.....	29
Şekil 2.14 : Bütün çocukların bir arada oynadığı kapsayıcı oyun elemanı örnekleri.....	31
Şekil 2.15 : Eşit kullanım ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	32
Şekil 2.16 : Esnek kullanım ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	33
Şekil 2.17 : Basit ve sezgisel kullanım ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	34
Şekil 2.18 : Algılanabilir bilgi ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	35
Şekil 2.19 : Hata toleransı ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	36
Şekil 2.20 : Düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	37
Şekil 2.21 : Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı.....	38
Şekil 2.22 : Unicef'e göre kapsayıcı tasarım ilkeleri dikkate alınarak kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarlanması.....	40
Şekil 2.23 : Yükseltilmiş kum havuzu (sandpit).....	42
Şekil 2.24 : Labirent (maze).....	42
Şekil 2.25 : Uçan ikili tilki (the dual flying fox).....	43
Şekil 2.26 : Dönme dolap (Carousels).....	43
Şekil 2.27 : Yuva salıncak (Nest swing).....	44
Şekil 2.28 : Müzikal enstrüman (Musical instrument).....	44
Şekil 2.29 : Su oyunu (water play).....	45
Şekil 2.30 : Özgürlük salıncığı (Liberty swing).....	45
Şekil 2.31 : Olivia Vakfı'nın Avusturalya'daki kapsayıcı çocuk oyun alanı ağı.....	46
Şekil 2.32 : Avusturalya'daki kapsayıcı çocuk oyun alanı ağı.....	47
Şekil 2.33 : Amerika'daki kapsayıcı çocuk oyun alanlarını gösteren bir harita.....	47
Şekil 2.34 : Brisbane'de yer alan kapsayıcı çocuk oyun alanlarının konumları.....	48
Şekil 2.35 : Kapsayıcı çocuk oyun alanlarını belirlemek için hazırlanan bir harita.....	48

Şekil 2.36 : New York'ta bulunan kapsayıcı çocuk oyun alanları.	48
Şekil 2.37 : Livvi'nin yeri çocuk oyun alanı-Sidney.....	50
Şekil 2.38 : Çocuk oyun alanı içerisinde yer alan müzik enstrümanı.....	50
Şekil 2.39 : Grommet Adası Sahil Parkı genel görünüm.....	51
Şekil 2.40 : Grommet Adası Sahil Parkı çocuk oyun alanı.	51
Şekil 2.41 : Grommet Adası Sahil Parkı çocuk oyun elemanları.	52
Şekil 2.42 : Clemyjontori Parkı-Virjinya genel görünüm.....	52
Şekil 2.43 : Clemyjontori Parkı-Virjinya çocuk oyun alanı.	53
Şekil 3.1 : Göztepe 60. Yıl Parkı genel görünüm.	63
Şekil 3.2 : Göztepe 60. Yıl Parkı çocuk oyun grupları.	63
Şekil 3.3 : Göztepe 60. Yıl Parkı fitness alanı.	64
Şekil 3.4 : Dilek Sabancı Parkı genel görünüm.	65
Şekil 3.5 : Dilek Sabancı Parkı çocuk oyun alanları.....	66
Şekil 3.6 : Dilek Sabancı Parkı'nın engelli kullanımına uygun yolları ve park içerisindeki basketbol sahası	66
Şekil 3.7 : Özgürlük Parkı genel görünüm.	68
Şekil 3.8 : Özgürlük Parkı sosyal donatılar.	69
Şekil 3.9 : Özgürlük Parkı çocuk oyun alanlarından görünüm.....	69
Şekil 3.10 : Özgürlük Parkı çocuk oyun alanlarından görünüm.....	69
Şekil 3.11 : Anket soru ve yanıtlarından örnek.	72
Şekil 3.12 : Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı konumu ve kampın genel görünümü.	74
Şekil 3.13 : Müstakil prefabrik ev.	74
Şekil 3.14 : Kamp içinde yer alan çocuk oyun alanı ve kafeterya.....	75

ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI YAKLAŞIMLAR: İSTANBUL İÇİN BİR DEĞERLENDİRME

ÖZET

İçinde bulunduğumuz yüzyılda çocuk için oyunun önemi hiç bir kaynak tarafından reddedilmemektedir. Oyun sayesinde çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimi sağlanmış olur. Çocuk için en temel öğrenme araçlarından biri oyundur. Çocuk oyun oynarken yeni şeyler keşfetme ve öğrenme fırsatı bulur. Ayrıca kendini ifade etmenin ve dış dünya ile iletişim kurmanın değişik yollarını öğrenmiş olur. Oyunun çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimine etkisinin yanı sıra fiziksel gelişimine olan etkisi de göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Oyun sayesinde çocuk özgür bir biçimde ve güvenli bir ortamda fiziksel gelişimini sürdürme olanağı bulur.

Sağlıklı bedensel ve zihinsel gelişim için en uygun alanlar iyi tasarlanmış çocuk oyun alanlarıdır. Çocuklar bu alanlarda hem zihinlerini geliştirecek yaratıcı aktivite olanakları bulurlar, hem yaşlıları ile güçlü bir sosyal iletişim kurar, hem de vücutlarının ve hormonlarının sağlıklı bir biçimde gelişmesini sağlayan çeşitli fiziksel aktiviteler içinde bulunurlar. Bu açıdan çocuk oyun alanları kent içerisinde bulunması gereken en önemli kentsel donatılardan sayılabilir. Bu alanlar engelsiz çocuklarla birlikte farklı yetilerdeki engelli çocukların da kullanımına olanak tanımalı ve bütün çocuklar tarafından kolay, kısa sürede ve güvenli bir şekilde ulaşılabilir durumda olmalıdır. Engelli ve engelsiz çocukların bir arada oynayabileceği çocuk oyun alanları tasarlanırken engelsiz çocuklar ayrı tutulmamalı, aksine engelli çocukların diğer engelsiz yaşlılarıyla bir arada oyun oynayabilecekleri kapsayıcı tasarım yaklaşımını benimsemiş uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Günümüzde özellikle ülkemizde kentlerimiz her geçen gün artan yapılaşma nedeniyle beton yığınlarına dönüşürken çocukların bu betonlaşmadan uzaklaşarak yaşlılarıyla bir arada vakit geçirerek rahatlayabileceği mekanlar giderek azalmaktadır. Binalar arasında sıkışıp kalan ve ezbere konulmuş çocuk oyun elemanlarından oluşan çocuk oyun alanları çocuklar açısından son derece güvensiz olmakla birlikte ilgi çekici olmadıklarından dolayı çocukların ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Engelli çocukların da kullanılabileceği oyun alanları ise neredeyse yok denecek kadar azdır. Ayrıca engelli çocukların hem bu alanlara bireysel olarak ulaşamamaları hem de oyun alanları içinde bulunan ekipmanları kullanamamaları oyun ortamından dışlanmalarına neden olmaktadır ve bu başlı başına büyük bir sorun olarak kabul edilmelidir.

Bu tez kapsamında çocukların vazgeçilmez oyun mekanlarından olan çocuk oyun alanları ve bu mekanların kapsayıcılığının önemini sorgulamak için İstanbul'da çalışılmıştır. Araştırma iki aşamada yürütülmüştür. İlk olarak İstanbul'da bu amaçla tasarlanan çocuk oyun alanları, kapsayıcı oyun alanlarının tasarım ilkeleriyle

değerlendirilmiştir. İkinci olarak İstanbul’da yaşayan bedensel ve ortopedik engelli çocukların kapsayıcı çocuk oyun alanlarıyla ilgili değerlendirmeleri alınmıştır.

Çocukların kapsayıcı çocuk oyun alanları ile ilgili değerlendirmelerini almak amacıyla hazırlanan anket yardımıyla, İstanbul İli Bakırköy İlçesi’nde bulunan ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü’ne bağlı bulunan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Florya Engelliler Yaz Kampı’nı ziyaret etmekte olan 7-17 yaş aralığındaki çocuklara, ailelerine ve gerek duyulduğunda burada görev yapmakta olan eğitimcilere önceden belirlenmiş sorular sorularak oyunu nasıl tanımladıkları, çocuk oyun alanları hakkında ne düşündükleri ve yakınlarında bulunan mevcut çocuk oyun alanlarını kullanıp kullanamadıkları gibi konulara cevaplar aranmıştır.

Anketlerden elde edilen sonuçlar ve yerinde yapılan gözlemler neticesinde oyunun ve çocuk oyun alanlarının çocukların sağlıklı gelişimi için hayati öneme sahip olduğu ve oyunun çocukların en büyük eğlenme ve öğrenme aracı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca özellikle İstanbul’da son yıllarda yaşanan yoğun trafik ve düzensiz yapılaşma yüzünden çocukların sokaklarda eskiye oranla çok daha az oynayabildiği ve bu nedenle tasarlanmış kamusal çocuk oyun alanlarının giderek artan bir şekilde önem kazanmaya başladığı anlaşılmıştır. Fakat kentte yaşayan çocuklar ve yetişkinler gerek konumları gerek sayıca az olmalarından dolayı bu alanlara istedikleri an ulaşamamakta veya çok zor şartlarda ulaşabilmektedir.

Anketin de hedef kitlesi olan bedensel ve ortopedik engelli çocukların cevapları dikkate alındığında çocukların engel durumları nedeniyle çevrelerinde yer alan çocuk oyun alanlarına erişemedikleri ve bu nedenle daha çok kendi evlerinde oyun oynamak zorunda kaldıkları açıkça görülmektedir. Çocuk oyun alanlarına başkalarının yardımıyla erişebilen az sayıda çocuk bulunsa bile bu çocuklar mevcut çocuk oyun alanlarındaki çocuk oyun elemanlarını kullanamadığından ve alanda bulunan engelsiz yaşlıları kendileriyle bir arada oyun oynamaktan çekindiğinden çocuk oyun alanlarını kullanamamaktadır.

Kısacası bedensel ve ortopedik engelli çocuklar kamusal mekanlarda bireysel fiziksel güç gerektiren hiçbir fiziksel aktiviteyi tek başına yapamazken çocuk oyun alanlarında da durum değişmemekte ve büyük çoğunluğu gerek bu alanlara erişimde gerekse alan içerisindeki kullanımlarda yaşadıkları engeller ve sıkıntılar nedeniyle oyun ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

Hem engelli hem de engelsiz çocukların bir arada oyun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi çocukların gelişimi için son derece önemli olduğundan mevcut oyun alanlarının kapsayıcı tasarım ilkeleri benimsenerek revize edilmesi ve yeni tasarlanacak her çocuk oyun alanında bu ilkelerin bir zorunluluk değil aksine tasarım anlayışı olarak dikkate alınarak tasarımların bu yönde geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece dünya üzerindeki her yaşta ve her özellikteki çocuk oyun oynama hakkını karşılama şansını yakalamış olacaktır.

THE INCLUSIVE DESIGN APPROACHES TO CHILDREN PLAYGROUNDS: AN EVALUATION FOR ISTANBUL

SUMMARY

According to the 1st article of the Convention on the Rights of Child of UNICEF adopted on the date of 20 November 1989 "a child means every human being below the age of 18 years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier." (UNICEF, 2004a). The demands of the child are different from the adults since he/she continue to grow up physically, socially and mentally from the his/her birth to the end of puberty. Game, which is as important as the other vital demands of the child" is one of the most important demands and requirements throughout the childhood period.

Today, game is accepted as a global language that ensure all children around world understand each other. The children with different language, religion and race understand and communicate easily with each other by getting together. At the same time, game is one of the most important factors that influence the development of a child and has a vital importance to the healthy development of the child. While a child that plays, carries out physical activities at some levels, learns to act in cooperation with his/her peers and benefit more to the society when grow old. Game makes the child to have a better understanding about the goings-on by pushing his/her limitations of imaginations and to provide healthy development of child by pushing the child at some levels in physical and mental manners. As it can be understood that, a child becomes the person that easily adopt to the daily life in the future by developing healthily in physical, mental and social sense with the games he/she has played from her/his babyhood to adulthood and become more beneficial for the society.

Even though there are many indoor or outdoor places that children play games in their daily lives, playground is one of the most safest and useful public area to cover the gaming needs of the child. Even if playgrounds change according to their sizes, functions, locations, user age and groups, they are the areas that serve the children and the place where they can freely express themselves. The child, who comes to playground with his/her parents or alone, contribute to his/her healthy development in terms of physical, social and mental sense while getting together with his/her peers in the several gaming opportunities.

In brief, playgrounds enable child to give joyful breaks by moving away from the stress of the daily life, learn the cooperation by playing games with his/her peers at the early ages, play games securely outdoors, ease by making physical activities, make social communications with her peers, develop healthily with games that require efforts to use, develop healthily in mental sense thanks to the physical activities since physical activities are useful for the mental development.

All of the child playing games in playgrounds in our country and world how difference in terms of age, gender, language, religion, race, physical and mental features and anthropometric measurements. When the children are considered that are our future, it is required to meet the needs of playground right of all children living all across the world. There are children and adults who cannot reach to child playgrounds due to the several obstacles and who cannot use these areas if reached.

Even though there are many definitions about the disabled status and the disabled persons, according to the "Law on Disabled Persons" no 5378 adopted in 1 July 2005; the disabled person is an individual affected by the attitude and environmental conditions that restrict his/her full and effective participation in equal levels with the other individuals to the society due to the his/her loss of physical, mental, psychologic and sensory abilities at various levels (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2005). The type of disability may be categorized differently from time to time according to the countries, organizations and institutions. However, disability types divide into six parts such as orthopedically disabled, visually impaired, hearing impaired, speech handicapped and mentally challenged in the most general sense. There is no need for a person to decrease or loss ability of physical, mental, psychological and sensory abilities for individual to be considered and treated as disabled person in the daily life beside these disability types. Many persons such as pregnant women, elderly persons, heavy goods carriers are considered disabled since they have hard time in their daily activities and their works.

The inclusive design approaches are on the agenda to provide disabled persons to take place in the public area without having any help and get on well with the other people recently. The inclusive design can be defined as the design of products and environment that do not require harmony and featured design that can be used by everyone and address to wide range of people. The concept of inclusive design is a term spread over a wide range and it gets popular day by day. Even though "Global Design", "Design For Everyone", "User Focused Design", "Lifelong design", "Design For Real Life" and "Inter Generations Design" are used in different countries and "Inclusive Design" has been used since it has the widest meaning in the whole of the thesis. There are 7 design principles laid down by the Center for Universal Design established by Architect Ronald Mace to apply inclusive design in more healthy manner. These are equitable use principle, flexible in use principle, simple and intuitive use principle, perceptible information principle, tolerance for error principle, low physical effort principle and Size and Space for Approach and Use principle. If these seven principles are applied, the product or environment will be a inclusive design and it is possible for everyone to use these designs.

In the dimension of the inclusive design related to the urban design, public playgrounds are the safest and most entertaining places where children play games and they are the areas that affect the healthy development of them most. For that reason, designers are required to pay extra attention while designing playgrounds and make user focused designs by thinking children with different abilities. However, most of the playgrounds are not suitable for disabled children and they cause a distinction between disabled and not disabled persons. The disabled children should not be separated from their peers since each child has playing game right required by the child rights. The most guarantee way to ensure it is to apply inclusive design approach in the playgrounds.

Play facilities created thanks to the inclusive design approach are referred to as inclusive games. inclusive games can be played by all children with different abilities and they are entertaining, joyous and shareable games. The spaces where inclusive gaming facilities are created are the inclusive playgrounds. In the widest definition, inclusive playgrounds are defined as the playgrounds designed for both children with no disabilities and physically, mentally handicapped children to cover their playing needs at the same time.

Inclusive playgrounds are not the playgrounds tailored only for the handicapped children. On the contrary, they are the playgrounds designed for all people and can be used by everyone. Furthermore, these spaces strengthen the social relations by integrating children and families. When disabled and not disabled children arrive at the inclusive playgrounds, they feel good and safe by spending time with their peers and families. In a nutshell, inclusive playgrounds enable socializing of children with every age and skills and their parents and making them play at the same playground element in the same neighborhood.

Today, spaces where children spend time together with their peers and enjoy their times are declining due to the increasing development particularly in our country. The playgrounds making up of the randomly selected playground elements and stuck up between the buildings are extremely insecure and do not cover the needs of the children due to the fact that they are not attractive. The number of the playgrounds that can be used by the disabled person are little, if any. Furthermore, disabled children cannot reach these playgrounds in person and could not use the equipments in there and thus excluding from the environment and we should accept this as a big problem.

The playgrounds and their inclusiveness are examined with the help of the principles of the inclusive design. The children between 7-17 ages range that visit İstanbul Metropolitan Municipality Florya the Disabled Persons Summer Camp affiliated to the İstanbul Metropolitan Municipality Directorate of Disabled Persons in the district of Bakırköy in the city of İstanbul and their families and trainers if required are asked about how they define the game and what they think about the playgrounds and whether they use available playgrounds nearby with the help of the survey prepared considering the inclusive design principles and as a result some suggestions are brought forward to make the playgrounds better, more attractive and usable by everyone with the help of inclusive design approaches.

The playgrounds and their inclusiveness are examined with the help of the principles of the inclusive design in two stages. The first stage is designed to be inclusive playgrounds in Istanbul are examined with the help of a checklist that questioned the inclusion. In the second phase a questionnaire is prepared about bodily and physically disabled children and their thoughts about play and playgrounds. The children between 7-17 ages range that visit İstanbul Metropolitan Municipality Florya the Disabled Persons Summer Camp affiliated to the İstanbul Metropolitan Municipality Directorate of Disabled Persons in the district of Bakırköy in the city of İstanbul and their families and trainers if required are asked about how they define the game and what they think about the playgrounds and whether they use available playgrounds nearby with the help of the survey prepared considering the inclusive

design principles and as a result some suggestions are brought forward to make the playgrounds better, more attractive and usable by everyone with the help of inclusive design approaches.

The results obtained that the play is vital for children's development and it is the largest fun and learning tool for children. Also, in recent years, especially in İstanbul due to heavy traffic and irregular settlements, it is understood that children can play in the streets much less than in the past and the designed public children playgrounds due to safer locations has gained more importance. But children living in the city can not be reached to these areas when they want because of their positions and they are outnumbered.

The survey also considered the physical and orthopedically disabled children answer with the audience, and they can not access for the children's playground in children's disability due to the environment so it is clear that they have much to play in their own homes. Few even if children can access help others to playgrounds that children can not use the children's playground is afraid to play together with their unhindered peers in the current child can not use their children play in the playground and field.

In short, physical and orthopedically disabled children can not do any physical activity that requires physical strength alone in public spaces and especially in playgrounds. Most of children do not meet the play needs because of the problems about accessing playgrounds and usage of playground equipment.

It is imperative that both disabled and abled kids together to meet the needs of the game. Therefore, the present designed playgrounds needs to be revised by adopting the principles of inclusive playgrounds and the playgrounds and these principles needs to be considered during the design process of new playgrounds. Thus, children in all ages and all property will have the chance to meet their right to play.

1. GİRİŞ

Çocuk, doğumundan ergenlik çağının bitimine kadar fiziksel, sosyal ve zihinsel olarak büyümeyi sürdüren bir varlıktır. Bu nedenle istek ve gereksinimleri her geçen gün değişerek yetişkinlerden farklılık göstermektedir. Oyun, bebeklikten başlayarak çocuk için bu istek ve gerekliliklerin en önemlilerindendir. Çocukluk döneminde oyun oynayamayan çocuk yetişkin bir birey haline gelene kadar hem fiziksel hem zihinsel hem de sosyal açıdan yeterince sağlıklı bir gelişim gösteremeyecektir.

Çocuk için oyunun önemi herkes tarafından bilindiğinden ve çocuk oyun alanları çocuğun yaşlarıyla birlikte güven içinde ve özgürce vakit geçirebileceği kentsel donatılardan olduğundan dolayı bu alanların iyi şekilde tasarlanması farklı yetilerdeki ve özellikle engelli çocuklar için son derece önemlidir.

Yapılacak kapsayıcı çocuk oyun alanı tasarımları sayesinde dünya üzerinde yaşayan bütün çocuklar her ihtiyaç duyduklarında ve istediklerinde yaşlarıyla bir arada oynayabilecek, kendilerini dışlanmış hissetmeyeceklerdir. Oyun oynama ihtiyacını herhangi bir kısıtlama olmadan karşılayabilen çocuklar sağlıklı gelişimlerini sorunsuz bir şekilde devam ettirebilecek ve ileride yetişkin bireyler haline geldiklerinde topluma fayda sağlayabileceklerdir.

1.1 Kavramsal Arka Plan

Çocuklar düşünülerek planlanan kentler aynı zamanda kentin kalan kısmı için de sağlıklı ve daha yaşanabilir bir kent halini almış olacaktır. Bu nedenle çocukların kamusal mekanlarda yer almaları hem çocukların hem kentlerin sağlıklı ve iyi yönde gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Çocukların gündelik hayatta en çok yer aldığı ve oyun ihtiyaçlarını giderebildikleri mekanlar kamusal çocuk oyun alanlarıdır. Bu alanlar zaman zaman sokaklar olabildiği gibi zaman zaman da planlanmış ve tasarlanmış oyun alanları olabilmektedir (Whyte, 1980). Çocuk oyun alanları en basit tanımıyla çocukların

güven içinde oynayabilecekleri iyi tasarlanmış alanları olmakla birlikte çocuklara ve yetişkinlere faydaları oldukça fazladır.

Her çocuk kendiyle ya da çocuk oyun alanlarıyla ilgili nedenlerden dolayı zaman zaman çocuk oyun alanlarına ulaşmada ve bu alanları kullanmada çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır. Oyunun çocuğun yaşamsal ihtiyaçlarından biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda her çocuğun çocuk oyun alanına istediği an erişebilmesi ve bu alanlarda diğer yaşlılarıyla ve aileleriyle bir arada oyun oynayabilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Özellikle ülkemizde ve bazı yabancı ülkelerde çocuk oyun alanı sayısı kullanıcılar için yetersiz olduğundan oturduğu evden uzak mesafede bulunan çocuk oyun alanlarına gidemeyen çocuklar, sokaklar da yeterince güvenli olmadığından açık alanlarda oyun oynayamamaktadır. Açık alanda oyun oynayamayan çocuklar günümüzde giderek kapalı mekanlara hapsolmakta ve kent hayatından uzaklaşarak içine kapanmaktadır. Bu nedenle her zaman ve her koşulda sayıca daha fazla çocuk oyun alanına ihtiyaç duyulmaktadır.

Daha çok çocuk oyun alanı ihtiyacının başka önemli nedenleri de bulunmaktadır. Çocuk oyun alanları, çocuğu günlük yaşamın stresinden uzaklaştırarak çocuğun eğlenceli molalar vermesini, diğer yaşlılarıyla bir arada oyun oynayarak işbirliğini daha küçük yaşlardan itibaren öğrenmesini, açık havada güvenli bir şekilde oyun oynayabilmesini, fiziksel aktivitelerde bulunarak rahatlamasını, yaşlılarıyla bir arada bulunarak sosyal iletişim sağlamasını, kullanımı çaba gerektiren oyun elemanları sayesinde sürekli hareket halinde olduğundan fiziksel olarak sağlıklı bir gelişime sahip olmasını, fiziksel aktiviteler aynı zamanda beyin gelişimine de yararlı olduğundan yine fiziksel aktiviteler sayesinde zihinsel açıdan sağlıklı gelişmesini sağlamaktadır (Pica, t.y.).

Günümüzde çoğu ülkede çocukların oyun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan çalışmalar özellikle kapsayıcı tasarım yaklaşımında ele alınmakta ve üzerinde çalışılmaya devam edilmektedir. Son zamanlarda ise engelli çocukların ve özellikle bedensel engeli sahip olanların bahsi geçen çocuk oyun alanlarına erişemediği, erişebilenlerin ise oyunlara yeterince dahil edilemediği ve onları da kapsayacak oyun mekanlarının tasarlanamadığı konuları literatürü meşgul etmektedir.

Engellilik, engelli birey ve engel türleri ile ilgili literatürde farklı kaynaklarda farklı tanımlamalar yapılmaktadır. 1 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı “Engelliler Hakkında Kanun”’a göre engelli, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyler olarak tanımlanmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2005). Türk Standartları Enstitüsü’ne (TSE) göre yapılan başka bir tanıma göre ise engelli, “normal bir kişinin, kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayan” bireyler olarak tanımlanmaktadır (Kuleli, 2012). Birçok kaynakta engelli kavramı yerine “sakat”, “özürlü” gibi tanımlar kullanılsa da bu kelimelerin rencide edici, keskin ve sert kavramlar olduğu düşünüldüğünden ve engellilik durumu için sakatlık ve özürlülük durumlarına oranla daha kolay çözüm bulunabileceği algılandığından dolayı tezin bundan sonraki bölümlerinde engelli kavramı kullanılacaktır. (Tufan, 2006).

Türk Standartları Enstitüsü’ne ve daha bir çok kaynağa göre dünyada ve ülkemizde bilinen en yaygın engel türleri ortopedik engel, görme engeli, işitme engeli, dil ve konuşma engeli, zihinsel engel ve süregen engel olmak üzere altı grupta toplanmıştır (Kuleli, 2012). Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişiler ortopedik engelli kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu kişilere zaman zaman bedensel engelli de denilmektedir. Çeşitli uzuvlarında fazlalık, eksiklik ya da bozukluk yaşayan kişiler, felçli olanlar, spastikler, kemik hastalığı bulunanlar ortopedik engelli grubuna girmektedir. Gözleri ile ilgili görme kaybı ya da bozukluğu yaşayan kişiler görme engellilerdir. Göz protezi kullanan kişiler ve renk körlüğü ve gece körlüğü olanlar da görme engelli sayılmaktadır. Tek veya iki kulağında birden tamamen ya da kısmen işitme kaybı yaşayan ve işitme cihazı kullanan kişiler ise işitme engelli grubunu oluşturmaktadır. Yaşadığı bir kaza nedeniyle konuşamayan ya da herhangi bir nedenle konuşma hızı ve akıcılığında bozukluk yaşayan kişiler konuşma engeli bulunan kişilerdir. İşittiği halde konuşamayanlar, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar konuşma engeli olanlardır. Zihinsel engelli kişiler farklı derecelerde zihinsel yetersizliğe sahip kişilerdir. Zekâ geriliği ve Down Sendromu olanlar zihinsel engelli grubuna dahil edilebilir. Kişinin

Çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklar ise süreğen engel olarak adlandırılmaktadır Kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV (Human Immunodeficiency Virus) gibi rahatsızlıklar bu gruba girmektedir (Karagöz, t.y.). Bu tezde dikkate alınan engel türleri daha çok bedensel ve ortopedik engeldir. Bu engel türlerinin üzerine düşülmesinin nedeni çalışma sırasında çocuklarla birebir iletişime geçileceğinden, anlaşmanın daha mümkün olacağı çocukların seçilmek istenmesidir.

Farklı bir engel sınıflaması da Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmıştır. Diğerk sınıflamanın aksine Türkiye İstatistik Kurumu engel gruplarını görmede zorluk yaşayanlar, duymada zorluk yaşayanlar, konuşmada zorluk yaşayanlar, yürümede, merdiven çıkma ve inmede zorluk yaşayanlar, taşımada ve tutmada zorluk yaşayanlar, yaşıtlarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada, dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar olarak altı grupta incelemiştir ve istatistiklerini bu ayrıma göre gerçekleştirmektedir (TÜİK, 2014).

Yapılan engelli sınıflamaları nasıl olursa olsun değışmeyecek en önemli nokta kentlerde planlamalar yapılırken engelli bireyleri de diğerk insanlarla bir arada düşünmektir. Hayata onların bakış açısından da bakabilmek ve gündelik hayatta normal bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için yardıma ihtiyaç duyduklarının farkında olmak gerekmektedir. Eğerk engelli yetişkin bir birey ise engelli bir ocuğaa göre yaşı, vücut ölçüleri, zihinsel gelişimi ve kişisel becerileri gibi bir çok nedenle daha avantajlı sayılmaktadır. Engelli ocuklar ise engelli yetişkinlerin aksine yalnız başına beslenme, sağlık, barınma ve eğitim gibi yaşamsal faaliyetlerini gerekleştirememekle birlikte aynı zamanda bu yaşamsal ihtiyaçlar kadar önemli olan oyun oynama eylemini de çeşitli imkansızlıklardan dolayı kapalı mekanda tek başlarına oyun oynamak dışında gerçekleştirememektedir. Engelli ocukların ocuk oyun alanlarına gidememesinin nedenlerinin başında kapsayıcı tasarım yaklaşımına göre tasarlanan parkların bulunmaması ya da bu parkların sayıca azlığı gelmektedir.

1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı

Tezin amacı öncelikle kapsayıcı tasarımı ve bu yaklaşımın ilkelerini detaylı olarak açıklamak, kapsayıcı tasarımın ocuk oyun alanlarını ilgilendiren literatürüne daha

dikkatle eğilmek, dünyada, ülkemizde ve özellikle İstanbul'da göze çarpan, hem engelli hem engelsiz kişilerin kullanabileceği başarılı kapsayıcı çocuk oyun alanı örneklerini, bu örneklerin kapsam ve içeriğini kapsayıcı tasarım yaklaşımları açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Yapılan bütün bu açıklamalar ve değerlendirmeler sonrasında kapsayıcı tasarım ilkeleri bağlamında hazırlanan anket ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nda bulunan özellikle 7-17 yaş aralığındaki bedensel ve ortopedik engelli çocukların oyun ve çocuk oyun alanını nasıl tanımladıkları, oyun ile ilgili ihtiyaçlarının neler olduğu ve nasıl bir çocuk oyun alanında oynamak istedikleri gibi konuları sorgulamak, yapılan sorgulamalar sonrasında kapsayıcı çocuk oyun alanları hakkında çocuk gözüyle çeşitli öneriler getirmek ve literatüre yapıcı katkı sağlamaktır.

Tezin birinci kısmında çalışmanın amacı, kapsamı ve kavramsal arka planı açıklanmış, kullanılan yöntemlerden ve izlenen adımlardan bahsedilmiştir. İkinci kısımda kapsayıcı tasarım, kapsayıcı tasarım ilkeleri ve kapsayıcı oyun alanı gibi araştırma ile ilgili olan ana kavramlar açıklanmış, kapsayıcı oyun alanlarının tasarım ilkelerinden ve dünyada bu konularda çıkarılan kanunlardan ve yapılan yasal düzenlemelerden bahsedilmiştir. Kapsayıcı oyun alanlarına farklı ülkelerden başarılı sayılabilecek örnekler verilmiş, bu örneklerin ortak özelliklerine ve farklılıklarına değinilmiş, aynı zamanda bu örnekler içerikleri ve kullanım olanakları bakımından irdelenmiştir. Üçüncü kısımda dünyadaki ve ülkemizdeki engelli çocuklar, engel durumları hakkındaki güncel istatistikler ve engelli çocuk oyun alanlarından bahsedilmiş, engelli çocuk istatistikleri tablolar yardımıyla belirtilmiştir. Özellikle İstanbul'da ve ülkemizde engelli ve çocuk kavramlarını ilgilendiren yasa ve düzenlemelerden bahsedilmiştir. Daha sonra ise İstanbul'da yer alan kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanmış üç park kapsayıcı tasarım ilkelerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bu açıklama ve incelemelerden sonra farklı ortamlardan gelmiş engelli çocukların bir arada bulunduğu İstanbul Büyükşehir Belediyesi Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nda 2015 yaz sezonu içerisinde 3 haftalık dönemde araştırma planlanmış ve uygulanmıştır. Kapsayıcı tasarım ilkelerine göre hazırlanan anket İstanbul Büyükşehir Belediyesi Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nda tatil yapan 7-17 yaş arasındaki çocuklara uygulanmıştır.

Dördüncü ve son bölümde ise yapılan anketin sonuçları değerlendirilmiş, elde edilen veriler neticesinde bazı sonuçlar çıkarılmış ve bu sonuçlar ışığında engelli çocuklar ve kapsayıcı çocuk oyun alanları arasındaki ilişki ile ilgili çıkarımlar yapılmış, İstanbul'da belirlenen eksiklikler ile ilgili konuya çözüm niteliğinde çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

1.3 Yöntem ve Adımlar

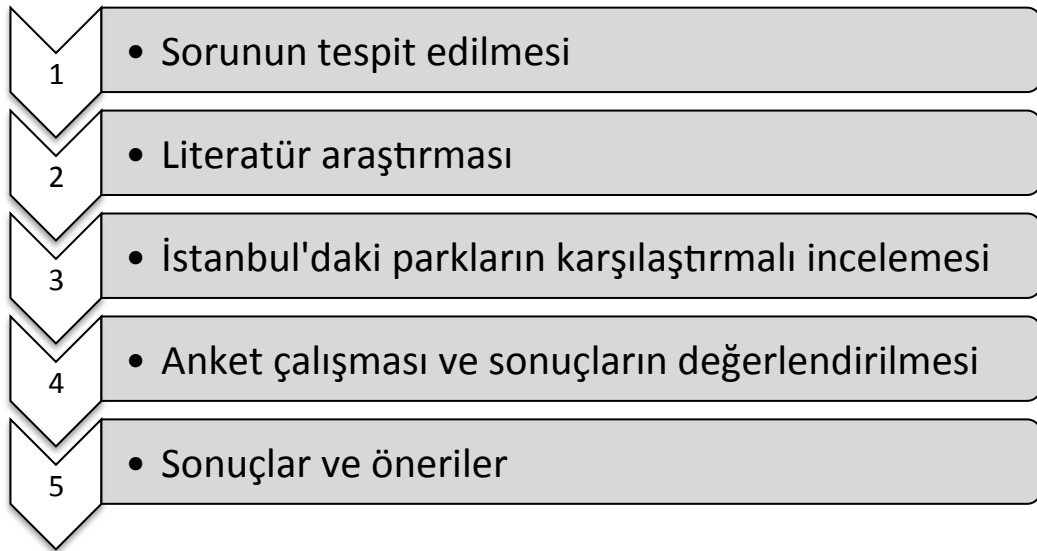
Çalışmada literatür taraması, yerinde gözlem ve anket yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle detaylı bir literatür çalışması yapılmıştır. Literatür çalışmasında kapsayıcı tasarım yaklaşımlarının çocuk oyun alanları ile bağlantılı olan kısmının son yıllarda dikkat çekmeye başlamış olması sebebiyle yazılı kaynak bulma konusunda çeşitli sıkıntılar yaşanmış ve daha çok internet kaynakları elde edilebilmiştir.

Tez ile ilgi kuran anahtar kavramlarla ilgili bütün kaynaklar dikkatlice ve titizlikle taranmıştır. Literatür taramasında kapsayıcı tasarım ve kapsayıcı tasarım ilkeleri ile bunların çocuk oyun alanları ile bağlantısı incelenmiştir. Bunun yanında dünya üzerinde tasarım açısından başarılı kabul edilen kapsayıcı çocuk oyun alanları incelenip bu çocuk oyun alanlarının ortak özelliklerine bakılarak kapsayıcı tasarım yaklaşımlarıyla ilgili bazı temel kriterler belirlenmiştir. Bu belirleme yapılırken engelli çocukların rahatlıkla kullanabildiği çocuk oyun alanlarına ağırlık verilerek, örnek verilen çocuk oyun alanları konum, kapsam ve içerik gibi çeşitli yönlerden ortak özellikleri ve belirgin farklılıkları dikkate alınarak incelenmiştir. Daha sonra dünyada, ülkemizde ve özellikle İstanbul'daki en güncel engelli çocuk istatistikleri incelenerek sonuçlar tablolarla desteklenmiştir.

Literatür araştırmasından sonra, ilk olarak bahsedilen kapsayıcı tasarım ilkeleri ışığında İstanbul'da son dönemlerde kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanan üç çocuk oyun alanı karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. İkinci aşamada ise çocuğun oyununu ve çocuk oyun alanlarını kullanımını sorgulayan bir anket hazırlanarak İstanbul İli Bakırköy İlçesi'nde bulunan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'na gelen ve bir hafta süre ile bu kampta vakit geçiren ailelerin çocuklarından seçilen bedensel ve ortopedik engeli sahip çocuklara bu anket uygulanmış ve anketi cevaplayan çocukların oyun ve çocuk oyun alanları hakkındaki görüşleri alınmıştır.

Seçilen ocuk oyun alanlarının değerlendirilmesi ve anket uygulaması sonrasında elde edilen sonuçlar değerlendirilerek yapılan literatür çalışması ile bir araya getirilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde engelli çocuklar için oyunun tanımı, engelli çocukların kamusal ocuk oyun alanlarında yer alıp alamadığı, onların yaşıtlarıyla birlikte oyun oynayıp oynayamadığı, nasıl bir ocuk oyun alanında oynadıklarında daha mutlu ve rahat ve özgür hissedecekleri gibi konularda bazı çıkarımlar yapılmış ve engelli çocukların gündelik hayatta ocuk oyun alanlarına daha fazla dahil olabilmeleri için neler yapılabileceği sorusuna cevap aranmıştır (izelge 1.1).

Çizelge 1.1 : Tezin geleişme süreci.

Anketlerden elde edilen sonuçlar neticesinde literatür çalışması ve yerinde yapılan gözlemler de dikkate alınarak ölkemizde ve özellikle İstanbul'da bulunan mevcut ocuk oyun alanları çocuklar gözünden değerlendirilmeye çalışılmış, çocukların oyun ve ocuk oyun alanları hakkındaki görüşleri alınarak nasıl bir ocuk oyun alanında ve kimlerle oynamak istedikleri hakkında cevap istenmiştir. Alınan cevaplar değerlendirilerek ocuk oyun alanları tasarımında dikkat edilmesi gerekenler belirlenmiş ve mevcut ocuk oyun alanlarıyla yeni tasarlanacak ocuk oyun alanlarının kapsayıcılığı sağlaması ve engelli çocukların da kullanımına olanak tanınması için öneriler geliştirilmiştir.

2. KAPSAYICI ÇOCUK OYUN ALANLARININ TASARIMI

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA-United Nations Population Fund)'na göre dünya üzerinde farklı kültür, dil, din, ırk, yaş, cinsiyet, geçmiş, ilgi, yetenek, bakış açısı ve deneyimlere sahip birbirinden tamamen farklı yedi milyarı aşkın insan yaşamaktadır (Ayataç, 2013). Yaşadığımız kentlerde ise kentlerin hem fiziksel açıdan hem nüfus açısından giderek büyümesiyle birlikte değişik yaş gruplarında, eğitim seviyelerinde, mesleklerde, fiziksel ve ruhsal özelliklerde, antropometrik ölçülerde sosyo-ekonomik statülerde kişilere rastlamak mümkündür.

Kent içinde yaşayan ve gündelik hayata kamusal alanlarda karışma olanağı bulan her bireyin yaşadığı kentin ona sağladığı fırsat ve olanaklardan eşit yararlanma hakkı vardır. Kapsayıcı Tasarım kavramı bahsedilen bu çeşitliliğin ihtiyaçlarını karşılamak ve kişilerin mevcut fırsatlara olabildiğince eşit biçimde ulaşabilmesini sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır ve en kısa tanımıyla birçok insanın olası birçok durumda kullanabileceği ürünler ve çevrelerin tasarlanma süreci olarak tanımlanabilmektedir (Prellwitz, 2007). Kapsayıcı Tasarım kavramı moda değil aksine günümüzde kent içerisinde yaşayan bireylerin yaşadığı zorluklar ve onların ihtiyaçlarından doğan yadsınamaz bir gerekliliktir (NDA, 2012).

2.1 Kapsayıcı Tasarım ve Kavramsal Tarihi

Çok eski zamanlarda yok edilmesi gereken varlıklar olarak görülen engellilere diğer insanlar gibi yaşam hakkının tanınması yüzyıllar sürmüştür. Aradan geçen uzun süreden sonra Endüstri Devrimi'nin gerçekleşmesiyle yaşanan ekonomik gelişmeler ve hızlı kentleşme sayesinde kentler giderek gelişmeye ve büyümeye başlamış, kent içinde yapılan tasarımlarda mimarlar ve kentsel tasarımcılar engelli bireyleri de düşünmeye başlamışlardır (Kavak, 2010).

İkinci Dünya Savaşı bitimindeki yıllarda, savaş sebebiyle uzuv kaybı yaşayan askerlerin ve sivil halkın yaşadıkları çevreyi onlara uygun hale getirmek amacıyla yetkili birimler tarafından ilk olarak "Engelsiz Tasarım" anlayışı benimsenmiştir. Fakat geçen zaman içerisinde benimsenen bu anlayışın farklı yetilerdeki insanlar ile

normal olarak tanımlanan insanlar arasında ayrımcılık yarattığı farkedilmiştir. “Kapsayıcı Tasarım” anlayışı, söz konusu ayrımcılık farkedildiğinde bu eşitsizliği önlemek amacıyla ortaya atılan bir tasarım yaklaşımıdır (Yaşar ve Evcil, 2011). Bu yaklaşımın temelinde antropometrik durum ve ergonomik ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmaktadır.

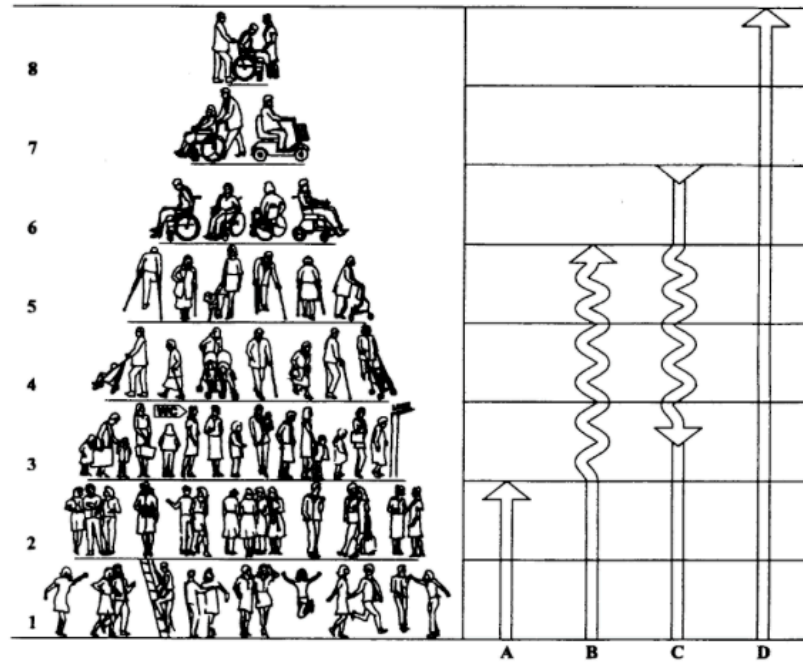
Kapsayıcı Tasarım yaklaşımı ilk olarak 1980’li yıllarda “Engelsiz Tasarım” kavramına karşıt bir görüş olarak Evrensel Tasarım Merkezi’nin kurucusu olan mimar Ronald L. Mace tarafından ortaya atılan bir kavramdır (City of Calgary, 2010; Ed Roberts Campus, t.y.). Ron L. Mace Kapsayıcı Tasarım kavramını, olabildiğince geniş bir kitleye hitap eden ve herkes tarafından kullanılabilen uyum ve özellikli tasarım gerektirmeyen ürünlerin ve çevrenin tasarımı olarak tanımlamıştır (City of Calgary, 2010; Ed Roberts Campus, t.y.).

Kapsayıcı Tasarım kavramı için ortaya çıktığı zamandan bu yana birçok tanımlama yapılmıştır. Bunlardan biri de İngiliz Standartlar Enstitüsü (BSI-British Standards Institute)’nün tanımıdır. İngiliz Standartlar Enstitüsü kapsayıcı tasarım tanımını, temel ürün ve/veya hizmetlerin, özel bir uyarılma veya özel bir tasarıma gerek duyulmaksızın makul olan en fazla sayıdaki kişi için ulaşılabilir ve kullanılabilir olarak tasarlanması olarak yapmıştır (Ergenoğlu, 2013). Tüm ürünlerin ve çevrelerin, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan, bütünselleşme sağlayan tasarım yaklaşımı ve mümkün olan her durumda mümkün olduğu kadar çok insanın kullanmasını amaçlayan ürün tasarım süreci de kapsayıcı tasarım olarak tanımlanmaktadır (Karagöz, t.y.; City of Calgary, 2010).

Kapsayıcı tasarım yaklaşımı tasarlayacağımız her ürüne ya da çevreye adapte edilebilmektedir. Tasarlayacağımız her şey için kapsayıcı tasarım yaklaşımını benimsemek, hem estetik açıdan yaratıcı tasarımlar ortaya koymayı hem de bu tasarımların olabildiğince çok kullanıcı tarafından kullanılmasını sağlayarak işlevselliği yakalamayı mümkün kılacaktır. Aynı zamanda kapsayıcı tasarım yaklaşımı uygulanan tasarım, herkes için daha kolay anlaşılır, daha güvenli ve kullanımı daha uygun hale gelmiş olacaktır. (Universal Design, 2014a). Burada bahsedilen herkes tanımının içine sadece engelli yetişkin bireyler değil, gelişimi devam etmekte olan çocuklar, otizm gibi nörolojik engellere sahip çocuklar, Down Sendromu gibi zihinsel engele sahip çocuklar, tekerlekli sandalye veya başka bir

yardımcı cihaz kullanan bedensel ve ortopedik engelli çocuklar, sosyal ve/veya duygusal iletişimde bir takım zorluklar yaşayan çocuklar, kardeşler, anne ve baba, büyükanne ve büyükbaba gibi aile bireyleri, arkadaşlar, bakıcılar, öğretmenler gibi aile dışından kişiler, hamileler ve yetişkinler girmektedir. Kısacası herhangi bir nedenle bile olsa her insan gündelik hayatta karşılaştığı zorluklar ve yaşadığı hareket kısıtlılığı nedeniyle zaman zaman engelli sayılmaktadır.

Tasarımları kentlerde yaşayan insan çeşitliliğini dikkate alarak hayata geçirdiğimizde daha fonksiyonel ve kullanıcı dostu ürün ve çevreler yaratma şansımız oldukça yükselmiş olmakta ve ortaya çıkan tasarım normale göre daha kaliteli hale gelmektedir. Bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden biri kamusal mekanlarda kaldırım kenarlarında bulunan rampalardır. Bu rampaları hem engelli ve özellikle tekerlekli sandalye gibi yardımcı cihazlar kullanan kişiler kullanırken hem de çocuk arabası veya herhangi kaldırılması mümkün olmayan bir yük taşıyan kişiler de rahatlıkla kullanabilmekte ve bu rampalar onlara her açıdan büyük bir kolaylık sağlamaktadır. “Başarılı kapsayıcı tasarım herkes içindir” diyen Wolff, onu sadece engellilere veya sadece çok yaşlılara yönelik bir şey olarak görmek yerine; “basitçe iyi tasarım olarak nitelendirmek gerekir demektedir (Kavak, 2010). Tasarımın hitap ettiği kullanıcı çeşidi ve sayısı arttıkça aynı oranda tasarımın başarısı da artacaktır. Aşağıda görülen erişim piramidi tasarım ve kullanıcı çeşidi arasındaki bağlantıyı göstermektedir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Erişim piramidi (Goldsmith, 1997).

Kapsayıcı tasarım yaklaşımlarına göre tasarlanmış ürün ya da çevreleri farklı özelliklerdeki bireyler rahatlıkla kullanabilmektedir. Başarılı bir kapsayıcı tasarım örneği insan hareketini destekleyen ve kolaylaştıran ürünleri desteklemekte ve ürünlerin ve çevrenin kullanıcılar üzerindeki negatif etkilerini önlemeye çalışmaktadır (Kavak, 2010).

2.1.1 Kapsayıcı tasarım kavramının farklı tanımları ve kapsamı

Kapsayıcı Tasarım kavramı yerine dünya üzerinde bir çok ülkede farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavramlardan bazıları, ‘‘Evrensel Tasarım’’ (Universal Design), ‘‘Herkes İçin Tasarım’’ (Design for All), ‘‘Kullanıcı Odaklı Tasarım’’ (User-centered Design), ‘‘Ömür boyu tasarım’’ (Lifetime Design), ‘‘Gerçek Yaşam İçin Tasarım’’ (Design for Real Life) ve ‘‘Kuşaklar Arası Tasarım’’ (Transgenerational Design) gibi kavramlardır (Ayataç, 2013). Bu tanımların kullanımı ülkeden ülkeye o ülkenin kapsayıcı tasarım kavramına bakış açısına, kültürüne ve ülkedeki insanların deneyimlerine göre değişiklik göstermektedir.

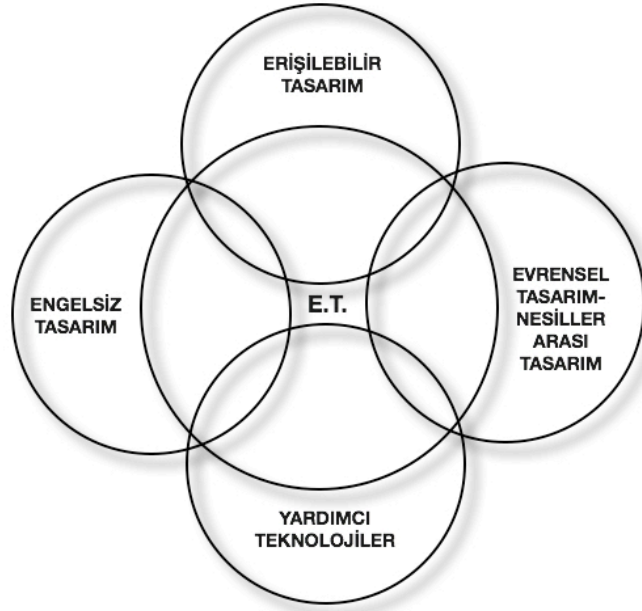
Aralarından en çok kullanılanları ise ‘‘Herkes İçin Tasarım’’, ‘‘Evrensel Tasarım’’ ve ‘‘Kapsayıcı Tasarım’’ kavramlarıdır. Avrupa’da ve İskandinav ülkelerinde daha çok ‘‘Herkes İçin Tasarım’’ terimi kullanılırken, Amerika’da ‘‘Evrensel Tasarım’’ terimi, İngiltere’de ise ‘‘Kapsayıcı Tasarım’’ terimi kullanılmaktadır.

‘‘Herkes İçin Tasarım’’ terimi anlam olarak kapsayıcı tasarım kavramı ile yakından ilgili bir terimdir. Bu terim en başta yalnızca engelli bireyler için erişilebilir tasarım olarak anlaşıp bu şekilde uygulansa da daha sonradan engelliliği de içine alarak kapsayıcı çözümler sunan bir yaklaşım haline gelmiştir. Avrupa Komisyonu’nun da vurguladığı gibi herkes için tasarım, ürün ve çevrelerin her yaştan ve yetenekten insanlar tarafından kullanılmasını sağlamaktadır (Inclusive Design, 2010).

‘‘Evrensel Tasarım’’ kavramı Amerika kökenlidir ve günümüzde Japonya ve Pasifik ülkeleri tarafından da benimsenmiştir. Evrensel tasarımın başlangıcı insanların engellilik ve yapıları çevrelere odaklanmasına dayanmaktadır. 2.Dünya Savaşı’ndan sonra engellilerin durumu giderek önem kazanmış ve her insana sağlanan hizmetlerden onların da diğer insanlarla eşit şekilde yararlanmasının sağlanması amaçlanmıştır. Bu da Amerika’da evrensel tasarım ile ilgili yasaların giderek artan bir şekilde yürürlüğe konmasında itici bir güç halini almıştır (Inclusive Design, 2010; Center for Universal Design, 2006).

“Kapsayıcı Tasarım” ise 2000’li yıllarda İngiltere Hükümeti tarafından da daha önce de bahsedildiği üzere en fazla sayıda kullanıcının ihtiyacını gerçekleştirmek amacıyla yapılan ürün ve çevre tasarımı olarak tanımlanmıştır. Kapsayıcı tasarımın temelleri 2.Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’nın edindiği “herkes için sağlık, herkes için ev” gibi stratejilere dayanmaktadır. Kısacası kapsayıcı tasarım yalnızca yaşlılar ve engelliler için tasarımı değil aksine dünya üzerinde yaşayan bütün insanlar için eşit şekilde tasarımlar gerçekleştirilmesini savunmaktadır (Inclusive Design, 2010).

Bütün bu tanımlar ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve kapsayıcılık kavramları çeşitli noktalarda birbirlerinden ayrılan kavramlardır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 : Kapsayıcı tasarımın diğer tasarım yaklaşımlarıyla ilişkisi (Preiser ve Smith, 2011).

Yapılan tanımlamalara da dayanarak, “kapsayıcı tasarım” kavramının “herkes için tasarım” ve “evrensel tasarım” terimlerinden farklı anlamlar taşıdığı, belirtilen terimler içinde en geniş anlama sahip olduğu ve en önemlisi “bütünleştirici” etkisi göz önünde bulundurulduğunda tezin bundan önceki kısımlarında diğer terimler yerine “Kapsayıcı Tasarım” kavramının kullanılmasına ve bundan sonraki kısımlarda da yine aynı şekilde “Kapsayıcı Tasarım” kavramının kullanılmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

Kapsayıcı tasarım ile engelsiz tasarımın aynı kavramlar olduğu düşünen kişi ve kaynaklar bulunsa da gerçekte bu iki kavram birbirinden oldukça farklıdır. Engelsiz

tasarımda tasarlanan mekanlar yalnızca engelli bireylere yönelik olarak tasarlanmaktadır. Tasarlanan bu mekanlar engelliler tarafından rahatlıkla kullanılabilirken bir engeli bulunmayan insanlar ise kullanımda çeşitli sıkıntılar yaşamakta hatta bu mekanları kullanamamaktadır. Bu durum ister istemez engelli insanların toplumun diğer kesiminden ayrılmasına neden olduğundan ne tasarımcının ne de kullanıcının tercih ettiği bir durumdur.

Kapsayıcı Tasarım yaklaşımı kullanıcı kitlesini daha geniş bir açıdan ele almakta ve bu yaklaşımı benimseyen tasarımcılar yaş, cinsiyet, fiziksel özellik gözetmeden tüm kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veren tasarımlar üretmektedir. Aynı zamanda erişilebilir mekanlar yaratmak için gereken yüklü maliyet ve göz ardı edilen estetik değerler bir yana kapsayıcı tasarım yaklaşımına göre tasarlanan mekanlar, hem maliyet açısından daha ucuz olacak hem de estetik açıdan son derece dikkat çeken mekanlar halini alacaklardır. En önemlisi kapsayıcı yaklaşımla tasarlanan mekanlar sayesinde engelli bireyler diğer insanlarla kamusal alanlarda rahatça bir araya gelebilecek ve kendilerini dışlanmış hissetmeyeceklerdir.

2.1.2 Kapsayıcı tasarımın standartları ve yasal arka plan

Günümüzde kapsayıcı tasarıma olan ilgi her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu artışın en önemli nedenleri ise engelli sayısındaki artış, yaşam süresinin uzaması, engellilerin alım gücündeki artış, beyaz ve elektronik eşya pazarındaki gelişme, yardımcı teknolojilerin yetersizliğinin belirlenmesi ve ürün ve yapay çevrelerin yaşlılara göre tasarlanmamış olması gibi nedenlerdir (Hacıhasanoğlu, 2003). Artan bu ilgiyle beraber hem diğer ülkelerde hem de ülkemizde kapsayıcı tasarım kavramına verilen önem ve dikkat son dönemlerde iyice artmış ve bu kavramı olabildiğince yaygınlaştırmak ve herkes tarafından kabul görmesini sağlamak amacıyla yönetimde bulunan kişilerce çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Dünyadaki engelli nüfusunun her geçen gün artmasıyla bu çalışmalar daha fazla önem kazanmaya başlamıştır.

Engelliliğin her geçen gün artmasının en büyük nedenleri dünya nüfusunun her geçen gün yaşlanması, yaşlı insanların engelli hale gelme riskinin daha yüksek olması ve kronik hastalıkların giderek artması gibi nedenlerdir. Engelli insanların büyük çoğunluğu engeli bulunmayan insanlara göre daha kötü sağlık durumuna, eğitim şartlarına ve ekonomik olanaklara sahiptir (TÜİK, 2015; Köse, t.y.).

Yedi milyarı aşkın dünya nüfusunun 1 milyardan fazlası yani yaklaşık %15'inin bir engeli sahip olarak yaşamını sürdürdüğü tahmin edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Dünya Sağlık Araştırması (WHS-World Health Survey) 2011 yılı verilerine göre bu engelli nüfusun 785 milyonunun 15 yaş ve üzerinde olduğundan, bu 785 milyon kişi içinden 110 milyon kişinin de çeşitli işlevleri yerine getirmede zorluk yaşadığından bahsetmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Kronik hastalıklar, kazalar gibi nedenler dışında insanların engel yaşamasını sağlayan başka nedenler de bulunmaktadır. Dünya Engellilik raporuna göre bu nedenler, yetersiz politikalar ve standartlar, olumsuz tavırlar, hizmet iletişimi sorunları, yetersiz finansman, yetersiz erişilebilirlik, danışma ve katılım yetersizliği ve veri ve bulgu yetersizliğidir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Bütün bu engellere sahip insanların günlük hayata adapte olabilmeleri ve normal bir insancasına dışlanmadan hayatını devam ettirebilmesinin tek yolu kapsayıcı tasarım yaklaşımının benimsenmesidir.

Dünya çapında engelli bireyleri düşünerek, onların diğer insanlarla birlikte kamusal yaşama adaptasyonunu sağlamak amacıyla bazı yasalar ve standartlar oluşturulmuştur. Bu yasa ve standartlar ülkeden ülkeye göre değişiklik göstermektedir.

Amerika (ABD-Amerika Birleşik Devletleri)'da engelliler ile ilgili alınan kararlar, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde engelliler ile ilgili alınan kararlar, Birleşmiş Milletler (UN-United Nations)'e göre engelliler ile ilgili alınan kararlar, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO-International Labour Organization)' ne göre engelliler ile ilgili alınan kararlar ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO-World Health Organization) 'ne göre engelliler ile ilgili alınan kararlar bu düzenlemelerin en önemlilerindendir.

Amerika (ABD) engelliler ile ilgili en detaylı çalışmaları yürüten ülkelerdendir. Ülkede ilk belirlenen standartlar A117.1 standartlarıdır. Bu standartlar ilk olarak 1961 yılında Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI-American National Standards Institute) tarafından ortaya atılmıştır.

Kabul edilen standartlar her beş senede bir gözden geçirilmekte, gerekli görüldüğü takdirde değişen hayat şartlarına göre gereken doğrultularda yenilenmektedir. Söz konusu standartlar en son 2009 yılında güncellenmiştir. Amerika'daki eyaletlerin büyük çoğunluğunda bu standartlar uygulanmakta kalan bölgelerde ise yine A117.1

standartlarına göre hazırlanmış olan imar yönetmelikleri uygulanmaktadır (ANSI, 1998).

1968 yılında ilk ulusal yasa olarak bilinen Mimari Engeller Yasası (ABA-American Barrier Act) yürürlüğe girmiştir. Bu yasa gereğince ülkede devlet bütçesiyle inşa edilecek bütün yapı ve binaların engelli kullanımına uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Yasanın ülke bazında son derece etkili olmasıyla beraber kentlerde engelliler ile ilgili yerine getirilmesi gerekenlerden ve onların kentlerde nasıl daha rahat yaşayabileceklerinin sağlanabileceğinden bahseden Amerikan Engelli Hareketi Yasası (ADA-American Disability Act) çıkarılmıştır (Evan Terry Associates, 1993; Kearney, 1995; United States Access Board, 2014; US Department of Justice, 2010). Fakat bu yasa da diğerleri gibi yalnızca engellilere yönelik olduğundan kapsayıcılıktan son derece uzaktır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 : Amerikan Engelli Hareketi Standartları (ADA)'na ve Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı'na göre tasarlanan iki kamusal alan arasındaki farklar (Universal Design, 2014a).

Amerikan Engelli Hareketi Standartları engellilerin binaları ve çevreleri kullanabileceği gereksinimlerden bahsederken kapsayıcı tasarım tasarlanacak ürün ya da çevrelerin bütün insanlar tarafından kullanılmasını amaçlamaktadır. (Universal Design, 2014b). Örnek vermek gerekirse yapılara sağlanan giriş ve çıkışlarda yalnızca engelliler düşünülerek uygulaması yapılan bir rampa yerine aynı yükseklikte ve yeterli genişlikte planlanan bir girişin tercih edilmesi kullanıcı sayısının artması açısından son derece önemlidir (Universal Design, 2014a).

1973 yılında ise değişen yaşam şartlarıyla birlikte engelli bireyler için daha kaliteli engelsiz tasarımların gerçekleştirilmesini sağlayan Rehabilitasyon Yasası (Rehabilitation Act) yürürlüğe girmiştir. Rehabilitasyon Yasası ile birlikte engelli

bireylerin engel durumları sebebiyle herhangi bir aktiviteye katılamamaları yasaklanmış ve günlük hayattan dışlanmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Nouvelle, t.y.).

1975 yılındaki çıkarılan Engelli Çocukların Eğitim Yasası (Education of All Handicapped Children Act) ise engelli çocukların eğitim şartlarının geliştirilmesi hakkında çeşitli düzenlemeler getirmektedir. Bu sayede engelli çocuklar diğer engelsiz yaşlılarıyla bir arada normal şartlarda eğitim görebilme şansı yakalamaktadır. (AT Laws, t.y.).

1975 yılındaki çıkarılan Engelli Çocukların Eğitim Yasası (Education of All Handicapped Children Act) ise engelli çocukların eğitim şartlarının geliştirilmesi hakkında çeşitli düzenlemeler getirmektedir. Bu sayede engelli çocuklar diğer engelsiz yaşlılarıyla bir arada normal şartlarda eğitim görebilme şansı yakalamaktadır. (AT Laws, t.y.).

Amerika'da yaşayan engelli bireylerin büyük çoğunluğu bahsedilen yasa ve düzenlemeler sayesinde kapsayıcı tasarım yaklaşımıyla tasarlanmış çevrelerde yaşayabilmekte ve günlük hayata daha kolay adapte olabilmektedir. Bu sayıyı arttırmak amacıyla düzenlenmiş ve düzenlenmekte olan bir çok yasa ve standart bulunmaktadır ve bunlardan en önemlisi Amerikan Engelli Yasası'dır. Amerikan Engelli Yasası sayesinde engelli bireylerin kamusal alanlarda yaşama, çalışma, ulaşım, iletişim ve kamusal alanlardan yararlanma gibi konularda katılımı sağlanmaktadır. (Goren, 2006).

Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerde de engelli bireylerin kaliteli bir yaşam sürmeleri amacıyla bazı yasa ve düzenlemeler geliştirilmiştir. 17-19 Mart 1992 tarihleri arasında Strasburg'ta yapılan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkililer Sürekli Toplantısı'nda "Avrupa Kentsel Şartı" (European Urban Charter) kabul edilmiştir (Council of Europe, 1992).

Avrupa Kentsel Şartı'nın engelli bireyler ile ilgili bazı maddeleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki kentlerin insanların bütününe hitap edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği, diğeri ise engelli bireylerin ayrı tutularak korunması değil diğer engelsiz insanlarla bütünleştirilmesi gerektiğidir (Council of Europe, 1992).

Birleşmiş Milletler (UN)'in engellilere ilişkin yaptığı çalışmalar da engelli bireyler ve yakın çevreleri açısından son derece önemlidir. Daha önceleri insanlara tanınan

hak ve hürriyetler yetersiz olarak görüldüğünden bireylerin yaşamlarını daha kaliteli yaşamlar sürebilmeleri için çeşitli çözümler aranmaya başlanmıştır. Aranan çözümler kapsamında 10 Aralık 1948’de Birleşmiş Milletler (UN) tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (Universal Declaration of Human Rights) ülkemizde de 27 Mayıs 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Aybay, t.y.).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nde özellikle 25.madde, “herkesin, gerek kendisi, gerekse ailesi için yiyecek, mesken, tıbbi yardım ve gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere, sağlık ve refahını sağlayacak bir yaşama düzeyine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık hallerinde veya geçim imkanlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer bütün durumlarda sosyal güvenliğe hakkı vardır” diyerek engelli bireyleri de herkes tanımının içine alarak düşünmekte ve yaşayabilecekleri çeşitli zorlukların önüne geçebilmek için neler yapılabileceğini ayrıntılı bir biçimde incelemektedir (UNICEF, 2004b).

Birleşmiş Milletler (UN)’in engellilerin kamusal yaşamdan dışlanmasını engelleyen ve diğer engelsiz bireylerle iletişimlerini en üst seviyeye taşıyan asıl önemli çalışmaları ancak 1970’li yıllarda başlamıştır. 1971 yılında zihinsel engelli çocukların diğer çocuklarla eşit haklara sahip olmalarını ve onlarla eşit hizmetleri almalarını sağlayan “Zeka Açısından Geri Kalmış Kişilerin Hakları Beyannamesi” yürürlüğe girmiştir. Bu beyanname sayesinde herhangi bir yardım almadan normal şartlarda yaşanan bir hayata adapte olması oldukça zor hatta imkansız olan zihinsel engelli çocukların ve bireylerin her insan gibi hayatını rahatlıkla sürdürebilmesinin sağlanması amaçlanmıştır (UNICEF, 2004b).

20 Aralık 1993 tarihinde ise yine Birleşmiş Milletler (UN) tarafından “Engelliler İçin Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Konusunda Birleşmiş Milletler Standartlar Kaideleri” kabul edilmiştir. Kabul edilen bu kaidelerin asıl amacı engelli bireylerin bütün insanlarla eşit bir şekilde hayatlarını sürdürmesini sağlamaktır. Birleşmiş Milletler’e üye olan devletlerin bu amaca uyarak insanlara eşit şartlar sağlayabilmek için gerekli olan her türlü düzenlemeyi gerçekleştirmesi gerekmektedir (Özdingiş, 2007).

13 Aralık 2006 tarihinde de Engelli Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler (UN) Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin amacı engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını olabildiğince mümkün kılmak ve insanların tümünün engelli bireylere saygı göstermesini ve

anlayışlı davranmasını sağlamaktır (Zihinsel Özürlüler Organizasyonu, t.y.; Engelliler.biz Platformu, 2007; Resmi Gazete, 2009).

Birleşmiş Milletlerin bu çalışmaları Türkiye’de de bazı olumlu gelişmelerin yaşanmasını ve yeni düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Eski zamanlarda insan yerine bile koyulmayan engelli bireyler getirilen yasa ve düzenlemeler sayesinde günümüzde toplumlar tarafından saygı görmeye ve toplum içinde kendilerine yer edinmeye başlamışlardır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’de engelli bireyler ve engelli hakları için bazı düzenlemeler getirmiş ve kararlar almıştır. Bu örgüt engelli tanımını “fiziksel ve zihinsel yeteneklerin azalması sonucu, uygun bir işi elde etme veya koruma imkanını ileri derecede kaybeden kişiye engelli denilmektedir.” şeklinde yapmaktadır (ILO, 2014). 1983 yılında ise bu tanımı kendi amaçlarına göre revize ederek yeni engelli tanımını “fiziksel ve ruhsal bir noksanlık sonucu uygun bir işi elde etme, o işi koruma devam etme ve bu işte ilerleme ihtimalleri önemli bir biçimde azalmış birey” olarak yapmaktadır (ILO, 2014). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün asıl ve en önemli amacı engellilerin iş hayatına katılabilme hakkını savunmak ve diğer engelsiz insanlar gibi herhangi bir işte çalışarak hayatlarını yardım almadan kazanmalarını sağlamaktır (ILO, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün aldığı kararlar da engelli bireyler için son derece önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre engelli bireyin iş hayatında engel durumuna ve engelinin oranına bakılması gerekmektedir. Bunlar sonucunda bireyin çalıştığı işi ne derecede yerine getirebildiği incelenmekte ve iş hayatına yeniden adapte olup olamayacağına karar verilmektedir. Aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engellilerin karşılaştığı sosyal engeller üzerinde de durmaktadır. Engelli bireylerin günlük hayatta çeşitli alanlarda karşılaştığı sorunlar sosyal engeller olarak bilinmektedir. Bu engellerin aşılması için gerekli çevre düzenlemeleri ve sosyal yenilemelerin yapılması Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından zorunlu kılınmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Bahsedilen yasa ve standartların genelinde ortak amaç olarak engelli bireylerin sağlıklı bireyler gibi günlük hayatta yer alabilmelerinin sağlanması belirlenmiştir. Yürürlüğe giren yasa ve getirilen düzenlemelerin bütünü sayesinde her geçen gün toplumların kapsayıcı tasarım yaklaşımıyla ilgili farkındalığı ve bu konuda yapılan

alışmalar her geçen gün artmaktadır. Kapsayıcı Tasarım yaklaşımıyla ilgili değişik ülkelerde çok sayıda yasanın çıkarılması ve toplumların sürekli artan ilgileri neticesinde aslında temelleri 1989 yılında Ron Mace tarafından atılan fakat resmi olarak 1996 yılında Kuzey Carolina niversitesi'nde kurulan Evrensel Tasarım Merkezi ortaya çıkmıştır (Center for Universal Design, 2008; City of Calgary, 2010).

Evrensel Tasarım Merkezi yapılacak her çeşit tasarımı geliştirmek için yollar arayan ve bu tasarımlar ile ilgili sürekli araştırmalar yapan bir merkezdir (Center for Universal Design, 2008; City of Calgary, 2010). Tasarımcılar için hangi araçların daha uygun olduğunu araştırmakta, bu araştırmalar sonucunda engelli bireylerin ve diğer insanların bir arada zorlanmadan ve kaliteli bir biçimde yaşayabilmesini sağlayan tasarım çözümleri üretmektedir (Center for Universal Design, 2008). Bunun yanında engelliler, aile bireyleri ve tasarımcılar için teknik çözümler, yayınlar ve eğitim-ğretim malzemesi üretmekle birlikte bir yandan staj ve eğitim hizmeti de sunmaktadır (Center for Universal Design, 2008).

Kısacası kapsayıcı tasarım konusunda geçmişten bugüne yaşanan gelişme ve ilerlemelere bakıldığında nasıl bir yol katedildiği ve bu gelişmenin artan bir hız ile devam ettiği açıkça görülmektedir. Çok önceleri engelli bireyler gündelik hayata karışma hakkı bile bulamazken günümüzde yapılan her tasarımla birlikte engelli bireylerle normal insanların entegrasyonu giderek daha çok sağlanmakta ve bu iki grup arasında yaşanan ayrımcılığın ortadan kalkması için bütün ülkeler elinden gelenin fazlasını yapmaktadır.

2.2 Kapsayıcı Tasarım İlkeleri

1 Nisan 1997 yılında Mimar Ron. Mace Evrensel Tasarım Merkezi'ni kurmak için bir araya geldiği mimarlar, mühendisler, endüstriyel tasarımcılar, ve evre mühendisleri gibi farklı meslek disiplinlerinden oluşan grupla hem ‘‘Kapsayıcı Tasarım’’ terimini daha anlaşılır kılması açısından hem de tasarımcılara ve kullanıcılara yol göstermesi, rehberlik etmesi açısından yedi ilke belirlemiştir (Universal Design New York, t.y.). İlkelerin oluşturulmasında rol oynayan ekipte yer alan kişiler Ronald L. Mace dışında sırasıyla, Bettye Rose Connel, Mike Jones, Jim Mueller, Abir Mullick, Elanie Ostroff, Jon Sanford, Ed Steinfield, Molly Story ve Gregg Vanderheim'dır (Evcil, 2014).

Belirlenen bu ilkeler sayesinde farklı antropometrik ölçülere ve farklı yetilere sahip bireyler için daha işlevsel ve estetik tasarımlar yapılabilecek, mevcut tasarımlar geliştirilebilecek ve ortaya çıkan sonuç ürününü herkes fazla çaba sarfetmeden kolaylıkla kullanabilecektir. Ayrıca tasarımcının tasarımını gerçekleştirirken olabildiğince fazla kullanıcıya ulaşması ve böylece bütünselleşmeyi sağlayabilmesi konusunda tasarımcı için önemli bir rehber niteliği taşıyarak hem tasarımcıların hem kullanıcıların daha kullanışlı ürün ve çevre elde etmek konusunda eğitilmelerini sağlayacaktır (Evcil, 2014).

Ron Mace ve ekibi tarafından ortaya atılan yedi ilke bütün tasarım disiplinleri tarafından kullanılabilir. Sırasıyla bu ilkeler Eşit Kullanım (equitable use), Esnek Kullanım (flexible use), Basit ve Sezgisel Kullanım (simple and intuitive use), Algılanabilir Bilgi (perceptible information), Hata Toleransı (tolerance for error), Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi (low physical effort) ve Yaklaşım ve Kullanım İçin Yeterli Alan (size and space for approach and use) ilkeleridir. İlkelerin açıklanmasında temel kaynak olarak Wolfgang Preisler ve Korydon H. Smith tarafından yazılan Universal Design Handbook kitabından yararlanılmıştır (Preisler ve Smith, 2011).

2.2.1 Eşit kullanım (Equitable use)

Eşit kullanım ilkesine göre tasarlanan çevre, mekan ya da ürün farklı yetilere sahip kimseler tarafından kullanılabilir olmalı ve herkes için eşit bir kullanım sağlanmalıdır (Şekil 2.4). Çevre ve mekan tasarımlarında kullanılabilirlik ve erişilebilirlik konularına mutlaka dikkat edilmelidir. Erişilebilir ve kullanılabilir olmayan ürün ve mekanlar kendilerine kullanıcı bulamayacaklarından belki de eşit kullanım ilkesi yedi ilkenin içerisinde en önemli olanıdır.

Şekil 2.4 : Eşit kullanım ilkesi (Surface Inclusive Design Research Centre, 2014).

Eşit kullanım ilkesinin uygulanabilmesi için kullanıcıların tümü için aynı ya da aynı olamıyorsa benzer kullanım şeklinin sağlanması, hiçbir kullanıcının diğer kullanıcılardan dışlanarak utandırılmaması, her kullanıcıya mahremiyet ve güvenliğin eşit derecede sağlanması, tasarımın bütün kullanıcıları aynı şekilde cezbetmesi gerekmektedir.

2.2.2 Esnek kullanım (Flexible use)

Tasarım bünyesinde farklı bireysel tercihler ve yetenekler ile ilgili çeşitli seçenekler barındırmalı ve kullanım biçimi kullanıcı tarafından tercih edilebilir yeterlilik ve çeşitlikte olmalıdır (Şekil 2.5).

Şekil 2.5 : Esnek kullanım ilkesi (The Dirt Uniting The Built&Natural Environments, 2011).

Aynı zamanda sağ ve sol elini kullananlar tasarımı aynı şekilde zorlanmadan kullanabilmelidir. Bunun yanında doğru ve hassas kullanımı sağlayacak önlemler alınması ve farklı kullanıcıların değişen kullanım hızlarına uygun ürün ve çevrelerin tasarlanması gerekmektedir.

2.2.3 Basit ve sezgisel kullanım (Simple and intuitive use)

Her kullanıcı deneyim, bilgi ve konsantrasyonuna bağılı olarak tasarımın kullanımını farklı şekilde ve farklı sürede anladığından tasarımın olabildiğince kolay anlaşılır olması gerekmektedir (Şekil 2.6). Ürün ve çevrenin kolay anlaşılması da ancak basit ve kolay algılanabilir olması ile mümkün olmaktadır.

Şekil 2.6 : Basit ve sezgisel kullanım ilkesi (NCHPAD Building Healthy Inclusive Communities, 2014).

Herkes tarafından kolay algılanabilir bir tasarım yaratmak için ise gereksiz karmaşıklığın ortadan kaldırılması, kullanıcının sezgisel kullanımına olanak tanınması, farklı kullanıcı beklentilerinin detaylı olarak düşünülmesi, farklı okuma ve yazma düzeyine sahip olan kullanıcıların göz önünde bulundurulması, enformasyon düzeninin önemine göre yoğunlaştırılarak kullanılması ve iş devam ederken ya da bitince etkili uyarıcıların devrede olması üzerinde durulması gerekmektedir. Kevin Lynch'te (1961) kentin ayırım yapmadan bütün insanlar tarafından kolay anlaşılabilir ve kullanılabilir olması gerektiğini ve bu kolaylık ve anlaşılabilirliğin bireylerin gelişimi için son derece faydalı olduğunu belirtmektedir.

2.2.4 Algılanabilir bilgi (Perceptible information)

Tasarım sonucu ortaya çıkan ürün ve çevre kullanım konusunda gerekli bilgilendirmeyi kullanıcıya sağlarken ne değişen çevre şartlarından ne de farklı kullanıcı algılama düzeylerinden etkilenmemelidir (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 : Algılanabilir bilgi ilkesine göre tasarlanmış bir bisiklet yolu (Pinterest, 2014.)

Farklı kavrama yetenekleri göz önünde bulundurularak resimli anlatım, sözel anlatım, dokunsal anlatım gibi farklı ifade teknikleri bir arada kullanılmalıdır. Yapılacak bilgilendirmenin anlaşılabilir olması mutlaka vurgulanmalıdır. Kullanım öğelerinin tanımlanabilecek şekilde birbirinden ayrılması (yönlendirme ve kılavuz oluşturma) gerekmektedir. Kavramada problem yaşayan ve kolay algılayamayan kullanıcıların kullandığı araç ve tekniklerden daha iyi olabilecek çözümler geliştirilmelidir.

2.2.5 Hata toleransı (Tolerance for error)

Tasarımda güvenlik kavramı hayati öneme sahip bir konu olduğundan tasarım yaşanabilecek tehlike ve kazaları en aza indirmelidir. Kapsayıcı tasarımın hitap ettiği kitle çok çeşitli bir topluluğu tanımladığından bütün kullanıcıların tehlike ve kazalara karşı korunması gerekmektedir (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Hata toleransı ilkesi NCHPAD (Building Healthy Inclusive Communities, 2014).

Tasarlanan öğeler düzenlenirken hata payı en aza indirgenecek şekilde düzenleme yapılmalıdır. En çok kullanılan öğeler en ulaşılabilir yerlere konumlandırılmalı, tehlike yaratan öğeler varsa ortadan kaldırılmalı ya da kontrol altına alınmalıdır. Mevcut tehlikeler varsa ve yapılması muhtemel hataların olabileceği düşünülüyor ise bunlar hakkında gerekli uyarıların mutlaka yapılması gerekmektedir. Bunun yanında hatalardan koruyan özellikler sağlanmalı ve aşırı dikkat isteyen işlerdeki hareketi sınırlayan yaklaşımlar geliştirilmelidir.

2.2.6 Düşük fiziksel güç gereksinimi (Low physical effort)

Tasarım ürünlerinin en az güç ile en etkili ve konforlu bir şekilde kullanılabilmesi gerekirken tasarlanan çevrelerin de yine en az güç harcanarak en konforlu şekilde ulaşılabilir olması gerekmektedir (Şekil 2.9).

Şekil 2.9 : Düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesi (Accessible Public Spaces, 2015).

Kullanıcıların tümü kullanımları doğal vücut pozisyonlarını bozmadan gerçekleştirebilmelidir. Tasarım yapılırken en az güç gerektirecek özellikler ayrı bir özenle dikkate alınmalı ve kullanılmaya çalışılmalıdır. Sürekli tekrar gerektiren hareketler mevcut ise bunların en aza indirilmesi ve uzun süreli fiziksel güç gerektirecek hareketlerden kaçınılması gerekmektedir.

2.2.7 Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan (Size and space for approach and use)

Her kullanıcı farklı vücut ölçüleri, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine sahip olduğundan bu çeşitliliğe uyum sağlayacak yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanının sağlanması gerekmektedir (Şekil 2.10).

Şekil 2.10 : Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesi (Building Healthy Inclusive Communities, 2014).

Yaklaşım, erişim ve kullanım için yeterli alanının sağlanması da ancak hem oturan hem ayakta duran kullanıcılar için engelsiz bir bakış açısı sağlayarak, yine her outtran ve ayakta duran kullanıcının bütün kullanım öğelerine rahatlıkla erişmesini sağlayarak, farklı el büyüklüğü olan kullanıcılar için uygun elle kavrama özellikleri yaratarak ve kişisel yardım veya yardımcı cihazların kullanımına olanak sağlayacak mekanlar tasarlayarak mümkün olmaktadır.

Bahsedilen yedi ilkenin tümü bulunduğu günden bu yana sabit kalsa da bu ilkelere günümüzde Ron Mace'in yaklaşımını benimseyen tasarımcılar tarafından üç yeni ilke eklenmiştir. Bu ilkeler bireyin çevreden hoşnutluğu, işlevsel ve estetik uyum ve sosyal uyum ve katılımdır (Evcil, 2014).

Teknoloji gelişmeye devam ettikçe ve tasarım süreci geliştikçe insan gereksinimleri de giderek farklılaşacağından zamanla bu ilkelere başka ilkelerin de eklenmesi mümkündür. Bahsedilen yedi ilkenin tümü tasarımda direk uygulamaya yönelik değil aksine kapsayıcı tasarım anlayışını benimserken tasarımcılara yol gösterici özellik teşkil etmektedir (Evcil, 2014).

Aşağıdaki tablo yedi ilkenin her biri dikkate alınarak tasarımda olması gereken ana elemanların tanımlanmasıyla oluşturulan rehberi açıklamaktadır (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : Kapsayıcı tasarım ilkeleri ve rehberleri (Evcil 2014).

PRENSİPLER	REHBERLER
1-Eşit Kullanım	1.1-Bütün kullanıcılar için kullanımın aynı değerde olması sağlanmalıdır.Mümkünse her zaman aynı, mümkün olmadığı zaman eşdeğer kullanım olmalıdır. 1.2- Bütün kullanıcılar için ayrımcılıktan kaçınılmalıdır. 1.3-Mahremiyet, güvenlik ve emniyet için şartlar bütün kullanıcılar için elde edilebilir eşitlikte olmalıdır. 1.4-Tasarım bütün kullanıcılara aynı çekicilikte sunulmalıdır.
2-Esnek Kullanım	2.1-Tasarımda kullanıcılar için kullanım şekillerinde seçme hakkı sağlanmalıdır. 2.2-Tasarım kullanıcılar için erişim ve kullanımda hem sağ el hem sol el kullanımına imkan vermelidir. 2.3-Tasarımın doğru ve dikkatli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması sağlanmalıdır. 2.4-Tasarımın kullanıcıların hızına uyma yeteneği sağlanmalıdır.
3-Basit ve Sezgisel Kullanım	3.1-Tasarımda gereksiz karmaşıklık ortadan kaldırılmalıdır. 3.2-Tasarımda kullanıcı beklentileri ve sezgileri dikkate alınmalıdır. 3.3-Tasarımda kullanıcıların okuma yazma seviyeleri ve yabancı dil becerileri dikkate alınmalıdır. 3.4-Tasarımda bilgi düzeninin önemine göre yoğunlaştırılarak kullanılması gerekmektedir. 3.5-Tasarım, iş süresince veya bitiminde etkili uyarıcıların devrede olmasını sağlamalıdır.
4-Algılanabilir Bilgi	4.1-Tasarım için gerekli olan bilgilendirmede farklı anlatımlar kullanılmalıdır. (resimli, sesli, dokunma duyusuyla algılanabilen) 4.2-Tasarım için gerekli bilgilendirmenin maksimum anlaşılabilirlikte olması sağlanmalıdır. 4.3-Tasarımda kullanılan elemanlar tanımlanabilecek şekilde birbirinden ayrılmalıdır.Bu yönlendirme ve kılavuz oluşturma ile gerçekleşmektedir. 4.4-Tasarım duysal kısıtlamalara sahip insanlar tarafından kullanılan tekniklerden veya araçlardan daha iyi olan çözümler getirmelidir.
5-Hata Toleransı	5.1-Tasarımda kullanılan elemanlar tehlike ve hataları mümkün olduğu kadar azaltacak şekilde düzenlenmelidir. En çok kullanılan elemanlar için ulaşılabilirlik sağlanmalı, tehlikeli elemanlar yok edilmeli, izole edilmeli veya bu elemanlara karşı koruma sağlanmalıdır. 5.2-Tasarım, oluşabilecek tehlikeler ve hatalar konusunda uyarı sağlamalıdır. 5.3-Tasarım oluşabilecek hatalara ve tehlikelere karşı koruma özelliklerini sağlamalıdır. 5.4-Tasarımda, dikkat isteyen işlerdeki hareketleri sınırlayıcı önlemler geliştirilmelidir.
6-Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi	6.1-Tasarım, kullanıcıların doğal vücut yapıları ile kullanabilmelerine imkan vermelidir. 6.2-Tasarım çalıştırılırken makul ölçülerini aşmayacak şekilde güç kullanımı sağlanmalıdır. 6.3-Tekrar eden hareketler mümkün olduğu kadar azaltılmalıdır. 6.4-Tasarımın uzun süreli fiziksel güç harcanmasını azaltacak şekilde yaklaşımı olmalıdır.
7-Yaklaşım ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekan	7.1-Oturan veya ayakta olan her kullanıcının önemli elemanları görebilmeleri için engelsiz bakış açıları sağlanmalıdır. 7.2-Oturan veya ayakta olan her kullanıcının bütün elemanlara rahat uzanması sağlanmalıdır. 7.3-Tasarım farklı el ölçülerine ve kavrama özelliklerine uyum sağlamalıdır. 7.4-Kişisel yardım veya yardımcı araçların kullanımına imkan sağlanması için gerekli alan sağlanmalıdır.

2.3 Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanlarının Tasarımı ve Başarılı Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (UNGA-United Nations General Assembly) tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde, 44/35 sayılı kararla kabul edilen ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğü giren Çocuk Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Child)'nde belirtildiği üzere oyun oynamak her çocuğun en temel haklarından biridir (UNICEF, 2004c). Bu maddede çocuk kelimesine 18 yaşının altında olan

bütün çocuklar dahildir ve engelli çocuklar bu tanımdan kesinlikle ayrılmamalıdır. En az normal yaşlıları kadar engelli çocuklarında oyun oynamaya hakkı vardır ve toplumların çocuğun ister iç mekanda ister dış mekanda olsun oyun oynayabilmesini sağlamak için gereken her koşulu sağlamaları ve bunun için bütün imkanlarını kullanmaları gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre oyun, çocuğun günlük hayatının odak noktası sayılmaktadır (Prellwitz, 2007). Başka bir tanıma göre, oyun içinde çeşitli duygu ve düşüncüler barındıran, çocuğu yaratıcılığını ortaya koymasına için serbest bırakan ve ona çeşitli fırsatlar sunan ve kendiliğinden gelişen aktif bir süreçtir (Play Wales, 2014). Oyun süresince kimi zaman gerçeklik göz ardı edilerek hayal gücü ön plana çıkarılmaktadır (Play Wales, 2014).

Oyunu, dil, din, ırk, vücut ölçüleri, yaş ve engel durumu gibi kriterler farketmeksizin dünya üzerinde yaşayan bütün çocukların evrensel dili olarak tanımlamak oyunun çocuklar için önemini anlamak açısından yeterli olmaktadır. Fakat oyun her ne kadar evrensel bir dil olarak kabul edilse de kapsayıcı oyun da denilen kaliteli ve herkes tarafından oynanabilir bir oyun imkanı yaratmak oldukça önemlidir ve çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Olumsuz şartlarda yetişen veya herhangi bir engeli sahip çocuklar genellikle kapsayıcı oyun imkanlarına erişemediklerinden en doğal haklarından biri olan oyun hakkından çoğu zaman mahrum kalmaktadır.

Kapsayıcı oyunlar her çocuğun eşit şartlar içinde oynadığı ve içinde hiyerarşi barındırmayan oyunlardır. Ayrıca kapsayıcı oyunlar, çocuğun yalnız kalması ya da arkadaşları ile olması için ona çeşitli fırsatlar sunmakla birlikte, öncelikle çocuğun sağlıklı gelişimi için tercih edilmektedir (Inclusive Play Space, 2012a) (Şekil 2.11).

Şekil 2.11 : Kapsayıcı oyunun çocuğa etkileri (Game Time, 2015)

Oyun sayesinde çocuk, oynamak için geldiği çocuk oyun alanında yanyana geldiği herhangi bir çocukla istediği biçimde rahatça iletişim kurarak kendini ifade edebilmektedir. Kapsayıcı oyunlar hem farklı yetilerdeki bütün çocuklar tarafından oynanabilir olduğu gibi hem de eğlenceli, keyifli ve paylaşılabılır oyunlar olduklarından tasarımcıların kapsayıcı oyunların çocuklara yararlarının farkında olması ve oyun alanlarını tasarlarken kapsayıcı oyun imkanları yaratmaya özen göstermeleri gerekmektedir (Shane's Inspiration, 2013). Aşağıdaki resimde hem engelli hem engelsiz olmak üzere farklı yetilerdeki çocukların bir arada oyun oynayabildiği bir kapsayıcı çocuk oyun elemanı örneği görülmektedir (Şekil 2.12).

Şekil 2.12 : Çocukların bir arada oynadığı kapsayıcı oyuna bir örnek (Countryside Play Structures, 2014).

Kapsayıcı oyunlara hiç tartışmasız kapsayıcı tasarım yaklaşımlarına göre tasarlanmış çocuk oyun alanlarında rastlamak mümkündür. En geniş tanımıyla kapsayıcı çocuk oyun alanları, engelsiz çocukların yanı sıra bedensel, fiziksel ve zihinsel engelli çocukların da oyun ihtiyaçlarını engelsiz çocuklarla aynı alanda gidermesini sağlayan tasarlanmış oyun mekanları olarak tanımlanmaktadır (Play World, 2015). Bu alanlar aynı zamanda her yaştan ve yetenekten çocukların ve ebeveynlerin sosyalleşmesini ve aynı çevrede yanyana aynı çocuk oyun elemanı üzerinde oynamasını sağlamaktadır (Şekil 2.13).

Şekil 2.13 : Çocuk oyun alanında diğer yaşlıları ve ebeveynleriyle bir arada oynayabilen çocuklar (Davis Play Grounds, 2015; O'Brien and Sons, 2011).

Kapsayıcı çocuk oyun alanları engelli çocuklar için özel olarak tasarlanmış oyun alanları değildir. Tam aksine bütün insanların kullanabilmesi için tasarlanmış ve herkes tarafından kullanılabilen oyun alanlarıdır. Ayrıca bu alanlar çocuklar ve aileleri arasındaki entegrasyonu sağlayarak toplumsal ilişkileri ve aile yapılarını güçlendirmektedir. Engelli ve engelsiz çocuklar kapsayıcı çocuk oyun alanlarına geldiklerinde diğer yaşlılarıyla ve aileleriyle birlikte vakit geçirerek kendilerini iyi ve güvende hissetmektedir (City of Ballarat, 2015).

Yalnızca engelli çocuklar için tasarlanmamalarına rağmen bedensel, ortopedik, işitme, konuşma, zihinsel ve süregelen engelli olmak üzere bütün engelli çocukların oyun ihtiyaçlarına cevap vermekte ve hem engelli hem engelsiz çocukların bir araya geldiklerinde aynı oyun elemanını kullanarak çeşitli oyunlar oynamalarına ve bu sayede oyun oynarken özgürleşmelerine fırsat tanımaktadır (Liphart, 2012). Çocuk oyun alanı tasarımıyla ilgilenen profesyoneller ve engelli bir çocuğa sahip ebeveynler gibi kapsayıcı çocuk oyun alanlarıyla yakından ilgili bir çok insan bu alanların hem bütün çocukları bir araya toplayacağını hem de engelsiz çocukların engelli çocuklara olan önyargılarını yok edeceğini düşünmektedir (Liphart, 2012).

İyi düşünülerek tasarlanmış kapsayıcı çocuk oyun alanlarında doğru oyun elemanı seçimi önemli konulardan biridir. Çocukların dokunma, tat alma, koklama gibi bütün duyularına hitap edecek tasarımların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çocuk oyun alanlarının engelli çocukların farklı seviyelerde yardıma ihtiyacı olduğu düşünülerek tasarlanması ve seçilecek oyun elemanlarının kullanım açısından dengeli bir şekilde ve yeterli sayıda seçilmesi gerekmektedir (DESSA, 2013) (Şekil 2.14). Bütün bunlar dikkate alınarak tasarlanan kapsayıcı çocuk oyun alanları engelli ve engelsiz çocukların aynı alanda oynayabilmesini sağlayacak ve engelli çocukların oyuna katılımı açısından olumlu katkılar sağlayacaktır. Kısacası dünden bugüne farklı yetilerdeki çocukların kamusal çocuk oyun alanlarını bir arada kullanmasını sağlayacak çeşitli yöntemler ortaya atılsa da yaşanan ayrımcılığın önüne geçebilmek için en etkili ve son günlerde en gözde olan yaklaşımın “Kapsayıcı Tasarım” yaklaşımı olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Kapsayıcı tasarım yaklaşımının çocuk oyun alanı tasarımında bu kadar benimsenmesine ve popüler hale gelmesine rağmen bu yaklaşımı kabul etmek istemeyen tasarımcılar yalnızca engelli çocukları düşünerek ve onları diğer çocuklardan ayrı tutarak, bu çocukların yardım almadan kullanabileceği çocuk oyun

alanları tasarlamaktadır. Fakat tasarlanan çocuk oyun alanları yalnızca engelli çocuklar için tasarlandığından, engelsiz çocuklar bu alanları kullanamamakta ve bu durum da engelli ve engelsiz çocuklar arasında ayrımcılığa yol açmaktadır. Engelli çocuklar kendilerini diğer yaşlılarından dışlanmış hissetmekte ve fiziksel, duygusal ve özellikle sosyal ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bütün çocukların bir arada oynamasının mümkün olmadığından dolayı bu çocuk oyun alanlarını kapsayıcı çocuk oyun alanları kategorisine sokmak mümkün olmamaktadır.

Şekil 2.14 : Bütün çocukların bir arada oynadığı kapsayıcı oyun elemanı örnekleri (Landscape Structures, 2013; Pinterest.com, 2014).

Kapsayıcı tasarım yaklaşımı günümüzde son derece önemli olmasına rağmen çoğu kişi tarafından sadece erişilebilirliğin sağlanması olarak algılanmaktadır. Hatta tasarım sürecinin olmazsa olmazı olan yaratıcılık çoğu zaman göz ardı edilerek, erişilebilirlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan tasarımlarda tercih edilmeyen bir karmaşa ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte tasarımcılar planlama yaparken bir yandan azami erişilebilirlik ihtiyaçlarını dikkate alırken diğer yandan kaliteli bir oyunun değerini görmezden gelmektedir. Bu nedenle kaliteli oyun mekanları yaratılamadığından çocuklar oyun ihtiyaçlarını yeterli ölçüde karşılayamamaktadır. Engelli çocuklar için çocuk oyun alanı tasarımına değinecek olursak, diğer yaşlıları ile bir arada kullanabilecekleri ulaşılabilir, eğlenceli, ilgi çekici ve yaratıcı çocuk oyun alanları tasarlamak ezberlenmiş bilgilerin aksine daha detaylı olarak üzerinde durulması ve bu esnada çocukların ihtiyaçlarının iyice sorgulanması gereken bir iştir. Her çocuğun dışlanmadan diğer çocuklarla bir arada oynayabileceği çocuk oyun alanları tasarlamak ancak kapsayıcı tasarım ilkeleri ışığında insan merkezli tasarım yaklaşımını benimseyerek gerçekleştirilen tasarımlarla mümkün olacaktır (Skulski, 2007).

2.3.1 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarım ilkeleri

Kapsayıcı tasarım ilkelerine uygun ve kullanıcı odaklı tasarlanan çocuk oyun alanlarını ‘‘Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanları’’ olarak nitelendirmek mümkündür. İyi tasarlanmış kapsayıcı çocuk oyun alanları yaratmak için kapsayıcı tasarımın daha etkili biçimde uygulanması amacıyla bulunan yedi ilkeyi çocuk oyun alanı tasarımının bütün aşamalarında dikkate almak ve uygulamak gerekmektedir. Bu ilkelerin çocuk oyun alanlarına adaptasyonu kapsayıcı oyunun ortaya konmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Daha önce tasarlanmış kapsayıcı çocuk oyun alanları bu ilkelerden biri veya aynı anda bir kaçının uygulamasını mutlaka bünyesinde barındırmaktadır (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Gorunds, 2015).

Eşit kullanım (Equitable use) ilkesine göre tasarlanan çocuk oyun alanları, tasarımcıların yarattıkları kapsayıcı oyun olanakları sayesinde hem engelsiz hem engelli çocuklar için çok çeşitli fiziksel ve sosyal aktiviteler sunarak farklı yetilerdeki bütün çocukların kullanımını sağlamaktadır. Bunun yanında oyun alanı içerisinde herkesin eğlenebileceği mekanlar yaratmak, sürekli ve dengeli fiziksel ve sosyal aktivite çeşitliliğini sağlamak, farklı kullanıcılar için çok farklı seçenekler sunmak ve bütün çocukların aynı anda aynı oyun elemanı ile oynayabilmelerini sağlayacak fırsatlar yaratmak eşitlikçi kullanım ilkesinin en önemli amaçlarından sayılmaktadır (Şekil 2.15). Tasarlanan kapsayıcı çocuk oyun alanları engelli ve engelsiz çocuklara kardeşleri, arkadaşları, komşuları ve aile üyeleriyle birlikte eşit bir şekilde oyuna katılım hakkı tanımakta ve böylece çocuğun oyun oynarken normal bir çocuk oyun alanında eğlendiğinden daha fazla eğlenmesini ve sosyalleşmesini sağlamaktadır (Inclusive Play Gorunds, 2015).

Şekil 2.15 : Eşit kullanım ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Ayrıca yine eşitlikçi kullanım ilkesine göre çocuk oyun alanına ulaşmak için kullanılan mevcut yollar herkes tarafından aynı şekilde kullanılabilir olmalı, engelli çocukların kullanımı için ayrı bir yol düşünülmemelidir. Tasarlanan çocuk oyun alanına her kullanıcı istediği her noktadan eşit şekilde ulaşabilmeli, herhangi bir kullanıcı bu konuda bir zorluk yaşamamalıdır (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014). Yapılan bu düzenlemeler dışında çocuk oyun alanı içerisinde bulunan çocuk oyun elemanları da dikkatlice tasarlanmalıdır.

Zemin seviyesinden yukarıda tasarlanan oyun elemanlarına ulaşmak için yalnızca basamak ve merdiven kullanmak engelli çocukların bu oyun elemanlarını yardım olmadan kullanmasını imkansız kılacağından, merdiven ve basamaklarla beraber uygun eğimdeki rampaları da tasarıma dahil etmek daha uygun olacak ve kullanıcı sayısının artmasını sağlayacaktır. Bu ilke sayesinde hem engelli ve engelsiz çocuklar hem de ebeveynler ve diğer yetişkinler kapsayıcı çocuk oyun alanlarını rahatlıkla kullanma şansı yakalayabilecektir (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014).

Esnek kullanım (Flexible use) ilkesine göre çocuk oyun alanlarının anlaşılması kolay, çocuğa başarması için şans tanıyan ve güven verici mekanlar olarak tasarlanması gerekmektedir (Şekil 2.16). Çocuk oyun alanı içerisinde yer alan bütün çocuk oyun elemanlarının herkes tarafından kullanılabilir biçimde tasarlanması gerektiği kabul edilirken aynı zamanda bunun tam anlamıyla mümkün olmadığı da bilinmektedir. Bu nedenle öncelikle farklı kullanıcı tercihlerine hitap edecek tasarımların nasıl ortaya koyulabileceği düşünülmelidir (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012).

Şekil 2.16 : Esnek kullanım ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Her kullanıcının değişen isteklerini tolere edebilecek tasarımlar yapıldığında, çocuk oyun alanları bütün çocuklara hitap eden alanlar halini alacak, farklı yetilerdeki çocuklar bir arada oyun oynayabilecek ve sıkıcı ve anlaşılmaz olmaktan uzak kapsayıcı çocuk oyun alanları yaratılmış olacaktır (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012).

Basit ve sezgisel kullanım (Simple and intuitive use) ilkesini dikkate alarak tasarım yapan çocuk oyun alanı tasarımcılarının, çocuğun oyun ve oyun alanı ile ilgili beklentilerini karşılıarken aynı zamanda oyun alanı içerisinde yaşanacak gereksiz karmaşayı önlemeleri gerekmektedir. Bu ilkeye gore oyun elemanlarının kullanımının, çocuk oyun alanını kullanan çocuklar ve yetişkinler tarafından kolay anlaşılabılır olması gerekmektedir (şekil 2.17).

Tasarımcıların çocuk oyun alanı tasarımında, oyun elemanlarını farklı yaş grubu ve farklı yetilerdeki çocukların anlayacağı şekilde tasarlaması çocuğun oyun elemanlarını aynı zamanda i güdülerini kullanarak anlamasını kolaylaştıracak ve böylece çocuk oyun alanında mutlu ve eğlenceli vakit geçireceğinden çocuk oyun alanlarının kullanımı artacaktır (Skulski, 2007, Korkmaz, 2014).

şekil 2.17 : Basit ve sezgisel kullanım ilkesine gore tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Bunun yanında engelli çocukların oyun elemanlarını kullanmasını kolaylaştırmak amacıyla çocuk oyun alanında kullanılan koyu renkler ve farklı malzemeler zaman zaman tasarımı sıkıcı yapabilmekte ve yaratıcı çocuk oyun alanları tasarlanmasının önüne geçmektedir. Bu nedenle kolay anlaşılabılırlik sağlanırken hiçbir zaman yaratıcılık göz ardı edilmemelidir (Skulski, 2007).

Algılanabilir Bilgi (Perceptible Information) ilkesi, her çocuğun bilgiyi görsel, duyuşsal veya deneyimsel gibi farklı yollardan öğrendiği bilindiğinden, aktarılan bilginin kullanıcı tarafından kolay anlaşılması gerektiğini savunmaktadır (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015) (Şekil 2.18).

Şekil 2.18 : Algılanabilir bilgi ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Kapsayıcı çocuk oyun alanları bahsedilen değişik tarzda öğrenme türlerinin hepsini bünyesinde bulunduran alanlardır. Örnek vermek gerekirse renkler zaman zaman çocuk oyun alanlarında farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Bir çocuk oyun alanında kullanıcı yaş grubunu belirlemek için farklı renkler kullanırken, diğer bir çocuk oyun alanında bu renkler güvenlik bariyerleri ve korkuluklarda kullanılarak farklı güvenlik bölgelerini tanımlamak için kullanılabilir (Skulski, 2007; Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Konu çocuk oyun alanı tasarımı olduğunda güvenlik hususu her şeyden önemlidir. Güvenlik çocuk oyun alanları tasarımında her açıdan dikkat edilmesi gereken en önemli kriterdir ve güvenli bir oyun mekanı yaratmak için bütün önlemlerin eksiksiz bir şekilde alınması gerekmektedir. Güvenli çocuk oyun alanlarının yaratılmasında en önemli şart, çocukların bu alanlarda oyun yüzünden yaşayabilecekleri risklerin en aza indirilmesidir (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Hata toleransı (Tolerance for error) ilkesi uygulanan bir kapsayıcı çocuk oyun alanı bahsedilen riskleri en aza indirerek çocuğun keşfetme ve meydan okuma esnasında yaralanmadan ve incinmeden küçük hatalar yapmasına izin vermektedir. Bu alanların

aynı zamanda çocuğun kendine zarar vermeden, çeşitli aktiviteleri zorlanarak fakat sıkılmadan tekrar tekrar gerçekleştirmesini sağlayan alanlar olması gerekmektedir (Şekil 2.19). Çocuk ilk denemede başarısız olsa bile başarana kadar aynı hareketi rahatlıkla tekrarlayabilmelidir (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Şekil 2.19 : Hata toleransı ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Ayrıca tasarımcıların çocuk oyun alanları içerisinde daha güvenli oyun olanaklarına yer vererek çocukların güven duygusunu desteklemeleri ve böylece çocukların kendilerini güvende hissederek yaşlılarıyla özgürce oynamalarını sağlamaları gerekmektedir. Kısaca hata için tolerans ilkesi, oyun alanında yaşanabilecek tehlikeleri önlemek ya da en aza indirmek, gerekli uyarıları kullanıcıya sağlamak ve güvenlik önlemlerinin başarılı olmasını sağlamak gibi konulara dikkat çekmektedir (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Oyun alanında dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta kullanıcıların zorlanmadan oyun oynayıp oynayamadığı konusudur. Kapsayıcı çocuk oyun alanları, çocukların oyuna fiziksel ve sosyal katılımını çeşitli derecelerde desteklerken bir yandan da bu alanların çocukların gereksiz yaşayacakları yorgunluğu en aza indirmesi gerekmektedir.

Düşük fiziksel güç gereksinimi (Low physical effort) ilkesine göre başarılı bir tasarımda çocuğun oyuna ulaşırken kendini zorlayacak şekilde çaba sarfetmemesi gerekmektedir. Olabildiğince az çaba sarfedilmesinin sağlanması da ancak oyun süresince çocuğun doğal vücut pozisyonunu koruyabilmesiyle ve az miktarda güç gerektiren oyun aktiviteleriyle tekrar gerektiren oyun aktivitelerinin oyun alanında

sayı bakımından dengeli bir şekilde yer almasıyla mümkün olacaktır (Şekil 2.20). Bu sayede çocukların harcadıkları fiziksel güç onların hem aktif hem pasif oyunlara katılım oranlarını ve sürelerini artırmış olacaktır (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Şekil 2.20 : Düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Kapsayıcı çocuk oyun alanlarında kullanılan yüzey malzemelerinin de üzerinde kolay hareket edilebilir olması, engelsiz ve özellikle yardımcı cihaz kullanan engelli çocukların hareket esnasında zorlayıcı bir çaba sarfetmemesini sağlaması ve kullanıcının daha oyun elemanını bile kullanmadan yorgun ve bitkin düşmesini engellemesi gerekmektedir. (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Son günlerde yeni moda çocuk oyun alanlarının çocukların fiziksel aktivite ile kalori yakmasını sağlayacak şekilde tasarlanması olsa da düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesi, bireylerin tasarımı çok az çaba ve yorgunlukla kullanması düşüncesini vurgulamaktadır. Oyun elemanları fiziksel çaba gerektirebilirken, yüzey malzemesi bireyi yormayacak şekilde seçilmelidir. Engelli bir çocuk, oyun alanı içerisinde bir yerden bir yere giderken engelsiz bir arkadaşına oranla daha fazla bir fiziksel çaba sarfetmemelidir. Eğer çocuk bütün enerjisini bunun için harcarsa oyun elemanlarını kullanmak için yeterli enerjiyi kendinde bulamayacaktır. Bu nedenle düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesi de kapsayıcı çocuk oyun alanları tasarlanırken göz ardı edilmemesi gereken önemli ilkelerden biridir (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan (Size and space for approach and use) ilkesi ise çocukların farklı vücut büyüklükleri, duruşları, hareketlilik ve motor becerilerine uyumlu çocuk oyun alanları tasarlanmasını sağlayarak tasarımcıların işini kolaylaştırmaktadır. Böylece konforlu kullanım yaklaşımını benimseyen kapsayıcı çocuk oyun alanları tasarlanırken tasarımcıların “standart” kullanıcı kalıbına uyan kişiler için değil, farklı yetilerdeki insanlar için tasarım yapması bu alanların daha çok kişi tarafından kullanılmasını sağlayacaktır (Kirazoğlu, 2012; Falstad, 2014; Korkmaz, 2014; Inclusive Play Grounds, 2015).

Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesine göre tasarlanan kapsayıcı çocuk oyun alanları aynı zamanda engelli ve engelsiz çocuklar için ulaşılabilir oyun aktiviteleri yaratmakta, değişik motor becerilerine sahip çocuklar için uygun oyun imkanları sağlamakta, oyun esnasında yardımcı cihazlar ve/veya kişisel yardımlarla hareket için yeterli genişlikte alanlar yaratmakta ve çocukların değişen hava koşullarından korunmalarını sağlamak için alan içerisinde çeşitli gölge ve kapalı alanlar yaratmaktadır (Kirazoğlu, 2012; Falstad, 2014; Korkmaz, 2014) (Şekil 2.21).

Şekil 2.21 : Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesine göre tasarlanmış bir çocuk oyun alanı (Play and Park Structures, t.y).

Örnek vermek gerekirse, çocuk oyun alanında bulunan yolların en genç ve en küçüğünden en yaşlı ve en büyüğüne kadar bütün kullanıcılara uygun tasarlanması çok daha ilgi çekici ve kullanışlı olacaktır. Bu yolların aynı zamanda yardımcı cihaz kullanan kişiler oyun elemanını kullanırken bu cihazların durabileceği yeterli boş alanları da kullanıcıya sağlaması kullanıcı açısından rahatlatıcı olacaktır (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014).

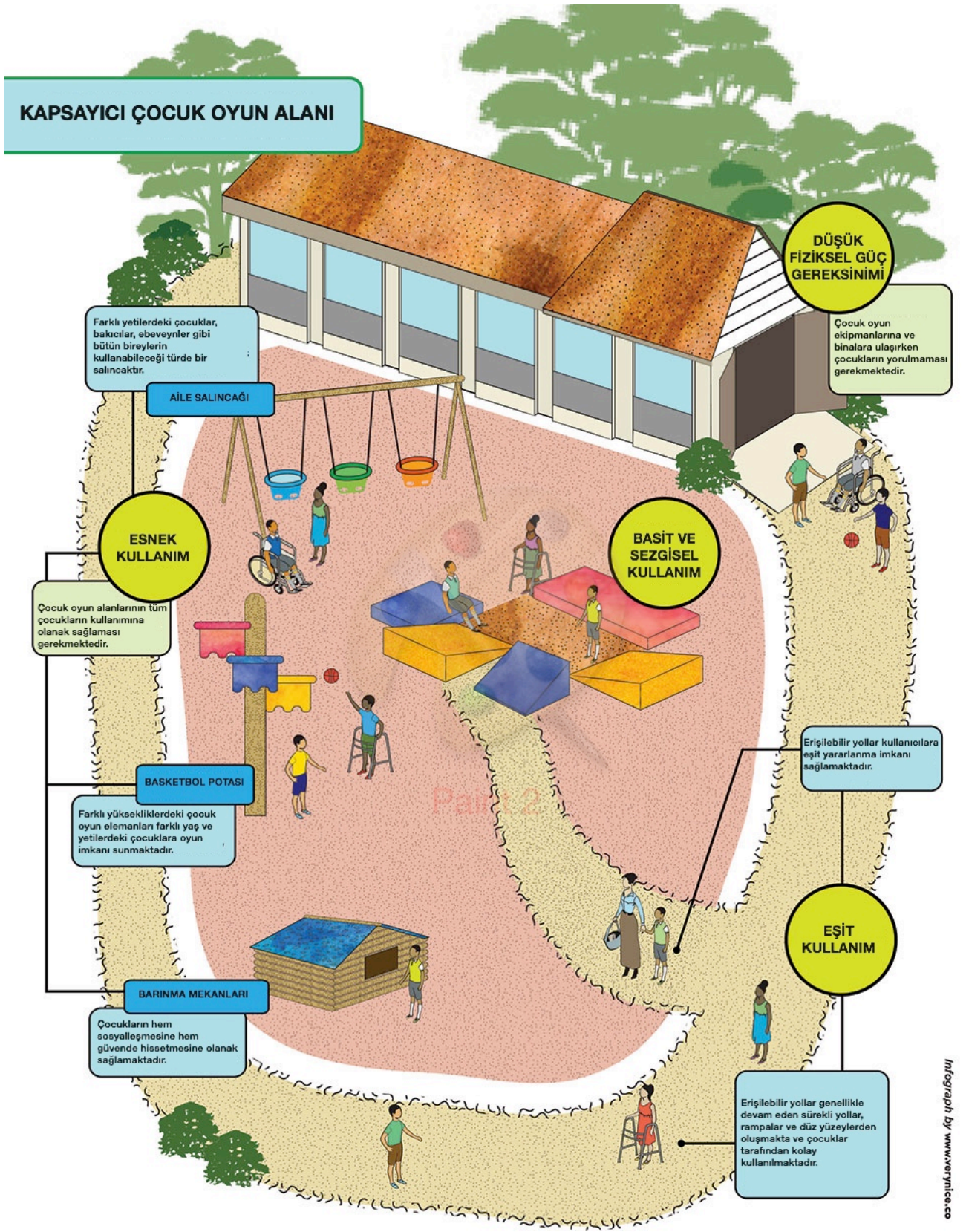
Yaklaşım ve kullanım için yeterli alan ilkesi de çocuk oyun alanı tasarımında kapsayıcı tasarım sürecine katıldığında, ortaya çıkan tasarım daha çok insan tarafından ilgi çekici ve kullanılabilir olacaktır. İçerisinde anne, baba ve çocuk için tasarlanmış çocuk oyun elemanları bulunan çocuk oyun alanları kapsayıcı tasarım ilkelerine göre tasarlanmış çocuk oyun alanlarına verilebilecek en güzel örneklerdendir. Bu alanlarda yetişkinler çocukları ile fiziksel açıdan konforlu bir şekilde rahatlıkla oyun oynayabilmektedir. Böylelikle herkes için tasarım yapılmış olduğundan kapsayıcılık en üst seviyelerde sağlanmış olmaktadır (Kirazoğlu, 2012; Korkmaz, 2014).

Bahsedilen ilkelerin farklı noktaları olsa da güvenlik, ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik, anlaşılabilirlik ve kapsayıcılık gibi bir çok ortak özellikleri de bulunmaktadır. Bu ilkelerin yanında kapsayıcı çocuk oyun alanları ile ilgili ülkelerin çocuklara ve çocuk oyun alanları ile ilgili değişen bakış açılarına göre çeşitli ülkelerde farklı düzenleme ve standartlar kabul edilmiştir.

Daha çok engelli çocukların kullanımına yönelik olan ve kapsayıcılıkla bağdaşmayan standartların en bilindik ve en yaygın olanı çocuk oyun alanları ile ilgili düzenlemeleri de içeren Amerikan Engelli Hareketi Standartları (ADA)'dır. Bu standartlara göre tasarlanan çocuk oyun alanlarında bütün oyun elemanlarına erişim rampalarla ve platformlarla sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu standartlar dikkate alınarak yapılan tasarımların bir çok erişilebilir oyun seçeneğini bünyesinde barındırması ve zeminde kullanılacak malzeme ile kullanıcılar için erişilebilirliği sağlaması gerekmektedir (Falstad, 2014).

Aşağıdaki fotoğraf Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF-United Nations International Children's Emergency Fund) tarafından hazırlanmış olup kapsayıcı çocuk oyun alanının kapsayıcı tasarım ilkelerine göre nasıl tasarlanması gerektiğini göstermektedir (Şekil 2.24).

KAPSAYICI ÇOCUK OYUN ALANI

Şekil 2.22 : Unicef'e göre tasarım ilkeleri dikkate alınarak kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarlanması (UNICEF, 2013).

Bahsedilen kriterlerin yanında kapsayıcı çocuk oyun alanları ile ilgili ülkelerin çocuklara ve çocuk oyun alanları ile ilgili değişen bakış açılarına göre çeşitli ülkelerde farklı düzenleme ve standartlar kabul edilmiştir. Daha çok engelli çocukların kullanımına yönelik olan ve kapsayıcılıkla bağdaşmayan bu standartların en bilindik ve en yaygın olanı Amerikan Engelli Hareketi Standartları (ADA)'dır. Bu standartlara göre tasarlanan çocuk oyun alanlarında bütün oyun elemanlarına erişim rampalarla ve platformlarla sağlanmaktadır. Aynı zamanda bahsedilen çocuk oyun alanlarında bir çok erişilebilir oyun seçeneğinin bulunması ve zeminde kullanılacak malzeme ile kullanıcılar için erişilebilirliğin sağlanması gerekmektedir (Falstad, 2014).

Kapsayıcı tasarım ilkeleri ve yukarıda bahsedilen standartlar dikkate alınarak tasarlanan çocuk oyun alanları kapsayıcı çocuk oyun alanı sayılmakta ve ayrımcılığı reddederek alana gelen engelli ya da engelsiz her çocuğun ve hatta yetişkinin bu alanı rahatlıkla kullanabilmesini, kendini dışlanmış hissetmemesini sağlamaktadır. Böylece oyun oynayabilen çocuklar fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişimini devam ettirmektedir.

Hem kapsayıcı tasarım ilkeleri hem yukarıda bahsedilen standartlar dikkate alınarak tasarlanan çocuk oyun alanları kapsayıcı çocuk oyun alanı sayılmakta ve ayrımcılığı reddederek alana gelen engelli ya da engelsiz her çocuğun ve hatta yetişkinin bu alanı rahatlıkla kullanabilmesini, kendini dışlanmış hissetmemesini sağlamaktadır. Böylece oyun oynayabilen çocuklar fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişimini devam ettirmektedir.

2.3.2 Kapsayıcı çocuk oyun elemanları

Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarlanmasında her ne kadar bütün çocukların kullanımı esas alınsa da mutlaka engelli çocukların yardım almadan özgürce kullanabileceği kapsayıcı çocuk oyun elemanlarının da oyun alanında bulunması gerekmektedir. Yükseltilmiş kum havuzları, labirentler, çeşitli özelliklerde salıncaklar, yükseltilmiş müzikal enstrümanlar ve çeşitli su oyunları kapsayıcı çocuk oyun elemanlarına verilebilecek en güzel örneklerdendir.

Yükseltilmiş kum havuzu (Sandpit): Yükseltilmiş kum havuzları kapsayıcı çocuk oyun alanlarında en sık kullanılabilecek oyun elemanlardandır (Şekil 2.23). Kumla oynamak çocukların yaratıcılığının gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca çoğu kişi

kumun engelli çocuklar için uygun olmadığını ve dolayısıyla kapsayıcılıktan uzak olduğu düşünülse de tam aksine kum kapsayıcı bir malzemedir ve çocuk oyun alanlarında mutlaka yer verilmesi gerekmektedir. Yükseltilmiş kum havuzları sayesinde engelli ve engelsiz çocuklar aynı anda yanyana gelerek birlikte oyun oynama şansı yakalamaktadır (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Şekil 2.23 : Yükseltilmiş kum havuzu (sandpit), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Labirent (Maze): Kapsayıcı çocuk oyun elemanları etrafında kullanılan labirent görünümünü andıran korkulukların kullanımı hem engelli hem engelsiz çocuklar için son derece faydalı olacaktır (Şekil 2.24). Bu korkuluklar güvenlik açısından oluşabilecek kaza ve düşme tehlikelerine karşı çocukları korumaya yardımcı olurken aynı zamanda engelli çocukların başkalarından yardım almadan ilerlemelerini sağlayacaklardır (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Şekil 2.24 : Labirent (maze), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Uçan İkili Tilki (The Dual Flying Fox): Bu eleman da kapsayıcı çocuk oyun alanlarında en çok kullanılan elemanlardandır. Yaşı büyük çocuklar bile bu oyun elemanı sayesinde dönerek eğlenme şansı yakalamakta ve engelli veya engelsiz yaşlılarıyla aynı oyun elemanı üzerinde birlikte oynayabilmektedir (Şekil 2.25). Aynı zaman da çocuklar istediğinde bu oyun elemanını tek başına da kullanabilmektedir (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Şekil 2.25 : Uçan ikili tilki (the dual flying fox), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Dönme Dolap (Carousels): Özellikle yeterli büyüklüğü sayesinde hem tekerlekli sandalye veya yardımcı cihaz kullanan engelli çocukların kullanımına olanak tanımakta hem de aynı anda çok sayıda çocuğun birlikte oyun oynayabilme şansını arttırmaktadır (Have WheelChair Will Travel, 2014) (Şekil 2.26).

Şekil 2.26 : Dönme dolap (Carousels), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Yuva Salıncak (Nest Swing): Hem engelli hem engelsiz çocukların sallanmasına olanak veren salıncak engelli çocuklara gerekli desteği sağlamaktadır (Şekil 2.27). Aynı zamanda engelli çocukların yanında arkadaşı, kardeşi ya da ebeveyninin onlarla birlikte sallanabilmeleri için gerekli alanı da sağlamaktadır (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Müzikal Enstruman (Musical Instrument): Tekerlekli sandalye yüksekliğinde tasarlanan bu oyun elemanı çocuklara basit bir el hareketiyle oynayabilecekleri eğlenceli bir oyun imkanı sunmaktadır (Have WheelChair Will Travel, 2014) (Şekil 2.28).

Şekil 2.27 : Yuva salıncak (Nest swing), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Şekil 2.28 : Müzikal enstruman (Musical instrument), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Su oyunları (Water Play): Su özellikle sıcak yaz aylarında çocuk oyun alanlarında fazlaca tercih edilen bir malzemedir. Kapsayıcı bir malzeme olmadığı düşünülse de suyun yükseltilmiş platformlar üzerine taşınması ya da mevcut suyun üzerinde platformlar tasarlanması engelli çocukların da oyun esnasında suyu rahatça kullanmasını sağlayacaktır (Have WheelChair Will Travel, 2014) (Şekil 2.29).

Şekil 2.29 : Su oyunu (water play), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Özgürlük salıncağı (Liberty swing): Hem engelli hem engelsiz bütün çocuklar oyun oynarken sallanmaktan ve yarattığı histen çok hoşlanmaktadır. Engelli çocuklar ve özellikle yardımcı cihaz kullananlar bu salıncakları tasarımları sayesinde rahatlıkla kullanabilmektedir (Şekil 2.30). Yine de bazı tasarımcılar hem bu salıncakların normale göre daha ağır olması hem de çocukların bu salıncakların önünde dururken düşme tehlikesi yaşayabileceğini düşünmeleri nedeniyle bu salıncakların kapsayıcı çocuk oyun alanlarında kullanılmasına karşı çıkmaktadır (Have WheelChair Will Travel, 2014).

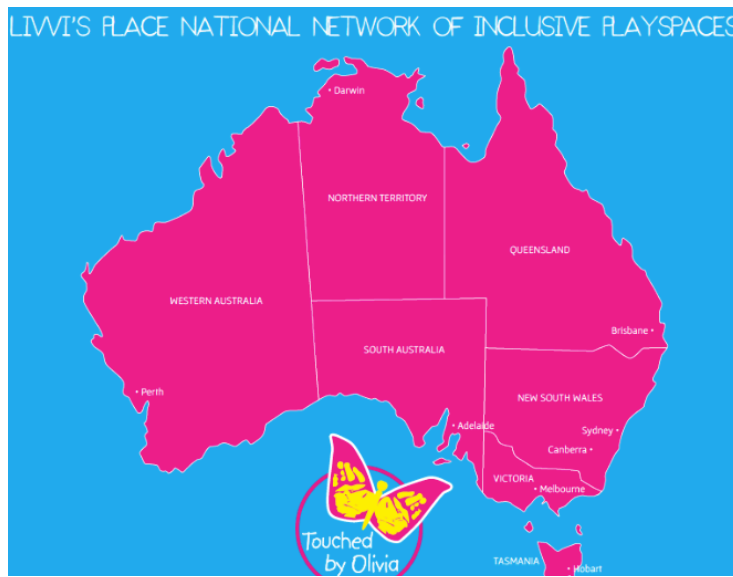
Şekil 2.30 : Özgürlük salıncağı (Liberty swing), (Have WheelChair Will Travel, 2014).

Yukarıda bahsedilen çocuk oyun elemanları engelli çocuklar düşünülerek tasarlanırsa da engelli ve engelsiz çocukların bir arada oynamalarına olanak sağlamalarından dolayı kapsayıcı çocuk oyun elemanları olarak tanımlanmaktadır.

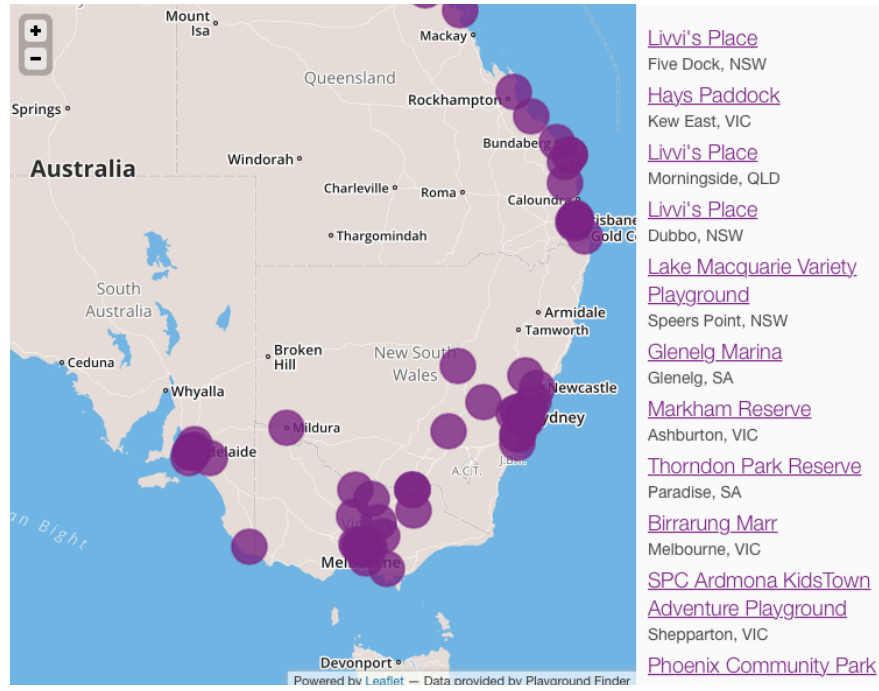
2.3.3 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının organizasyonu ve yönetimi

Kapsayıcı çocuk oyun elemanları kullanılarak tasarlanan kapsayıcı çocuk oyun alanları, yabancı ülkelerde hem çocuklara hem engelli çocuklara verilen önemden dolayı daha dikkatli ve daha çok sayıda tasarlanmaktadır. Bu çocuk oyun alanları engelli çocuklara veya yakınlarına sahip kişilerin durumu yakından yaşamaları nedeniyle ortaya attıkları yaratıcı fikirler sonucunda bu kişilerin, kapsayıcı çocuk oyun alanları ile ilgili kurulmuş sivil toplum kuruluşları ve çeşitli özel kuruluşların ve yerel yönetimlerin gerçekleştirdikleri işbirliği sayesinde daha çok uygulanma şansı bulmaktadır. Sivil toplum kuruluşları kentte yaşayan halkın da fikirleri ve istekleriyle destek vermesi sayesinde çeşitli projeler ortaya koyarken yerel yönetimler bu projelere ödenek sağlamakta ve böylece kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarlanması konusunda her geçen gün gözle görülür ilerlemeler sağlanmaktadır. Yaşanan ilerlemeler farklı yetilerdeki çocukların aynı çocuk oyun alanında oynayabilmesi açısından son derece önemlidir.

Kapsayıcı çocuk oyun alanları ile ilgili ilerleme kaydetmiş ülkelerin çoğunda sivil toplum kuruluşları ve kulüpler tarafından bu alanların konumlarını gösteren haritalar hazırlanmaktadır. Bu haritalarda ülkede ya da bölgede bulunan bütün çocuk oyun alanları konum olarak gösterilmekte ve çocuk oyun alanına gitmeyi planlayan kullanıcı harita üzerinde bu noktalara geldiğinde ilgili çocuk oyun alanıyla ilgili konum, özellik, mevcut oyun elemanları, kullanıcı yaş aralığı gibi bütün özelliklere ulaşabilmektedir (Şekil 2.31, Şekil 2.32).

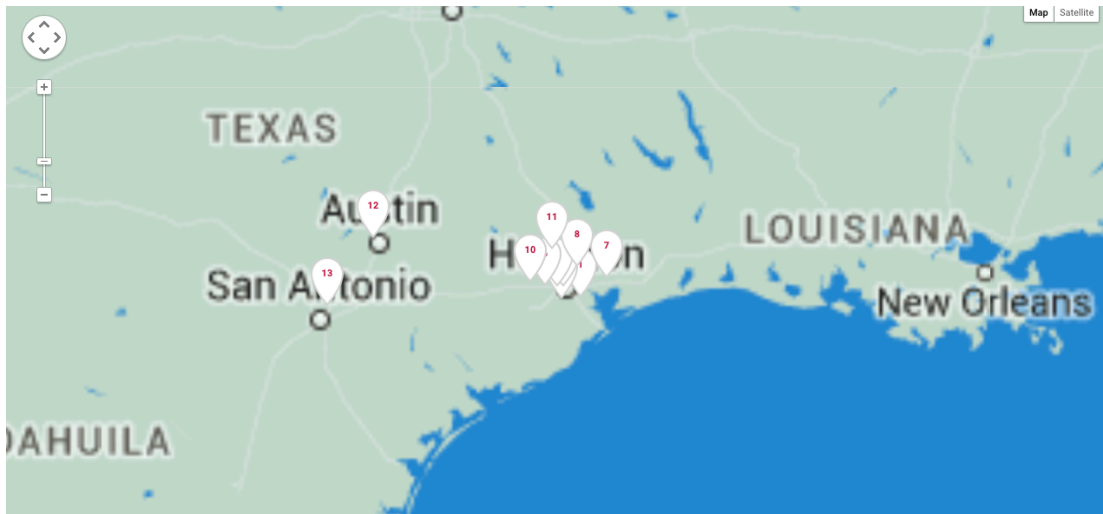

Şekil 2.31 : Olivia Vakfı'nın Avusturalya'daki kapsayıcı çocuk oyun alanı ağı (Touched by Olivia, t.y).

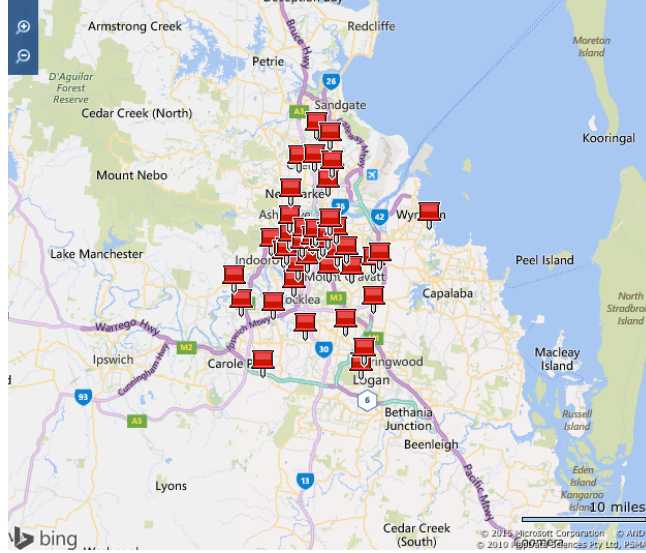

Şekil 2.32 : Avusturalya'daki kapsayıcı çocuk oyun alanı ağı (Inclusive Play Space, 2012b).

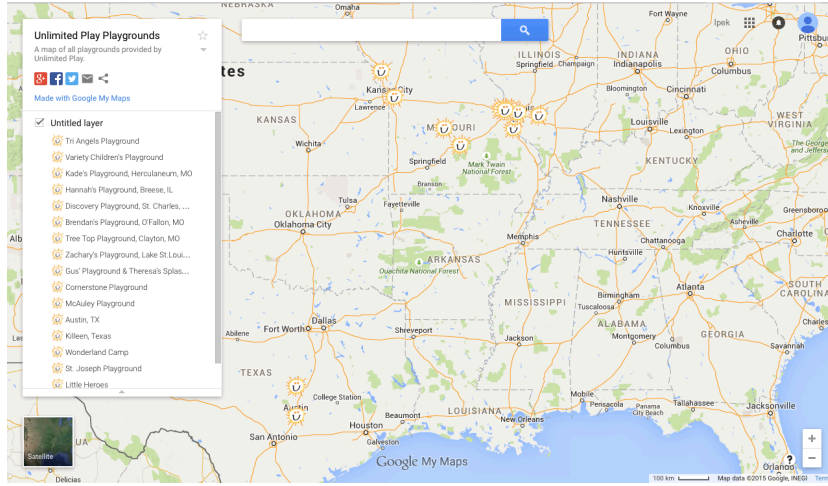
Aşağıda örneği verilen haritalar kapsayıcı çocuk oyun alanlarının ülke veya kent içerisinde konumlarının gösterildiği haritalardandır (Şekil 2.33, Şekil 2.34, Şekil 2.35, Şekil 2.36). Bu haritalarda yer alan kapsayıcı çocuk oyun alanları engelli ve engelsiz çocuklar ile onların ebeveynleri ve diğer yetişkinler için tasarlanmış olup konum olarak o bölge içerisinde herkes tarafından en kolay biçimde ulaşılacak yerlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Kumsal gibi engelli çocuklar için ulaşımın oldukça zor olacağı düşünülen alanlar bile kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarlanmasıyla bütün çocukların vakit geçirebileceği alanlar haline dönüşecektir.

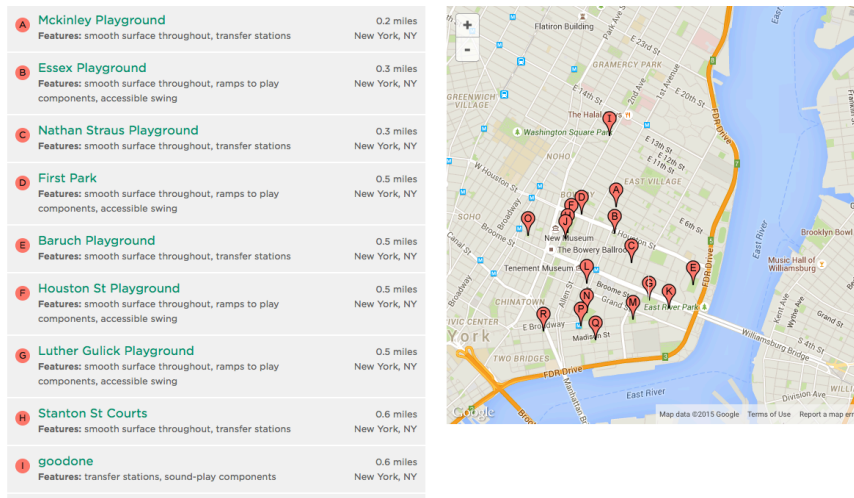
Şekil 2.33 : Amerika'daki kapsayıcı çocuk oyun alanlarını gösteren bir harita (Inclusive Play Space, 2012b).

Şekil 2.34 : Brisbane’de yer alan kapsayıcı çocuk oyun alanlarının konunmları, (Brisbane City Council, t.y).

Şekil 2.35 : Kapsayıcı çocuk oyun alanlarını belirlemek için hazırlanan bir harita, (Unlimited Play Playground by Google Maps, t.y).

Şekil 2.36 : New York’ta bulunan kapsayıcı çocuk oyun alanları (Playground for Everyone, 2013).

Uygulamasý yapýlmýþ kapsayýcý çocuk oyun alanlarýnýn en dikkat çeken noktasý diðer kriterlerden çok çocuk oyun alanında kullanýlan çocuk oyun elemanlarýnýn kapsayýcýlýðýdýr. Kapsayýcýlýk konusuna özellikle çocuk oyun alanlarýný ilgilendiren durumlarda oldukça önem veren ÷lkelerde, bütün kapsayýcý çocuk oyun alanlarýnýn ortak özellikleri konum olarak ulaýýlabilir noktalarda olmaları ve kapsayýcý oyun elemanlarıyla kapsayýcý oyun imkanları yaratarak farklı yetilerdeki çocuklara çok çeýitli oyun imkanları sunmalarıdır.

Bahsedilen ortak özellikler sayesinde bütün çocuklara eýit derecede oyun imkanı saðlanmış olacaktır. Konum ve çocuk oyun elemanları dışında kapsayýcý çocuk oyun alanı tasarýmında güvenlik, içerik, kullanıcı yaþ grubu, sosyal iletiþim, konfor, malzeme gibi konulara dikkat edilmiþtir.

Amerika’da çocuk oyun alanlarýnýn daha çok teknik standartlar açasýndan kapsayýcýlýða uygun olmasına dikkat edilirken diðer ÷lkelerde çocukların istekleri teknik standartlara göre daha fazla ön planda tutularak, tasarımlar onların isteklerinin yön vereceði þekilde yapılmaktadır. Yine de her ÷lkede bütün kapsayýcý çocuk oyun alanlarında yeterli sayıda rampa kullanılarak erişilebilirlik ve kullanılabirlik en üst seviyeye taşınmaya çalışılmaktadır (Special Education Degrees, 2014; Playground Finder, 2013; Good News Network, 2015).

Kapsayýcý çocuk oyun alanları maliyetleri diðer çocuk oyun alanları maliyetlerine göre daha fazla olduðundan az uygulama olanağı bulsa da kapsayýcýlýğın engelli ve engelsiz çocuklar üzerindeki bütünleþtirici etkisi göz ardı edilemediğinden bu sayı giderek artmaktadır. Bu alanların konseptleri farklı olsa da hepsi aynı amaca hizmet ederek engelli ve engelsiz çocuklara özgürce bir arada oynayabilecekleri alanlar sunmaktadır (Suzette, 2013; Special Education Degree, 2014).

2.3.4 Başarılı örneklerin deðerlendirilmesi

Avusturalya’daki Livvi’nin çocuk oyun alanı, Virjinya Sahili’ndeki Grommet Adası Sahil Parkı ve yine Virjinya’daki Clemyjontri Parkı kapsayýcý oyun alanlarına verilebilecek başarılı örneklerdendir (Special Education Degrees, 2014; Mecklenburgh County, t.y.).

Bu örneklerin seçilmesindeki başlıca nedenler farklı konseptleri, sahip oldukları kapsayýcý çocuk oyun elemanları ve kapsayýcýlık açasýndan ilk örneklerden olmalarıdır.

Livvi'nin çocuk oyun alanı Avusturalya'daki ilk kapsayıcı çocuk oyun alanı olma özelliğine sahiptir (Şekil 2.37). Sidney'deki Timbrell Parkı içinde yer almaktadır ve 2009 yılının Kasım ayında açıştır (Special Education Degrees, 2014).

Bu çocuk oyun alanının uygulanması fikri daha bir yaşında bile değilken ender bir hastalıktan ölen kız çocukları bulunan John ve Justine Perkins çifti tarafından ortaya atılmıştır. Aile kapsayıcı oyun alanları geliştirmek amacıyla yerel yönetimlerle bağlantı içinde çalışan Olivia Vakfı'nı kurmuşlardır (Special Education Degrees, 2014).

Park içerisinde çeşitli özellikte salıncaklar, müzikal enstrumanlar, tekerlekli sandalyeye sahip çocukların kullanabildiği atlı karıncalar ve daha bir çok kapsayıcı çocuk oyun elemanı bulunmaktadır (Şekil 2.38). Aynı zamanda park, tasarımı sayesinde kapsayıcılıkla ilgili bir çok ödül almıştır (Special Education Degrees, 2014).

Şekil 2.37 : Livvi'nin yeri çocuk oyun alanı-Sidney (Special Education Degrees, 2014).

Şekil 2.38 : Çocuk oyun alanı içinde yer alan müzik enstrumanı (Playground Finder, 2013).

Josh Thompson'ın Grommet Adası Sahil Parkı, Josh Thompson ve ailesinin geliştirdiği fikirle 2010 yılının Mayıs ayında açılmıştır (Şekil 2.39, Şekil 2.40). Josh çocukluğundan bu yana plajları, sörf yapmayı ve bunun gibi şeyleri çok sevse de 2006 yılında kendisine zayıflık ve kas kaybına neden olan Lou Gehrig's hastalığı teşhisi koyulmuştur. Bu hastalık sonrasında Josh'un ailesiyle gittiği Virjinya sahilinde kum üzerinde tekerlekli sandalye ile hareket edemediğini gören babası bu konuda yönetime başvurarak bir ulaşılabilir ve erişilebilir özellikte kapsayıcı bir sahil parkı yapılmasını istediğini dile getirmiştir (Special Education Degrees, 2014).

Şekil 2.39 : Grommet Adası Sahil Parkı genel görünüm (Together We Play, 2012).

Şekil 2.40 : Grommet Adası Sahil Parkı içindeki çocuk oyun alanı (Special Education Degrees, 2014).

Kent yetkilileri bu fikrin oldukça yaratıcı bir fikir olduğu, kesinlikle uygulamaya geçmesi gerektiği ve uygulandığında hem engelli hem engelsiz bireylerin kullanımının sağlanacağı konusunda hem fikir olup çeşitli sponsorlardan ve düzenlenecek etkinliklerden elde edilmesi planlanan bir milyon dolar fonla bu parkın uygulanmasına karar vermiştir.

Parkın uygulama aşamasında plaj teması esas alınmıştır. Park içerisinde engelli çocukların da kumla oynamasını sağlayacak uygun yükseklikte kum masaları ve görme engelli çocukların da park içerisinde eğlenmesini ve oyun oynamasını sağlayacak duyu panelleri gibi kapsayıcı oyun imkanları bulunmaktadır (Special Education Degrees, 2014) (Şekil 2.41).

Clemyjontori Parkı Virjinya’da bulunmaktadır. Çocuklara çok sayıda farklı oyun olanağı sağlaması nedeniyle parka gelen kullanıcıların oyun oynamadan ayrılmaları pek mümkün olmamaktadır. İki dönüm alana yayılan park, tasarımında kullanılan canlı renklerle adeta bir gökkuşağını andırmakta ve gelen her yaştan ziyaretçinin ilgisini çekmektedir (Special Education Degrees, 2014) (Şekil 2.42).

Şekil 2.41 : Grommet Adası Sahil Parkı çocuk oyun elemanları (Cre 8 Play, t.y).

Şekil 2.42 : Clemyjontori Parkı-Virjinya genel görünüm (Cellar.org, 2009).

Park 2006 yılında açılmış olup çocukların renkleri ve okumayı öğrenmesini, dünya ile ilgili yeni şeyler keşfetmelerini ve hayal güçlerini geliştirmelerini sağlayan dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunun yanında engelli çocukların kullanımını sağlayacak uygun eğimli rampalar, özellikli salıncaklar, engelli çocukların da kullanabileceği atlıkarınca ve daha bir çok kapsayıcı çocuk oyun elemanını da bünyesinde barındırmaktadır (Special Education Degrees, 2014) (Şekil 2.43).

Şekil 2.43 : Clemyjontori Parkı-Virjinya çocuk oyun alanı (NOVA Outdoors, 2011; Wee In DC, 2015).

Parkın tasarlanması Adele Lebowitz'in fikridir ve çocuk oyun alanı oluşturulması şartıyla büyük bir araziyi yerel yönetime bağışlamıştır. Peyzaj mimarı Grace Fielder ise bu arazide kapsayıcı bir çocuk oyun alanının tasarlanması konusunda büyük emek harcamış ve sonucunda ortaya bütün çocukları içine alan büyük bir kapsayıcı çocuk oyun alanı çıkmıştır. Park içerisinde tek bir tekerlekli sandalye yönlendirme şeridi ve engelli çocuklar için herhangi bir özel tasarım bulunmamasına rağmen park gerçek anlamda kapsayıcı yaklaşımlara uygun olarak tasarlanmıştır ve bütün çocukların oyun ihtiyacını aynı anda karşılamaktadır (Special Education Degrees, 2014).

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere tasarlanan veya tasarlanması düşünülen çocuk oyun alanlarının kapsayıcı tasarım ilkeleri benimsenerek tasarlanması ve çocukların bütününe kapsamı çocukların oyun ihtiyaçlarını sonuna kadar karşılamalarını sağlayacak, engelli ve engelsiz çocukların bir arada oynamalarına zemin hazırlayarak engelli çocukların yaşayabilecekleri dışlanma hissinin önüne geçecektir. Böylece engelli çocukların kamusal hayata karışmasını sağlayarak açık alanlarda yaşlılarıyla oyun oynayabilmeleri sağlanmış olacaktır.

2.4 Bölüm Sonucu

Bu bölümde kapsayıcı tasarım yaklaşımlarından, bu yaklaşımların ilkelerinden, yasal çerçevede gelişiminden, kapsayıcı çocuk oyun alanlarındaki kullanımından ve dünyadaki başarılı kapsayıcı çocuk oyun alanı örneklerinden bahsedilmiştir. Engelli bireylerin topluma kazandırılmasında ve kamusal hayata yardım almadan rahatça adapte olabilmesinde kapsayıcı tasarımın rolü büyüktür. Kapsayıcı tasarım yaklaşımı ilk kez 1980'li yıllarda "Engelsiz Tasarım" kavramına karşı Ronald L. Mace tarafından ortaya atılan bir görüş olmakla birlikte bütün insanların kullanabileceği

ürünler ve çevreler yaratmayı amaçlamaktadır. Ron L. Mace de kapsayıcı tasarımı, olabildiğince geniş bir kitleye hitap eden ve herkes tarafından kullanılabilen uyum ve özellikli tasarım gerektirmeyen ürünlerin ve çevrenin tasarımı olarak tanımlamıştır (City of Calgary, 2010; Ed Roberts Campus, t.y.).

Evrensel Tasarım Merkezi tarafından bulunan ilkeler sayesinde ise kapsayıcı tasarım daha etkin bir biçimde uygulanma şansı yakalamış ve ortaya herkes tarafından kullanılabilen ürünler ve çevreler çıkmıştır. Kentsel tasarımın her alanında kapsayıcı tasarım yaklaşımını kullanmak mümkündür ve çocuk oyun alanı tasarımı da bu alanların en önemlilerinden biri olarak görülmektedir. Kapsayıcı tasarım ilkeleri dikkate alınarak tasarlanan çocuk oyun alanları kapsayıcı çocuk oyun alanları olarak adlandırılmakta ve hem engelli hem engelsiz her çocuğun aynı çocuk oyun alanında aynı çocuk oyun elemanlarını aynı anda kullanmalarını sağlamaktadır.

Kolay ulaşılabilir olmalarının yanında alan içerisinde hem çocukların hem yetişkinlerin bir noktadan diğer bir noktaya eşit şartlarda ulaşabilmesini sağlarken aynı zamanda çocuk oyun elemanlarının fazla çaba sarfedilmeden kullanılmasını ve çocuğu yormamasını, oyun elemanı kullanımlarının farklı öğrenme ve algılama düzeylerine göre kolay anlaşılabilir olmasını sağlamaktadır. Güvenlik ise çocuk oyun alanında dikkat edilmesi gereken en önemli konudur ve hem alan içerisinde alınacak önlemlerle güvenliğin sağlanması hem de çocuk oyun elemanlarının uygun malzemelerle tasarlanarak çocuk için güvenli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kriterlere dikkat edilerek tasarlanan kapsayıcı çocuk oyun alanları kapsayıcılığı yakalamış olacağından engelli çocuklar da bu alanları rahatlıkla kullanabilecek ve kullanıcı bakımından istenen çeşitlilik sağlanmış olacaktır.

Çocuk oyun alanlarının kapsayıcı tasarım yaklaşımlarıyla tasarlanması konusunda bazı standartlar ve yasalar kabul edilmiş ve bir yasal arka plan oluşturulmuştur. Bu standart ve yasalar her ülkeye göre değişiklik gösterse de asıl amaç kapsayıcılığın yakalanması ve yalnızca engelsiz ya da yalnızca engelli çocuklar için değil farklı yetilerdeki her çocuğun kullanımına uygun çocuk oyun alanları yaratmaktır. Bu ülkelerde uygulanmış başarılı örnekler incelendiğinde en büyük ortak özelliklerinin engelli çocuklara sahip ailelerin ihtiyaçlarından doğan fikirleriyle uygulamaya koyuldukları görülmektedir. Engelli çocukların erişemediği ve ulaşamadığı bütün oyun alanlarında kapsayıcı tasarım ilkeleri kullanıldığında kapsayıcı oyun olanakları yaratılmakta ve çocuklar oyun ihtiyaçlarını özgürce karşılayabilmektedir.

3. ÇOCUK OYUN ALANLARINA KAPSAYICI TASARIM YAKLAŞIMLARININ İSTANBUL ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Engelli bireylerin toplumda kendilerine yer edinmeye başlamalarından bu yana yabancı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kapsayıcı tasarım, kapsayıcı oyun, kapsayıcı çocuk oyun alanları ve engellilik ve engelli çocuk oyun alanları konularında bir takım gelişmeler yaşanmaktadır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de tasarımcılar, mimarlar, mühendisler, endüstriyel tasarımcılar, ve çevre mühendisleri gibi meslek disiplinlerinde yer alan profesyoneller son yıllarda giderek artan bir şekilde “standart” tanımına uyan insanlar için tasarım yapmayı bırakarak bütün insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla ürün ve çevreler üretmeye başlamışlardır.

3.1 Kapsayıcı Tasarım Yönüyle Türkiye’deki Yasal Arka Plan

Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi engelli bireyleri ilgilendiren bazı düzenlemeler yapılmış ve yasalar çıkarılmıştır. “Engelli İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları”, Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı’nın kurulması, İmar Yasası’nda yapılan değişiklikler, 5378 sayılı Engelliler Hakkında kanun, TMMOB Mimarlar Odası’nın yürüttüğü çalışmalar ve “Herkes için Tasarım Grubu”nun kurulması yapılan düzenlemelerin en önemlilerindendir.

1991 yılında Türk Standartlar Enstitüsü (TSE) “Engelli İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları” ismini taşıyan TSE 9111 sayılı standardı kabul etmiştir. Fakat kabul edilen bu kuralların uygulamaya geçirilmesi biraz zaman almıştır (Türk Standardı, 2011).

1997 yılında ülkemizde Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı’nın görevleri arasında engelliler için gerekli hizmetlerin karşılanmasını sağlamak, ulusal ve uluslararası kurumlarla koordinasyonlu çalışarak onlarla işbirliği içinde bulunmak, engelliler ile ilgili ulusal

politikaları desteklemek, engellilerin sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümlerini araştırmak gibi konular yer almaktadır. Aynı yıl içerisinde bu başkanlığın kurulmasının yanında mevcut İmar Yasası'nda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Binaların engellilere uygun hale getirilmesiyle ilgili yapılan yeni imar değişiklikleri ile birlikte bunlara ek olarak Türk Standartları Enstitüsü (TSE) 'nün engellilerle ilgili standartlarına uyulmasının önemli olduğu yetkililer tarafından vurgulanmıştır (Dostoğlu ve diğer., 2009).

1 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen ve temel amacı engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak olan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'a göre mevcut yapıların engelli kullanımına uygun hale getirilmesi kararı alınarak yönetimlerin bu kararı uygulamaları için onlara yedi yıl süre tanınmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2005).

Ülkemizde özellikle büyük kentlerin imar yönetmelikleri incelendiğinde dikkat çeken en önemli nokta Türk Standartları Enstitüsü (TSE) 'nün 9111 sayılı standardına uyulması zorunluluğunun getirilmiş olmasıdır. Bu standarda göre kamu binalarında engelliler için en az bir tuvalet, otoparklarda engellilerin park etmesi için sarı renkte park alanları, sinema ve tiyatrolarda engelliler için oturma olanakları ve otellerde engellilerin kalabileceği şekilde düzenlemesi yapılmış odalar bulunması gerekmektedir. Sayılan bu gereklilikler yapılması gerekenlerin sadece ufak bir bölümüdür. Ayrıca bina girişlerinde bulunan ve engelliler için uygun genişlikte tasarlanan rampa, merdiven, kapı, asansör gibi yapısal elemanlar engelliler için günlük hayatı son derece kolay hale getireceğinden tasarlanacak çevrelerde mutlaka kullanılmaları gerekmektedir.

Ülkemizde engelliler ile ilgili getirilen yasal düzenlemeler ve standartlarda "kapsayıcı tasarım" anlayışının varlığı hissedilse de gerçekte yapılan uygulamaların bu konuda yetersiz kaldığı bilinen bir gerçek olmakla birlikte, hem ülkemizde yaşayan engelliler hem engelli yakınları bulunanlar, hem de engelli bireyleri destekleyen kurumlarda çalışan kişiler bu görüşü sonuna kadar desteklemektedir. Yönetimde bulunanlar yetkililer, konutların standartlara göre inşa edilmediğini, kaldırımlarda park eden araçların engelli bireylerin geçişini engellediğini, rampaların

engelli kullanımına uygun eğim ve genişlikte yapılmadığını, kent içinde yaşayan her bireyin alması gereken hizmetlerden engellilerin yararlanamadığını savunmakta ve bu olumsuzlukları azaltmak ya da önüne geçmek için çalışmaktadır.

Yapılan bu çalışmaların yanında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Mimarlar Odası’da üyelerini kapsayıcı tasarım konusunda bilgilendirmek amacıyla çeşitli eğitimler vermekte ve gerçekleştirdiği etkinliklerle kapsayıcı tasarım konusundaki çalışmalarını sürdürmektedir. 2006 yılında ise ‘‘Engelliler Çalışma Grubu’’ kurulmuş fakat 2009 yılında bu grubun adı değişerek ‘‘Herkes için Tasarım Grubu’’ olmuştur. Adı değişen grup günümüzde de araştırma ve çalışmalarına devam etmektedir (Dostoğlu ve diğer., 2009).

Bütün bu gelişmelere rağmen ülkemizde kapsayıcı tasarım konusundaki ilerlemeler diğer ülkelere göre daha geç başlamıştır ve oldukça yetersizdir . Engelli bireyler için hem mimari hem kentsel tasarım anlamında bazı düzenlemeler yapılsa da yapılan bu düzenlemeler yalnızca engelli insanların kullanımına olanak sağlayarak onları diğer insanlardan ayrı tutmakta, engelsiz insanlarla olan fiziksel ve sosyal iletişimlerini en aza indirmekte ve günlük hayatta yer almalarını kısıtlamaktadır. Bu tutum kapsayıcı tasarım yaklaşımıyla taban tabana zıt bir durumdur ve önüne geçmek ve kapsayıcı tasarım yaklaşımını geliştirmek için bazı düzenlemeler yapmak mümkündür.

Genel ve yerel yönetimlerin bu konuda bilgilendirilmesi, LEED (The Leadership in Energy and Environmental Design) sertifikası bulunan binaların sayısının artırılması, tasarım yarışmalarında kapsayıcı tasarım yaklaşımının önemli bir ölçüt olarak belirlenmesi, tasarım eğitimi veren lisans bölümlerinde bu konunun ders olarak zorunlu hale getirilmesi gibi çalışmalar en başta yapılması gereken düzenlemelerden sayılmaktadır (Dostoğlu ve diğer., 2009).

3.2 Türkiye ve İstanbul’daki Engelli Nüfus ve Demografik Yapısının Değerlendirilmesi

2014 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre toplam ülke nüfusumuz 77.695.904 olarak hesaplanmıştır ve bu nüfusun %29.4’lük kısmı olan 22.838.482 kişi 0-17 yaş arasında olan çocuk nüfus olarak kayıtlara geçmiştir. Bu çocuk nüfustan

20.982.673 çocuk günümüzde kentlerde yaşamını sürdürürken kalan kısım ise köylerde yaşamaya devam etmektedir.

Yapılan çalışmalara göre bu çocuk yaş nüfusunun, 2023 yılında 21.652.169, 2050 yılında 17.888.076, 2075 yılında ise 15.718.503 kişi olacağı öngörülmektedir. Bu öngörüden de anlaşılacağı üzere ülkemizin çocuk nüfusunun ilerleyen yıllarda azalmaya devam edeceği düşünülmektedir (TÜİK, 2014) (Çizelge 3.1).

Hem ülkemizdeki çocuk nüfusun büyük çoğunluğunun kentlerde yaşadığı hem de çocuk nüfus artış hızının her geçen yıl biraz daha azaldığı göz önünde bulundurulduğunda çocuklar geleceğimiz için giderek daha önemli bir hal almaktadır. Çocukların bu kadar önemli olmasına rağmen günümüzde özellikle ülkemizde ve İstanbul’da yaşanan yoğun trafik ve çocuk oyun alanlarının sayıca az olması nedeniyle oyun ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadıkları anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.1 : Yıllara göre çocuk nüfusu tahmini (TÜİK 2011).

Çocuk nüfusu	
2014	22.838.482
2023	21.652.169
2075	15.718.503

Yine Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan istatistiklere göre Türkiye’de yaşlara göre çocuk nüfus oranı, 0-4 yaş arası %27.6 oranla 6.294.533 kişi, 5-9 yaş arası %27.7 oranla 6.315.628 kişi, 10-14 yaş arası %27.4 oranla 6.525.269 kişi, 15-17 yaş arası ise %17.4 oranla 3.976.052 kişi olarak belirlenmiştir. Bu oranların hem yıllara hem cinsiyete göre belirgin bir değişim göstermediği görülmektedir (TÜİK, 2014) (Çizelge 3.2).

Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere özellikle oyun çağında olan 0-14 yaş grubundaki çocuklar, toplam çocuk nüfusunun büyük çoğunluğuna karşılık gelmektedir ve bu yaş grubundaki çocuklar için oyunun en önemli eğlenme ve öğrenme araçlarından biri olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle büyük paya sahip olan bu nüfusun oyun ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi ve bu ihtiyaçların diğer ihtiyaçlarıyla beraber karşılanması için gerekli düzenlemelerin yapılması kent planlamalarında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardandır.

Çizelge 3.2 : Türkiye’de yıllara göre çocuk nüfusu (TÜİK 2011).

Yaş aralığı	Çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%)	Çocuk nüfusu
0-4 yaş	27.6	6.294.533
5-9 yaş	27.7	6.315.628
10-14 yaş	27.4	6.525.269
15-17 yaş	17.4	3.976.052

İstanbul nüfus açısından incelendiğinde 2014 yılındaki toplam nüfusun 14.377.018 olduğu ve bu nüfus içinde %27.5 orana sahip olan toplam çocuk nüfusunun 3.949.868 olduğu görülmektedir. Çocuk nüfus oranının 2014 yılında toplam nüfus içindeki oranı %27.5 olmasına rağmen bu oranın 2023 yılında %23.6’ya gerileyeceği tahmin edilmektedir (TÜİK, 2014). Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere ülkemizde olduğu gibi İstanbul’da da çocuk nüfusunun her geçen yıl azalacağı tahmin edilmektedir.

İstanbul’daki çocuk nüfusu yaşlara göre incelendiğinde, 0-4 yaş arası 1.125.474, 4-9 yaş arası 1.098.882, 10-14 yaş arası 1.060.156, 15-17 yaş arası 665.356 çocuğun bulunduğu görülmektedir (TÜİK, 2014) (Çizelge 3.3). Oyun oynama çağındaki 0-14 yaş arasındaki çocuk nüfusunun tablodan da anlaşılacağı üzere İstanbul içerisindeki çocuk nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir.

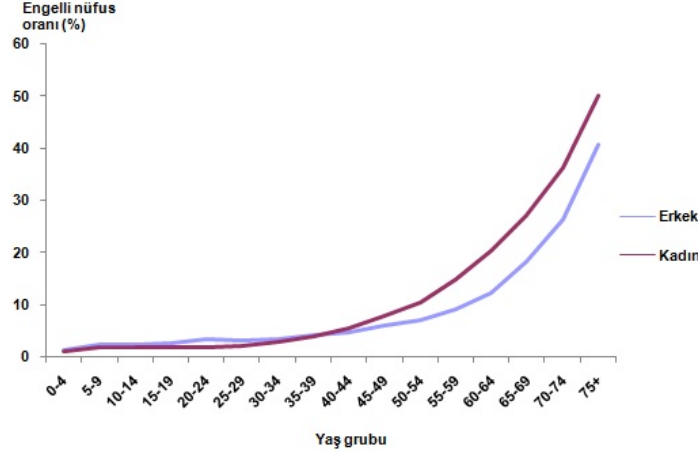
Çizelge 3.3 : İstanbul’da yaşlara göre çocuk nüfusu (TÜİK 2011).

Yaş aralığı	Çocuk nüfusu
0-4 yaş	1.125.474
5-9 yaş	1.098.882
10-14 yaş	1.060.156
15-17 yaş	665.356

2011 Nüfus ve Konut Araştırması’na göre Türkiye’de; görme, duyma, konuşma, yürüme, merdiven çıkma veya inme, bir şey taşıma veya tutma ve yaşlılarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama veya dikkatini toplama fonksiyonlarından en az birinde çok zorlanan ya da hiç yapamadığını söyleyen kişi sayısı 4.882.841’dir.

Türkiye'nin toplam nüfusun %6.6'sının en az bir veya daha fazla engeli bulunmaktadır (TÜİK, 2014). Aşağıdaki grafikte yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engele sahip olan nüfus oranları gösterilmiştir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4 : Yaş grubu ve cinsiyete göre engelli nüfusun oranı (TÜİK 2011).

%6.6'lık orana sahip engelli grubunda, bir şeyler taşıma veya tutmada zorluk yaşayan veya hiç yapamayanlar %4,1, yürüme, merdiven çıkma ve inmede zorluk yaşayan veya hiç yapamayanlar %3,3, yaşlılarına göre yeni bilgi ve becerileri öğrenmede, çeşitli bilgileri hatırlamada ve dikkatini toplamada zorlanan veya hiç yapamayanlar %2, gözlük veya lens kullandıkları halde görmede zorluk yaşayan veya hiç göremeyenler %1,4, işitme cihazı kullanmalarına rağmen duymada zorlanan veya hiç duyamayanlar %1,1, konuşma bozukluğu, tutukluk, kekemelik gibi nedenlerden dolayı konuşma güçlüğü çekenler veya hiç konuşamayanlar %0,7'lik bir orana sahiptir (TÜİK, 2015).

En yüksek orana sahip engel grubu %4,1 ile yürüme, merdiven çıkma ve inmede zorluk yaşayan veya hiç yapamayanlardır. Bu engel grubunda bulunan bireyler yardım almadan kamusal mekanlara ulaşamadıklarından yaşam kaliteleri düşmektedir. Bu nedenle kamusal mekanlar tasarlanırken engelli bireyler de göz önünde bulundurulmalı ve her bireyin yardım almadan tek başına deneyimleyebileceği mekanlar yaratılmasına özen gösterilmelidir.

İstanbul'daki kayıtlı bulunan toplam engelli nüfusa bakıldığında ise 103.930 kişi görmede, 836 kişi duymada, 507 kişi konuşmada, 2313 kişi yürümede ve merdiven çıkma-inmede, 2923 kişi taşıma ve tutmada, 1412 kişi ise yaşlılarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada ve dikkatini toplamada zorluk yaşamaktadır (TÜİK, 2014). Yapılan araştırmalarda engelli istatistikleri ile ilgili

farklı sonuçlara ulaşılsa da Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerinin daha güvenilir ve daha resmi olduğu düşünüldüğünden tezde TÜİK tarafından hazırlanan engelli istatistiklerinden yararlanılmıştır. Aşağıdaki tabloda hem İstanbul'daki engelli nüfus oranları hem de İstanbul'daki engelli yetişkin ve çocuk nüfusları detaylarıyla gösterilmiştir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 : Düzey ve engel türüne göre İstanbul'daki engelli çocuklar (TÜİK 2011).

	0-17 yaş grubu		3-17 yaş grubu			
	Görmede zorluk yaşayanlar	Duymada zorluk yaşayanlar	Konuşmada zorluk yaşayanlar	Yürümede merdiven çıkmada/inmede zorluk yaşayanlar	Taşımada/tutmada zorluk yaşayanlar	Yaşıtlarına göre öğrenmede/basit dört işlem yapmada/hatırlamada/dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar
Toplam engelli nüfus	103.930	836	507	2.313	2.923	1.412
Engelli yetişkin nüfus	954	779	395	2.216	2.803	1.171
Engelli çocuk nüfus	86	57	111	97	120	242
Engelliler içindeki engelli çocuk oranı (%)	8,2	6,8	21,9	4,2	4,1	17,1

Tabloda da görüldüğü gibi bahsedilen engelli nüfustan 86 çocuk görmede, 57 çocuk duymada, 111 çocuk konuşmada, 97 çocuk yürümede ve merdiven çıkmada-inmede, 120 çocuk taşımada ve tutmada, 242 çocuk ise yaşıtlarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada ve dikkatini toplamada zorluk yaşamaktadır (TÜİK, 2014).

3.3 Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanlarının İstanbul Özelinde İncelenmesi

Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının ülkemiz özelinde yasal arka planıyla değerlendirilmesinden sonra, İstanbul kenti özelinde incelenmesinin hedeflendiği bu bölüm iki aşamalı bir değerlendirmeyi kapsamaktadır. Araştırmanın birinci aşamasında mevcut durumda tasarımı yapılmış ve kullanımda olan üç park; Kadıköy Göztepe 60. Yıl Parkı, Beşiktaş Dilek Sabancı Parkı ve Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı seçilerek incelenmiştir. Seçilen bu parklarda kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarım ilkeleri ve ekli tablodaki kriterlerin gereği üzerinden sorgulama yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise çocukların oyun ve oyun mekanları ile ilgili görüşlerini almak ve mevcut durumları hakkında bilgi edinmek için İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nı ziyaret eden bedensel ve ortopedik engelli çocuklarla anket çalışması yapılmıştır.

3.3.1 İstanbul'da kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanan parkların karşılaştırmalı incelenmesi

Kadıköy Göztepe 60. Yıl Parkı, Beşiktaş Dilek Sabancı Parkı ve Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı, çocuk oyun alanları için kapsayıcı tasarım ilkeleri dikkate alınarak yerinde yapılan gözlemlerle incelenmiş ve çocuk oyun alanlarında kapsayıcılık açısından gereken özellikler ve donatılar belirlenerek hazırlanan tablo yardımıyla alanda mevcut olup olmadıkları değerlendirilmiştir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 : Oyun alanlarının kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi (City of Sydney Inclusive Play, 2014).

Oyun alanı gereklilik listesi: Kapsayıcı Oyun	✓/X
1) Oyun aktiviteleri	
Kullanım seçeneklerinin çeşitliliği (biri diğerine baskın olmadan)	
Duyusal açıdan zenginlik	
Zemin seviyesindeki çözümler	
Sosyalleşme olanağı sağlayan mekanlar	
Birlikte ya da bir arada oyun oynama seçenekleri	
Oyun imkanlarının çeşitliliği	
Farklı vücut büyüklüklerine ve duruşlarına uygunluk	
Sosyal açıdan kapsayıcı oyun seçenekleri: yanyana oynanabilen oyunlar	
2) Sosyal donatılar ve olanaklar	
Otobüs duraklarını da içeren otoparklar	
Tuvaletler	
Fıskiyeler	
Yakın çevredeki toplu taşıma	
Yürüyüş yolları	
Silüet çeşitliliği (ağaçlar, girişler, ..)	
Barbeküler	
Çöp kutuları	
Oturma alanları	
Bisiklet park alanları	
Sınırlama elemanları	
3) Yollar ve girişler	
Kolay anlaşılabilir yol ağı	
Bağlantılı oyun aktiviteleri	
Kolay algılanabilir girişler	
Bilgilendirme levhaları	
Dikkat çekici renkler ve görsel ipuçları	
Koordineli renk düzeni	
4) Erişilebilirlik	
Geniş, devamlı, erişilebilir yaya yolları	
Duraklama noktaları	
Yakın çevrede erişilebilir otoparklar	
Erişilebilir sosyal donatılar (tuvaletler, fıskiyeler, piknik masaları, ..)	
Erişilebilir oyun aktiviteleri	
Oyun elemanlarında kullanılan güvenlik amaçlı kullanılan korkuluklar	
5) Doğal özellikler	
Bitki örtüsü	
Açık yeşil alanlar	
6) Yakınlık	
Oyun grupları ve sosyal donatıların birbirine yakınlıkları	

3.3.1.1 Göztepe 60. Yıl Parkı

Göztepe 60. Yıl Parkı, Kadıköy İlçesi sınırları içinde yer almaktadır. Park ilk olarak 2005 yılında açılmış, daha sonra yapılan çeşitli yenilemelerle 2013 yılında tekrar hizmete girmiştir. Yenilemelerle birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Anadolu Yakası Park ve Bahçeler Müdürlüğü 80 dönüm büyüklüğündeki parkı tematik park haline getirmiştir (Bahadır, 2014) (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Göztepe 60. Yıl Parkı genel görünüm (İpek POLA, 2015).

Park içerisinde çocuk oyun gruplarına büyük bir alan ayrılmıştır. Parktaki çocuk oyun grupları incelendiğinde dört ayrı alan göze çarpmaktadır. İlk alanda sesli oyunların oynanabileceği teknoloji temalı bir bölüm bulunmaktadır. İkinci alan ‘‘action fly’’ adı ile anılan teleferik bölümüdür (Şekil 3.2). Üçüncü alanda kaydırakların, salıncakların, trambolinlerin, kübik tırmanma parkurunun, Boğaz Köprüsü, Galata Kulesi gibi İstanbul temalı çocuk oyun gruplarının yer aldığı bir çocuk oyun grubu bulunmaktadır. Dördüncü oyun alanında ise hava koşullarına dayanıklı olması açısından tik ağacından yapılmış özel tasarım gemi oyun grubu bulunmaktadır (Şekil 3.2).

Dört ayrı alana ayrılmış çocuk oyun alanının yanında fitness alanı da bulunmaktadır (Şekil 3.3). Fitness alanından başka park içerisine 7 adet tenis kortu yapılmış ve bu kortlarda çeşitli tenis turnuvaları düzenlenmeye başlanmıştır.

Şekil 3.2 : Göztepe 60. Yıl Parkı çocuk oyun grupları (İpek POLA, 2015).

Şekil 3.3 : Göztepe 60. Yıl Parkı fitness alanı (İpek POLA, 2015).

Aşağıda görülen çizelgede Göztepe Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7 : Göztepe 60. Yıl Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi.

Oyun alanı gereklilik listesi: Kapsayıcı Oyun	✓/✗
1) Oyun aktiviteleri	
Kullanım seçeneklerinin çeşitliliği (biri diğerine baskın olmadan)	✓
Duyusal açıdan zenginlik	✗
Zemin seviyesindeki çözümler	✗
Sosyalleşme olanağı sağlayan mekanlar	✓
Birlikte ya da bir arada oyun oynama seçenekleri	✓
Oyun imkanlarının çeşitliliği	✓
Farklı vücut büyüklüklerine ve duruşlarına uygunluk	✓
Sosyal açıdan kapsayıcı oyun seçenekleri: yanyana oynanabilen oyunlar	✗
2) Sosyal donatılar ve olanaklar	
Otobüs duraklarını da içeren otoparklar	✗
Tuvaletler	✓
Fisikiyeler	✓
Yakın çevredeki toplu taşıma	✓
Yürüyüş yolları	✗
Silüet çeşitliliği (ağaçlar, girişler, ...)	✓
Barbeküler	✗
Çöp kutuları	✓
Oturma alanları	✓
Bisiklet park alanları	✗
Sınırlama elemanları	✓
3) Yollar ve girişler	
Kolay anlaşılabilir yol ağı	✓
Bağlantılı oyun aktiviteleri	✓
Kolay algılanabilir girişler	✗
Bilgilendirme levhaları	✓
Dikkat çekici renkler ve görsel ipuçları	✓
Koordineli renk düzeni	✓
4) Erişilebilirlik	
Geniş, devamlı, erişilebilir yaya yolları	✗
Duraklama noktaları	✓
Yakın çevrede erişilebilir otoparklar	✗
Erişilebilir sosyal donatılar (tuvaletler, fisikiyeler, piknik masaları,	✓
Erişilebilir oyun aktiviteleri	✓
Oyun elemanlarında kullanılan güvenlik amaçlı kullanılan korkuluklar	✓
5) Doğal özellikler	
Bitki örtüsü	✓
Açık yeşil alanlar	✗
6) Yakınlık	
Oyun grupları ve sosyal donatıların birbirine yakınlıkları	✓

Park genel anlamda incelendiğinde engellilerin kullanımına olanak tanıyan yolların ve uygun eğimdeki rampaların merdivenle birlikte tasarıma dahil edildiği görülmüştür. Dört oyun alanına ve fitness alanına bakıldığında engelli çocuklar için oyun elemanlarının var olduğu görülmektedir ve aileleriyle birlikte çocuk oyun alanına gelen engelli çocuklar bu elemanları diğer yaşlılarıyla bir arada kullanabilmektedir. Fakat yalnızca kapsayıcı oyun elemanları ve park içinde engelli kullanımına uygun yollar parkın kapsayıcılığı açısından yeterli olmayacağından parkın genel konumu ve parkı her bireyin eşit şekilde kullanabilmesi gibi konular da dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Park konum açısından gerek özel arabayla gerek toplu taşıma araçlarıyla kolay ulaşılabilir olsa da parkta görüşülen engelli çocuklara sorulan sorulardan da anlaşılabacağı üzere engelli çocuklar yardım almadan parka yalnız başına gelememektedir.

Park içerisinde engelli bireylerin kullanımına yönelik rampalar, görme engelliler için rehber yollar ve döşemeler yapılmış olması engelliler için önemli detaylar olsa da kapsayıcı tasarım ilkelerinin bir tasarım yaklaşımı olarak benimsenmesi ve park içerisinde yapılacak her türlü değişikliğe uygulanması parkın engelliler ve özellikle engelli çocuklar tarafından kullanımını artıracaktır. Kapsayıcı tasarım yaklaşımlarına göre park genel anlamda incelendiğinde engellilerin kullanımına uygun nitelikler taşıdığı görülmektedir.

3.3.1.2 Beşiktaş Dilek Sabancı Parkı

Dilek Sabancı Parkı Beşiktaş ilçesi Levent Mahallesi'nde yer almaktadır (Şekil 3.4). Bu park Türkiye'de engelli bireylerin kullanımına uygun olarak tasarlanan ve engelli çocukların park içerisinde yardım almadan oyun oynayabilecekleri ilk park olması sebebiyle oldukça önemlidir (Bahadır, 2014). 2002 yılında açılan parkın büyüklüğü 16.750 m²'dir

Şekil 3.4 : Dilek Sabancı Parkı genel görünüm (İpek POLA, 2015).

Park içerisinde toplamda 2 adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır (Şekil 3.5). Yalnızca bir tanesinde engelli çocukların kullanımı için tek bir salıncak bulunmaktadır. Bu salıncak kapsayıcılıktan uzak bir yaklaşımla diğer çocuk oyun elemanlarından ayrı şekilde konumlandırılmıştır. Diğer çocuk oyun alanında ise engelli çocukların kullanımına yönelik herhangi bir oyun elemanı bulunmamaktadır ve zeminde kum malzemesi kullanılmıştır. Bu nedenle iki tane çocuk oyun alanı bulunsada, çocuk oyun alanlarına giden yollar engelliler için uygun şekilde tasarlanmış olsa da engelli çocuklar bu oyun alanlarını kullanamamaktadır.

Şekil 3.5 : Dilek Sabancı Parkı çocuk oyun alanları (İpek POLA, 2015).

Çocuk oyun alanları engelli çocuklar tarafından kullanılmasada park içerisinde yer alan yollar engellilerin kullanımına uygun şekilde tasarlanmıştır (Şekil 3.6). Uygun eğimde ve genişlikte rampalar ve gerekli yerlerde kullanılan korkuluklarla engelli bireylerin kullanımına olanak sağlanmış ve rampalar ve merdivenler dengeli ve gerekli yerlerde kullanılarak bütün insanların parkı rahatça kullanımı sağlanmış, bu sayede kapsayıcılık yakalanmıştır. Çocuk oyun alanlarından başka park içerisinde basket ve voleybol sahaları, kapalı spor salonu, kafeterya, süs havuzu ve çocuk oyun alanları yer almaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 : Dilek Sabancı Parkı'nın engellilere uygun yolları ve park içerisindeki basketbol sahası (İpek POLA, 2015).

Aşağıdaki çizelgede Dilek Sabancı Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır (Çizelge 3.8).

Çizelge 3.8 : Dilek Sabancı Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi.

Oyun alanı gereklilik listesi: Kapsayıcı Oyun	✓/✗
1) Oyun aktiviteleri	
Kullanım seçeneklerinin çeşitliliği (biri diğerine baskın olmadan)	✗
Duyusal açıdan zenginlik	✗
Zemin seviyesindeki çözümler	✗
Sosyalleşme olanağı sağlayan mekanlar	✓
Birlikte ya da bir arada oyun oynama seçenekleri	✓
Oyun imkanlarının çeşitliliği	✗
Farklı vücut büyüklüklerine ve duruşlarına uygunluk	✗
Sosyal açıdan kapsayıcı oyun seçenekleri: yanyana oynanabilen oyunlar	✗
2) Sosyal donatılar ve olanaklar	
Otobüs duraklarını da içeren otoparklar	✗
Tuvaletler	✓
Fıskiyeler	✓
Yakın çevredeki toplu taşıma	✓
Yürüyüş yolları	✗
Silüet çeşitliliği (ağaçlar, girişler, ..)	✓
Barbeküler	✗
Çöp kutuları	✓
Oturma alanları	✓
Bisiklet park alanları	✓
Sınırlama elemanları	✓
3) Yollar ve girişler	
Kolay anlaşılabilir yol ağı	✓
Bağlantılı oyun aktiviteleri	✗
Kolay algılanabilir girişler	✗
Bilgilendirme levhaları	✓
Dikkat çekici renkler ve görsel ipuçları	✓
Koordineli renk düzeni	✗
4) Erişilebilirlik	
Geniş, devamlı, erişilebilir yaya yolları	✓
Duraklama noktaları	✓
Yakın çevrede erişilebilir otoparklar	✗
Erişilebilir sosyal donatılar (tuvaletler, fıskiyeler, piknik masaları, ..)	✓
Erişilebilir oyun aktiviteleri	✗
Oyun elemanlarında kullanılan güvenlik amaçlı kullanılan korkuluklar	✓
5) Doğal özellikler	
Bitki örtüsü	✓
Açık yeşil alanlar	✗
6) Yakınlık	
Oyun grupları ve sosyal donatıların birbirine yakınlıkları	✗

Dilek Sabancı Parkı kapsayıcı tasarım ilkelerine göre değerlendirildiğinde parkın genelinde engellilerin kullanımının ön planda tutulduğu, yolların buna göre tasarlandığı açıkça görülmüştür.

Uygun eğimde ve yeterli sayıda kullanılan rampalar merdivenlerle birlikte tasarıma dahil edildiğinden parka gelen engelli bireyler park içinde istedikleri noktaya rahatlıkla ulaşabilmektedir. Buna rağmen park içerisinde yer alan sosyal donatıların

ve çocuk oyun alanlarının engellilerin kullanımına uygun olmadığı gözlemlenmiştir. Çocuk oyun alanlarının bir tanesinde engellilerin kullanımına uygun tek bir salıncak bulunurken diğer çocuk oyun alanında hiç bir kapsayıcı çocuk oyun elemanı bulunmamaktadır. Engelliler için kullanılan salıncak diğer oyun grubundan ayrı olarak tasarlandığından ve her iki oyun alanında da kullanılan zemin malzemesi engelli çocukların kullanımına uygun olmadığından iki oyun alanının da kapsayıcı tasarım yaklaşımına uygun tasarlanmadığı anlaşılmıştır.

Kısacası Dilek Sabancı Parkı İstanbul'da engelliler için tasarlanan ilk park olma özelliğine sahip olsa da kapsayıcılık açısından incelendiğinde eksiklikleri göze çarpmakta ve engelliler tarafından kullanım sağlasa da engelli bireylerin diğer insanlardan ayrılmasına neden olduğu görülmektedir. Park içinde yer alan çocuk oyun alanları ise engelliler için uygun kullanım özelliklerini içermediğinden engelli çocuklar bu alanlarda oyun oynayamamakta ve ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

3.3.1.3 Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı

Özgürlük Parkı, Kadıköy İlçesi'nde Selamiçeşme'de yer almaktadır. Parkın Bağdat Caddesi'ne ve Minibüs Caddesi'ne yürüme mesafesinde bulunması nedeniyle toplu taşımalara olan yakınlığı da göz önünde bulundurularak ulaşım açısından oldukça kolay bir konumda olduğu göze çarpmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 : Özgürlük Parkı genel görünüm (Selamiçeşme Özgürlük Parkı, 2015).

120.000 m2 büyüklüğündeki park, İstanbul'da yaşamını sürdüren bireyler için sağladığı sosyal aktiviteler ve sahip olduğu büyük yeşil alanlar sayesinde zaman içinde bir çekim noktası haline gelmiştir. Aynı zamanda parkı ziyaret eden kullanıcıların dinlenmesini ve eğlenmesini aynı anda sağlayabildiği için özellikle hafta sonlarında yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Park içerisinde bireylerin değişen fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri çok sayıda olanak ve aktivite bulunmaktadır. Bunlar, futbol ve basketbol sahası, tenis kortu, yürüyüş yolları, bisiklet ve koşu parkuru, ocuk oyun alanları, kum havuzu, fitness alanı, ss havuzları, amfitiyatro, hayvanların gezdirilmesi için özel alanlar, piknik alanları, dinlenme alanları, kafeterya ve aile çay bahçesidir (şekil 3.8).

zgrlk Parkı'nda 5 ayrı ocuk oyun alanı bulunmaktadır (şekil 3.9). Yapılan gözlem ve incelemeler sonucunda iki tanesinde engelsiz çocukların rahatlıkla alana erişebildiği görülürken diğer 3 alana engelli çocukların yardım almadan erişemediği ve bu alanları kullanamadıkları anlaşılmıştır (şekil 3.10).

şekil 3.8 : zgrlk Parkı sosyal donatılar (Selamiçeşme zgrlk Parkı, 2015).

şekil 3.9 : zgrlk Parkı ocuk oyun alanlarından görünümler (İpek POLA, 2015)

şekil 3.10 : zgrlk Parkı ocuk oyun alanlarından görünümler (Selamiçeşme zgrlk Parkı, 2015).

Aşağıdaki çizelgede Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi yapılmış ve kapsayıcılığı bu ilkeler yönüyle irdelenmiştir (Çizelge 3.9).

Çizelge 3.9 : Özgürlük Parkı'nın kapsayıcı tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi.

Oyun alanı gereklilik listesi:Kapsayıcı Oyun	✓/✗
1) Oyun aktiviteleri	
Kullanım seçeneklerinin çeşitliliği (biri diğerine baskın olmadan)	✗
Duyusal açıdan zenginlik	✗
Zemin seviyesindeki çözümler	✓
Sosyalleşme olanağı sağlayan mekanlar	✓
Birlikte ya da bir arada oyun oynama seçenekleri	✓
Oyun imkanlarının çeşitliliği	✗
Farklı vücut büyüklüklerine ve duruşlarına uygunluk	✗
Sosyal açıdan kapsayıcı oyun seçenekleri: yanyana oynanabilen oyunlar	✗
2)Sosyal donatılar ve olanaklar	
Otobüs duraklarını da içeren otoparklar	✗
Tuvaletler	✓
Fisikiyeler	✓
Yakın çevredeki toplu taşıma	✓
Yürüyüş yolları	✓
Silüet çeşitliliği (ağaçlar, girişler, ...)	✓
Barbeküler	✗
Çöp kutuları	✓
Oturma alanları	✓
Bisiklet park alanları	✓
Sınırlama elemanları	✓
3) Yollar ve girişler	
Kolay anlaşılabilir yol ağı	✓
Bağlantılı oyun aktiviteleri	✗
Kolay algılanabilir girişler	✓
Bilgilendirme levhaları	✓
Dikkat çekici renkler ve görsel ipuçları	✓
Koordineli renk düzeni	✓
4) Erişilebilirlik	
Geniş, devamlı, erişilebilir yaya yolları	✗
Duraklama noktaları	✓
Yakın çevrede erişilebilir otoparklar	✗
Erişilebilir sosyal donatılar (tuvaletler, fisikiyeler, piknik masaları,	✓
Erişilebilir oyun aktiviteleri	✗
Oyun elemanlarında kullanılan güvenlik amaçlı kullanılan korkuluklar	✓
5) Doğal özellikler	
Bitki örtüsü	✓
Açık yeşil alanlar	✓
6) Yakınlık	
Oyun grupları ve sosyal donatıların birbirine yakınlıkları	✗

Selamiçeşme Özgürlük Parkı'nı çocuk oyun alanlarında kapsayıcı tasarım ilkelerine göre incelediğimizde parkın genel tasarımının engelli bireylerin kullanımına uygun olduğu, parka gelen farklı yetideki her kullanıcının parka istediği noktadan eşit şekilde ulaşabildiği gözlemlenmiştir.

Park içerisinde yer alan 5 ayrı çocuk oyun alanı tek tek incelendiğinde ise iki tanesinde her çocuğun kolayca erişim sağlayabildiği görülürken diğer üç alana

engelli çocukların ulaşamadığı anlaşılmıştır. Engelli çocukların ulaşamadığı oyun alanlarında girişler merdivenlerle sağlanmış ve aynı zamanda oyun elemanları engellilerin kullanımına uygun şekilde tasarlanmamıştır. Bahsedilen bu 5 çocuk oyun alanında zemin malzemesi olarak kauçuk ve sıkıştırılmış toprak tercih edilmiştir. Bu malzemeler engelli çocukların ve özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımına uygun değildir. Oyun alanlarında yer alan oyun elemanlarına bakıldığında ise boyut olarak yeterli genişliğe sahip olmadıklarından yardımcı cihaz kullanan çocukların bu salıncakları kullanamadığı açıkça görülmüştür.

Kısacası Selamiçeşme Özgürlük Parkı genel anlamda engelli bireylerin kullanımına uygun olarak tasarlanmış olsa da park içinde tasarlanan çocuk oyun alanları incelendiğinde bu alanların gerek oyun elemanları gerekse zemin malzemeleri gibi özelliklerden dolayı kapsayıcı tasarım anlayışına uymadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle engelli çocuklar bu çocuk oyun alanlarını kullanamamakta ve diğer yaşlılarıyla bir arada oynayarak oyun ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

Kapsayıcı olması amaçlanarak tasarlanmış Göztepe 60. Yıl Parkı, Dilek Sabancı Parkı ve Selamiçeşme Özgürlük Parkı kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarım ilkelerine ve kapsayıcı tasarım anlayışının parklardaki gerekliliklerine göre incelendiğinde genel anlamda üç parkın da herkes tarafından eşit şekilde kullanabilen yollarla tasarlandığı görülmüştür. Yine de Dilek Sabancı Parkı'nda çocuk oyun alanlarına ulaşmak için ve oyun alanları içinde kullanılan yollar engellilerin kullanımına uygun olmadığından kapsayıcılıktan uzaktır. Parklar çocuk oyun alanları açısından değerlendirildiğinde ise kapsayıcı yaklaşımlara en uygun parkın Göztepe 60. Yıl Parkı olduğu ve hem engelli hem engelsiz kullanıcıların oyun elemanlarını bir arada kullanabildiği görülmüştür. Dilek Sabancı Parkı'nda daha önce bahsedildiği üzere engelli çocukların kullanımına uygun çocuk oyun alanlarının olmadığı, Özgürlük Parkı'nda ise beş tane çocuk oyun alanı tasarlanırsa da gerek yüzey malzemeleri gerekse uygun olmayan oyun elemanları yüzünden engelli çocukların bu oyun alanları kullanamadığı incelemeler sonucunda açıkça anlaşılmıştır.

3.3.2 Kapsayıcı çocuk oyun alanlarına katılım ve farkındalığın İstanbul özelinde sorgulanması; İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı

Araştırmanın bu aşamasında engelli çocukların oyun ve oyun mekanlarına ilişkin kullanımının mevcut durum ve isteklerini sorgulamak ve değerlendirmek amacıyla

bir anket yapılması planlamıştır. Hedef grup olarak iletişim kurmanın daha mümkün ve çocukların soruları çocuklar tercih edilmiştir.

Mevcut literatürde sıklıkla 7-17 yaş aralığındaki çocukların oyun ve oyun mekanlarıyla ilgisinin sorgulandığı ve değerlendirildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle bu yaş aralığındaki çocuklara uygulanmış anket örnekleri değerlendirilmiştir. UNICEF'in ‘‘Çocuk Dostu Kentler’’ araştırmasında kullanılan anketler kullanılmıştır. UNICEF'in özellikle dünyanın farklı ülkelerinde ve ülkemizde UNICEF Türkiye temsilciliği denetiminde farklı il ve ilçelerde uyguladığı bu ankette çocukların temel haklarına odaklanan ve oyunu bu haklardan biri olarak değerlendiren soruları aynen alınmış, yanı sıra bu araştırmaya özgü olarak çocuk ve oyun, oyunun mekanı, çocuğun oyun ile kurduğu ilişkideki ara mekanları konusundaki tespitleri yapmak için de yine mevcut araştırmalarla karşılaştırma imkanı verecek sorular hazırlanmıştır. Soruların özellikle soruluş biçimlerinde ve anket formatının organizasyonunda çocukların algısal ve görsel diline en yakın yanıt şekilleri tercih edilmiştir. Değerlendirmede likert ölçeğindeki değerlendirme aralığı ve üzgün- mutlu yüz aralığındaki figürler kullanılmıştır (Şekil 3.11).

16. Oynamak istediğin / hayalindeki çocuk oyun alanının aşağıdaki örneklerden hangisi gibi gözükmesini istersin? Her fotoğraf için istek durumunu yandaki kutucuğa işaretler misin?					

17. Kiminle oyun oynamak istersin? Her fotoğraf için istek durumunu yandaki kutucuğa işaretler misin?					
arkadaşım/ kardesim ile					
annem ile					
babam ile					
okulda bilgiyağarm ile					
hayvanlar ile					
babam ile					

Şekil 3.11 : Anket soru ve yanıtlarından örnek (İpek POLA, 2015).

Anket toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Anketin ilk kısmında soruların yöneltileceği çocuğun anketi anlayabilmesi ve tanıyabilmesi için kısa bir bilgilendirme yazısı yazılmış ve anketi nasıl cevaplayacağı aktarılmaya çalışılmıştır. Ankete katılan kişilere ad ve soyadları gizlilik sebebiyle sorulmamıştır. Önce çocuğun okuduğu okulun adı, kaç yaşında olduğu, cinsiyeti, yaşadığı ve doğduğu şehir, engelli ya da engelsiz kardeşi olup olmadığı, ne tür bir engeli bulunduğu ve engelli olma nedenleri sorularak çocukla ilgili genel bilgi edinilmek istenmiştir.

1 ve 5. sorular arasında çocukla, ailesiyle ve maddi durumlarıyla ilgili sorular sorular sorulmuştur. 6-13. sorular arasında çocuğun okul dışında neler yaptığı, oyun hakkında ne düşündüğü, kimlerle, nerede ve hangi oyunları oynadığı, oyun dışında spor yapıyorsa hangi sporları ne sıklıkla yaptığı, çocuk oyun alanlarına gidip gidemediği, gittiğinde kimlerle ve nasıl gittiği, oyun oynarken onu olumsuz etkileyen etkenlerin neler olduğu ile ilgili sorular sorulmuştur. 14 ve 15 numaralı sorularda engelli çocukların engelli ve çocuk haklarını bilip bilmedikleri, yaşadıkları çevredeki yetişkinlerin engelli ve çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olup olmadığı, bunları uygulayıp uygulamadıkları ve ulusal ve yerel karar süreçlerine katılıp katılmadıkları konularıyla ilgili sorular sorulmuştur. 16 17 ve 18 numaralı sorularda ise çocukların nasıl bir çocuk oyun alanında oynamak istedikleri, daha çok kiminle oynamak istedikleri ve kiminle oynarken mutlu oldukları ayrıca oynamak istedikleri çocuk oyun alanında hangi oyun elemanlarının olmasından daha memnun olacakları ile ilgili sorular sorulmuş, bu sorular sorulurken çocukların soruları daha kolay anlamaları açısından şıkların yanına onları tanımlayacak görseller eklenmiş ve çocukların tercihlerini belli edecek ifadeler kullanılmıştır. Anketin son iki sorusunda ise ankete eklemek istedikleri sorular olup olmadığı, varsa bu soruların neler olabileceği sorulmuş, bunun yanında anketin uzunluğuyla ve kendilerini ifade edip edemedikleri ile ilgili görüşleri alınmıştır.

3.3.2.1 İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı

Anket çalışmasında özellikle İstanbul'da 7-17 yaş aralığında tanımlanan çocuklara bir arada erişebilmek ve onlarla iletişim kurabilmek amacıyla İstanbul Florya Çiroz Engelliler Kampı çalışma alanı olarak tercih edilmiştir. Bu kampın seçilmesinin nedenlerinin başında engelli çocukların bir arada bulunması ve bu çocukların farklı fiziksel, sosyal ve kültürel ortamlarda yetişmesi gibi nedenler gelmektedir.

Çiroz Engelliler Yaz Kampı önceleri Florya'da yaz kampı olarak hizmet verirken 2007 yılında Çiroz'da 60.000 m²'lik bir araziye taşınmış, yapılan 55 müstakil prefabrik ev ile burada yine yaz kampı olarak hizmet vermeye başlamıştır (Sağlık A.Ş., 2007) (Şekil 3.12).

Gelen engelli bireyler ve ailelerinin vakit geçirebileceği evler sağlamanın yanı sıra bu kamp, konferanslar, sosyal etkinlikler, eğitim seminerleri, psikolojik danışmanlık hizmetleri ve gezi ve eğlence etkinlikleri gibi çok sayıda değişik hizmet sağlamaktadır (Sağlık A.Ş., 2007) (Şekil 3.13).

Şekil 3.12 : Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı konumu ve kampın genel görünümü (Florya Çiroz Engelliler Kampı, İpek POLA 2015).

Şekil 3.13 : Müstakil prefabrik ev (Florya Çiroz Engelliler Kampı, İpek POLA 2015).

Sağlanan etkinlikler haricinde kamp ayrıca bir çok sosyal olanağı bünyesinde barındırmaktadır. Kafeterya, çocuk bahçesi, internet kafe, süs havuzu, yürüyüş parkurları, voleybol ve basketbol sahaları, masa tenisi ve satranç oyun alanları bu olanaklardan başlıcaları olup kampa gelen engelli ve yakınlarına hizmet vermektedir (Sağlık A.Ş., 2007) (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 : Kamp içinde yer alan çocuk oyun alanı ve kafeterya (Florya Çiroz Engelliler Kampı, İpek POLA 2015).

Yılda İstanbul’da bulunan engelli merkezlerine kaydı bulunan yaklaşık 5000 engelli birey aileleriyle birlikte bu kampa gelerek tatil yapma şansı yakalamaktadır. Engelliler ve aileleri, her yıl Nisan ayında açılıp Ekim ayında kapılarını kapatan yaz kampından yararlanarak 1 hafta boyunca tatil yapmaktadır. 2004 yılından bu yana yaklaşık 35.000 engelli ve yakınları İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü’nün sağladığı bu hizmetten faydalanmıştır (Sağlık A.Ş., 2007).

Kamp dönemleri birer haftalık olduğundan kampta kalmak isteyen engelliler ve yakınları bir hafta önceden kamp yönetimi tarafından belirlenmekte, telefonla kendilerine ulaşılarak kampa davet edildikleri ile ilgili bilgi verilmektedir. Belirleme İstanbul içerisinde farklı konumlarda bulunan Engelliler Merkezleri’ne kaydı bulunanlardan yapılmaktadır. Kabul eden aileler cevaplarını kamp yönetime bildirmekte ve bu doğrultuda bir sonraki hafta kampa gelecek kişilerin detaylı listeleri hazırlanmaktadır.

Seçilen çalışma alanı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü’ne bağlı olduğundan anket yapılmadan önce ilk olarak kampa gidilerek oradaki eğitimci ve görevlilerle görüşülmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İnsan Kaynakları Müdürlüğü’nden izin istenmiştir. İzin yazısı alındıktan sonra aynı süreç İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü için tekrarlanmış ve izin dilekçesi, İnsan Kaynakları Müdürlüğü’nden alınan izin yazısı ve anket soruları kendilerine verilerek onlardan da izin istenmiştir. İzin süreci tamamlandıktan sonra kampa gidilip anket yapılmıştır.

Kamp anket yapmak amacıyla üç hafta boyunca Cumartesi günleri ziyaret edilmiştir. İlk hafta kampın genel görünümünün fotoğrafları çekilerek kamp ile ilgili genel bir

izlenim edinilmeye çalışılmıştır. Fotoğraflar çekilirken herhangi bir aile ya da çocuğun fotoğrafları çekilmemiş ve kimsenin özel hayatına müdahale edilmemiştir.

Yetkili kişilerin de yardımı alınarak haftalık listeler incelenmiş ve hedef grup olan bedensel ve ortopedik engelli çocuklar belirlenmiştir. Sonrasında belirlenen çocuklarla iletişime geçilerek anket yapmayı kabul eden çocuklara anket soruları yöneltilmiştir. Her Cumartesi günü kampın ortak alanında ortak bir aktivite gerçekleştirildiğinden çocuklar ve aileleriyle bu sırada iletişime geçilmiştir.

TÜİK 2011 yılı verilerine göre İstanbul genelinde kayıtlı yürümede, merdiven çıkmada ve inmede diğer çocuklara göre zorluk yaşayan ya da hiç yapamayan yani bedensel ve ortopedik engelli 97 çocuk bulunduğu belirtilmektedir.

97 çocuğun toplam engelli sayısı içerisindeki oranı 4.2 dir. Fakat engelli çocuklar diğer yaşlıtlarına göre daha hassas olduklarından ve kendileriyle iletişime geçmek daha zor olduğundan dolayı anketi cevaplamak istemeyenler de olmuş ve 3 hafta sonunda toplamda 26 bedensel ve ortopedik engelli çocukla anket yapılabilmektedir.

Anket yapılan çocuk sayısı bedensel ve ortopedik engelli çocukların İstanbul'daki temsil oranını karşılamasa da genel bir yargıya varılabilmektedir. 26 çocuk içerisinde tek bir engele sahip olanların yanında birden fazla engel türüne sahip çocuklar da bulunmaktadır.

Sonuç olarak hazırlanan anket çocuklara uygulandıktan sonra elde edilen cevaplar dikkatlice incelenmiş ve engelli çocukların oyun ve çocuk oyun alanları, kapsayıcılık ve kapsayıcı çocuk oyun alanları hakkındaki fikirleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

3.3.3 Anket bulgularının değerlendirilmesi

Toplam 26 bedensel ve ortopedik engelli çocuğa anket uygulanmıştır. Anket sayesinde çocuklardan, çocukların genel özellikleri, maddi durumları, yaptıkları aktiviteler ve sporlar, oyun ile ilgili düşünceleri, engelli çocuk haklarından haberdar olup olmadıkları, hayallerindeki çocuk oyun alanları, çocuk oyun alanlarında bulunmasını istedikleri çocuk oyun elemanları ve daha çok kimlerle oyun oynamak istedikleri gibi konularda çeşitli cevaplar alınmıştır.

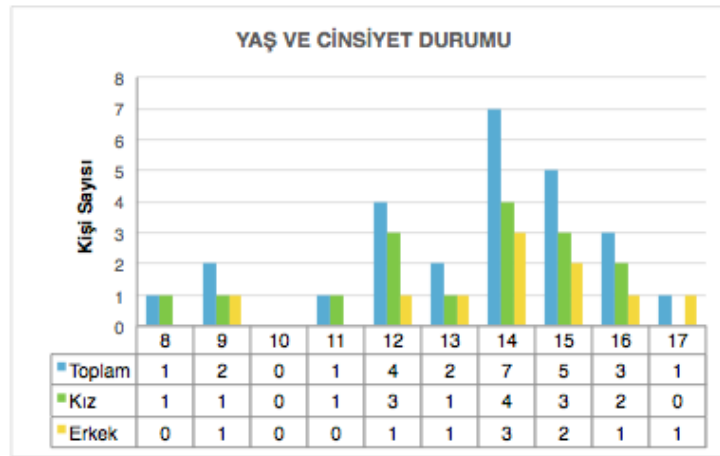
Alınan cevaplar sonrasında elde edilen sonuçlar, çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları, çocukların oyun ve çocuk oyun alanlarıyla ilgili düşünceleri, çocukların karar alma süreçlerine katılımı, çocukların istedikleri oyun mekanları,

oyun elemanları ve oyun arkadaşları ve çocukların anket hakkındaki düşünceleri olmak üzere 5 ana başlık altında incelenmiştir.

3.3.3.1 Ankete katılan çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları

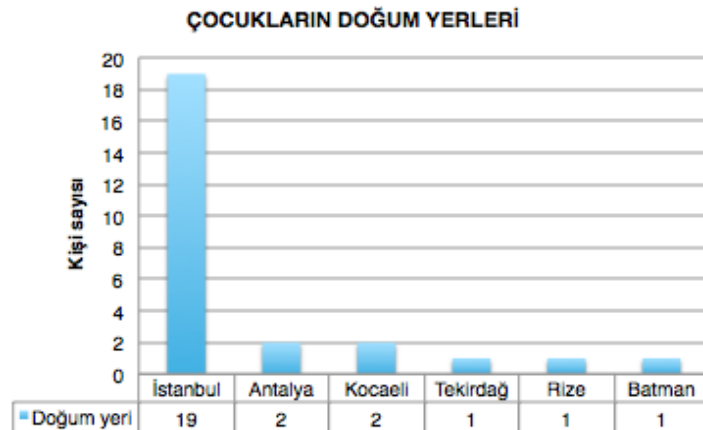
Anketin ilk kısmında daha önce belirtildiği üzere çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Çocuklardan çocukların yaş ve cinsiyet durumu, doğum yerleri, engelli olma nedenleri, kardeş sayıları, okudukları okul türleri, birlikte yaşadıkları kişiler, değer verdikleri insanlar ve ailelerinin meslekleri ile ilgili cevaplar alınmıştır. Toplamda 26 çocuğun %62'si kız, %38'i erkek çocuktur (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10 : Yaş ve cinsiyet durumu.

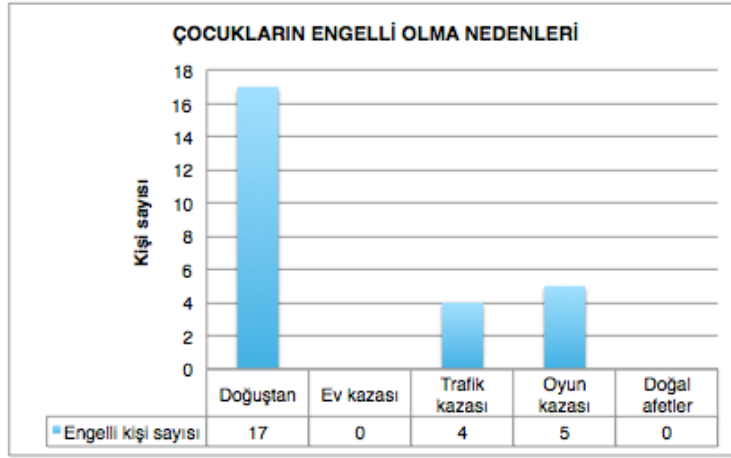
Ankete katılan 26 çocuktan farklı illerde doğmuş olanlar bulunmaktadır. Yine de büyük çoğunluğu olan %73'ü (19 kişi) İstanbul'da doğmuş, %7'si (2 kişi) Antalya'da, %8'i (2 kişi) Kocaeli'de, %4'ü (1 kişi) Tekirdağ'da, %4'ü (1 kişi) Rize'de, %4'ü (1 kişi) Batman'da doğmuştur (Çizelge 3.11).

Çizelge 3.11 : Çocukların doğum yerleri.

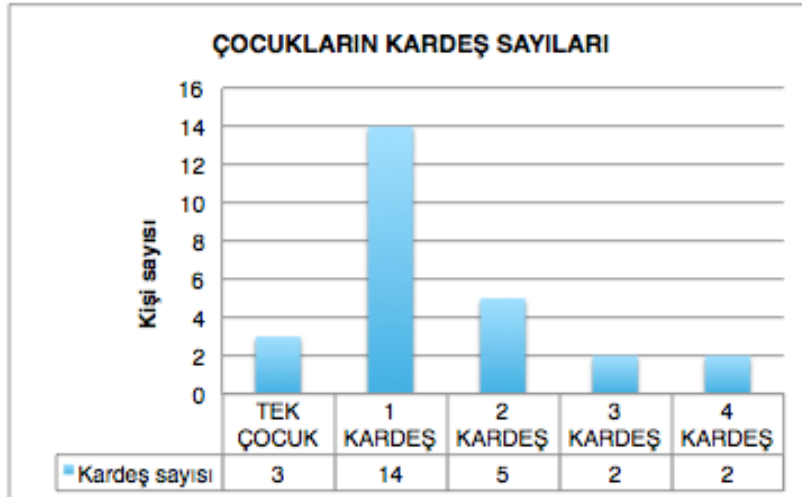
Daha önce de belirtildiği üzere anket için hedeflenen grup kampı ziyaret eden, bedensel ve ortopedik engeli bulunan 7-17 yaş aralığındaki çocuklardır. Bedensel ve ortopedik engele sahip bu çocukların %65'inde (17 kişi) doğuştan, %15'inde (4 kişi) trafik kazası nedeniyle, %20'sinde (5 kişi) ise oyun oynarken geçirdikleri bir oyun kazası nedeniyle değişen oranlarda engel bulunmaktadır (Çizelge 3.12). 26 çocuk içerisinde ev kazası ya da doğal afetler nedeniyle engeli bulunan bir çocuk bulunmamaktadır.

Çizelge 3.12 : Çocukların engelli olma nedenleri.

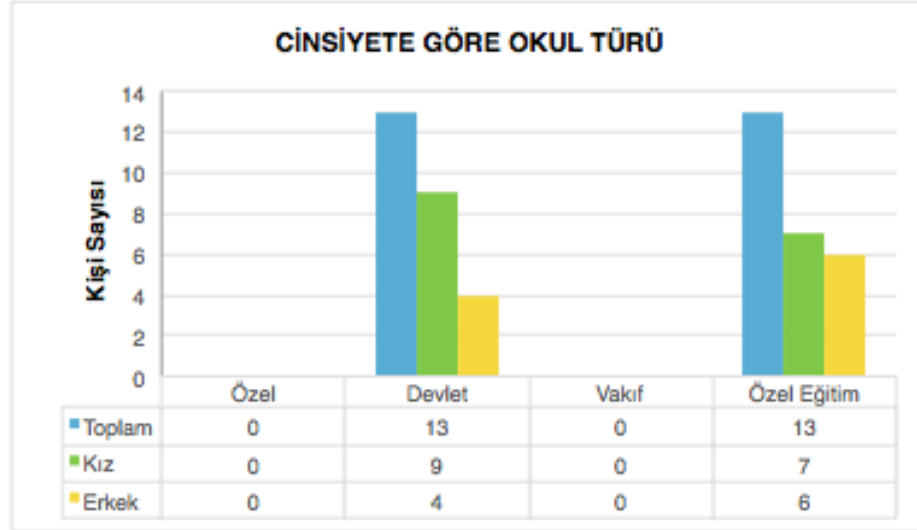
Çocukların %11'i (3 kişi) tek çocuktur. %54'ü (14 kişi) 1 kardeşe, %19'u (5 kişi) 2 kardeşe, %8'i (2 kişi) 3 kardeşe, %8'i (2 kişi) 4 kardeşe sahiptir (Çizelge 3.13). Verilen cevaplardan çoğunluğunun tek çocuk olduğu anlaşılmıştır. Anketi cevaplayan çocukların sahip oldukları kardeşlerin neredeyse tamamında herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Çizelge 3.13 : Çocukların kardeş sayıları.

Çocukların eğitimlerini devam ettirdikleri okul türlerine bakıldığında oldukça dengeli bir oran göze çarpmaktadır. Çocuklardan %50'si devlet okuluna giderken, diğer %50'si özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam etmektedir (Çizelge 3.14). Anket yapılan çocuklardan hiçbiri özel okul ya da herhangi bir vakıf okuluna gitmemektedir.

Çizelge 3.14 : Cinsiyete göre okul türü.

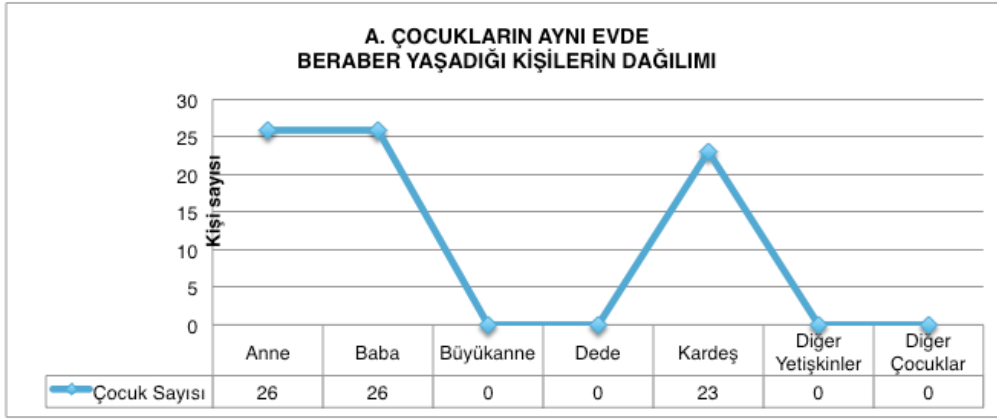

26 çocuğun tamamı anne ve babalarıyla, varsa kardeşleriyle birlikte kendi evlerinde yaşamaktadır. Yetiştirme yurdunda ya da başka yerde kalan çocuk bulunmamaktadır (Çizelge 3.15). Çocukların tamamı anne ve babası ile aynı evde sürekli yaşarken, %88'i (23kişi) anne ve babalarının yanında kardeşleriyle de aynı evde yaşamaktadır (Çizelge 3.16).

Çizelge 3.15 : Çocukların birlikte yaşadığı kişiler.

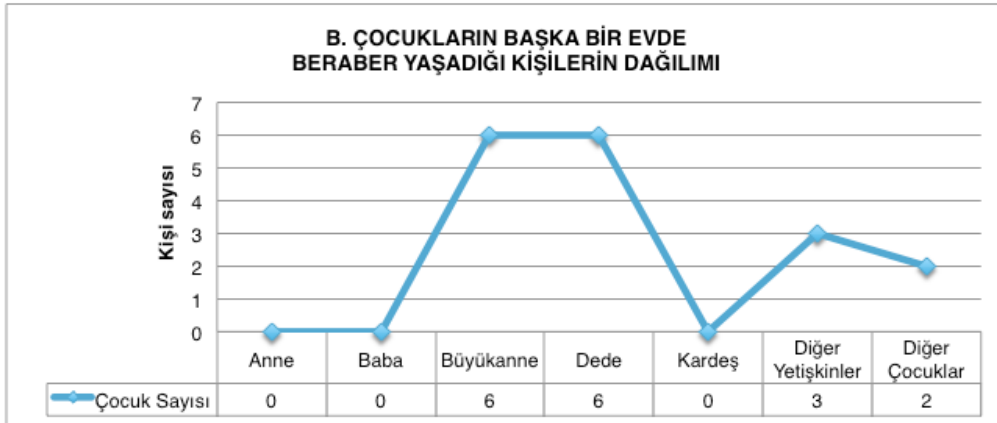
Çizelge 3.16 : Çocukların aynı evde sürekli beraber yaşadığı kişiler.

Çekirdek ailesiyle her gün sürekli olarak aynı evde yaşayan çocuklar hafta sonları ya da çeşitli zamanlarda akrabalarının evlerinde yaşamaktadır.

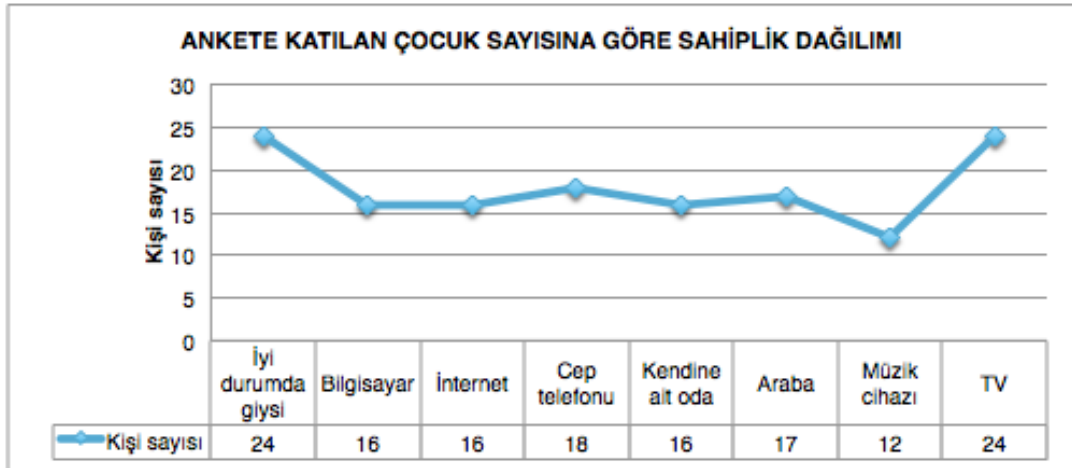
Bu çocukların %23'ü (6 kişi) büyükanne ve dedeleriyle, %12'si (3 kişi) amca, teyze, hala, dayı gibi akrabalarıyla, %8'i (2 kişi) de kuzenleriyle zaman zaman aynı evlerde kalmaktadır. Aynı evde hem büyük anne ve dedeleriyle hem de amca, hala gibi diğer yetişkinlerle bir arada yaşayan çocuklar bulunduğundan toplam değer %100'ü bulmamaktadır (Çizelge 3.17).

Çizelge 3.17 : Çocukların başka bir evde zaman zaman beraber yaşadığı kişiler.

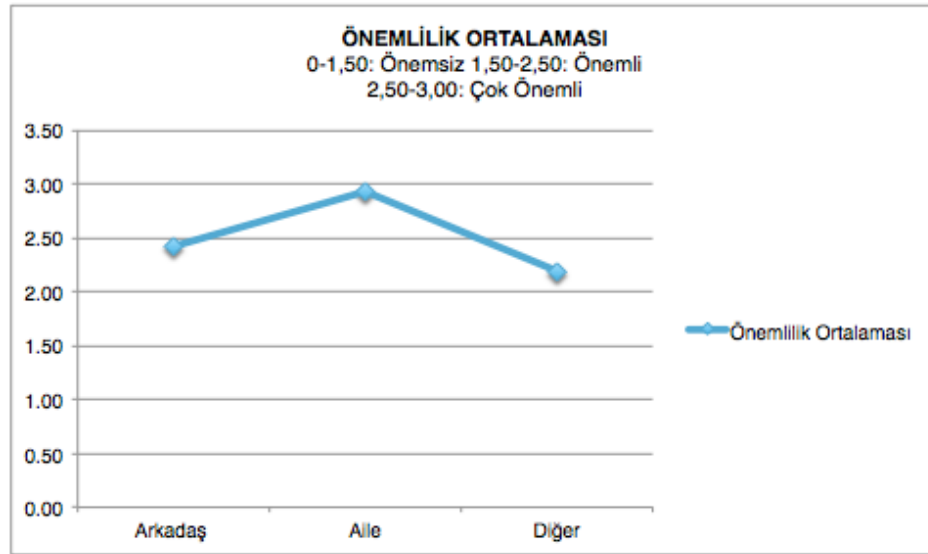
Yapılan anketler incelendiğinde, ankete katılan çocuk sayısına göre çocukların %92'sinin (24 kişi) giyebilecek iyi durumda giysilere, %62'sinin (16 kişi) bilgisayara, %62'sinin (16 kişi) internete, %70'inin (18 kişi) cep telefonuna, %62'sinin (16 kişi) kendine ait bir odaya, 66'sının (17 kişi) ailesinin arabaya, %47'sinin (12 kişi) ipod gibi bir müzik cihazına, %92'sinin (24 kişi) ise evinde televizyona sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 3.18). Çocukların çoğu soruda belirtilen çoğu şeye sahip olduğundan toplam değer %100'ü bulmamaktadır.

Çizelge 3.18 : Çocukların sahip olduğu eşyalar.

Çocukların tümü için aileleri, arkadaşları ve diğer kişiler (öğretmen, v.b.) önemli olsa da grafikten de anlaşılacağı üzere aileleri onlar için herkesten daha önemlidir (Çizelge 3.19). Çocukların tümü ailelerini hayatlarındaki diğer bütün insanların önüne koymaktadır.

Çizelge 3.19 : Çocukların önem verdiği kişiler.

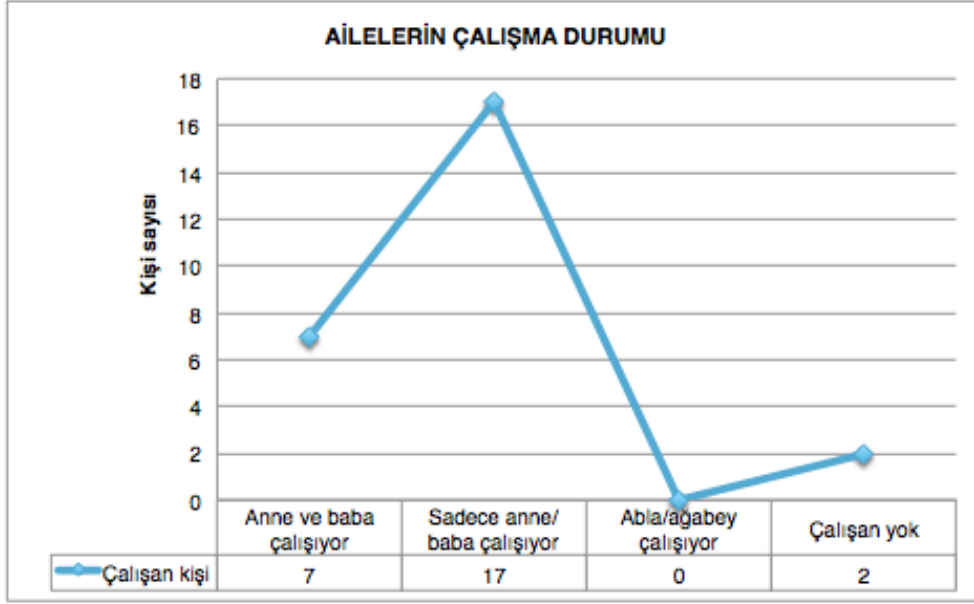

Ankete katılan bedensel ve ortopedik engelli çocukların ailelerine bakıldığında, 26 çocuğun %65'inin (17 kişi) sadece anne ya da sadece babanın çalıştığı, %27'sinin (7 kişi) anne ve babanın her ikisinin de çalıştığı, %8'inin (2 kişi) ise çalışan herhangi bir aile bireyinin bulunmadığı görülmektedir (Çizelge 3.20).

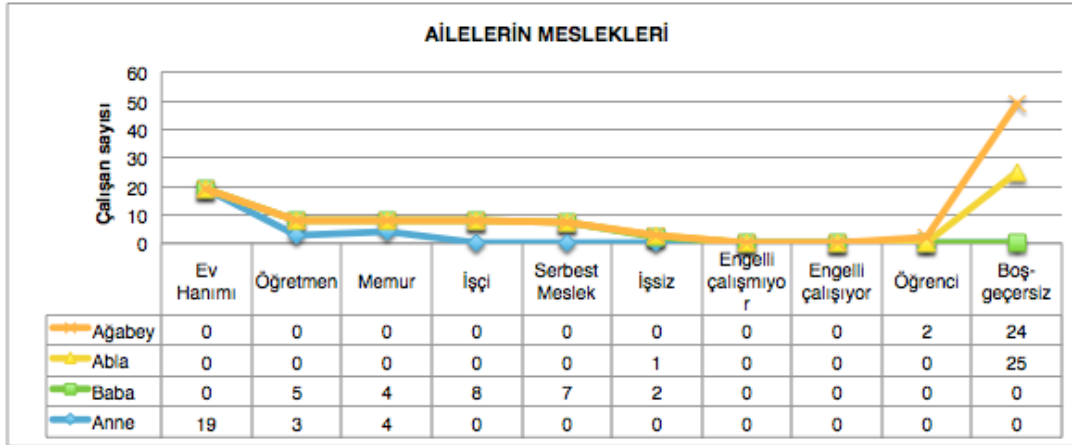
Aşağıdaki grafikte yer alan rakamlardan da anlaşıldığı gibi annelerin büyük çoğunluğu ev hanımıdır. Çalışan anneler ise memurluk ve öğretmenlik gibi ağır şartları olmayan işlerde çalışmaktadır. Babaların ise çoğunluğu işçi olarak

çalışmaktadır. Kalanlar ise memurluk ya da öğretmenlik gibi işlerde çalışmakta ya da kendi işlerini yapmaktadır. Grafikte de görüldüğü gibi ailelerin büyük çoğunluğunda çoğunlukla baba çalışmaktadır. Bunun yanında ailelerin tümünde abla, ağabey ya da kardeşlerinin hiçbirinin çalışmadığı ve aralarında öğrenci olanların olduğu göze çarpmaktadır (Çizelge 3.21).

Çizelge 3.20 : Ailelerin çalışma durumu.

Çizelge 3.21 : Çalışan ailelerde ebeveynlerin meslekleri.

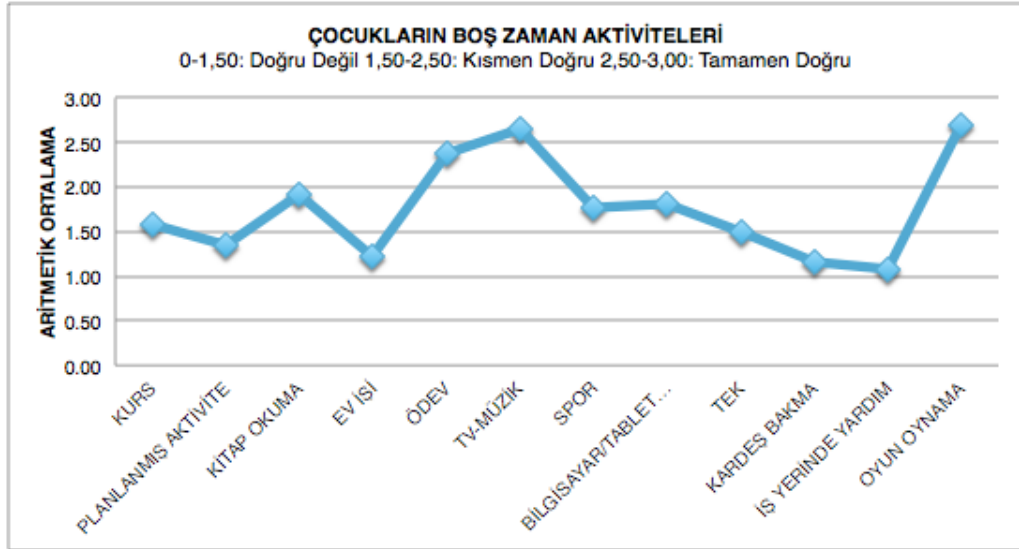
3.3.3.2 Çocukların oyun ve çocuk oyun alanları ile ilgili düşünceleri

Anketin ikinci kısmında çocukların boş zamanlarında daha çok hangi aktiviteleri yaptıkları, en çok hangi sporları yaptıkları, daha çok kimle oyun oynadıkları, oyun alanlarına kiminle ve nasıl gittikleri ve oyun alanlarda kendilerini engelleyen etmenlerle ilgili cevaplar alınmıştır.

Aşağıdaki grafikte belirtilen aktiviteler içinde oyun oynamak, televizyon izlemek ve müzik dinlemek en yüksek oranla çocuklar tarafından hemen hemen her gün yapılan aktivitelerdendir. Kursa gitmek, kitap okumak, ödev yapmak, spor yapmak, bilgisayar-tablet-cep telefonu ile oynamak çocukların haftada bir ya da iki kez gerçekleştirdikleri aktivitelerdendir.

Evde ve ailelerinin işyerlerinde ebeveynlerine yardımcı olmak ve kardeşlerine bakmak ise çocuklar bedensel engelli olduğu için hiçbir zaman yapamadıkları işlerdendir. Bunun dışında özel olarak planlanmış aktivitelere katılan çocuklar bulunmamaktadır. Ayrıca çocuklar evde tek başına vakit geçirmemekte ya da geçirememektedir (Çizelge 3.22).

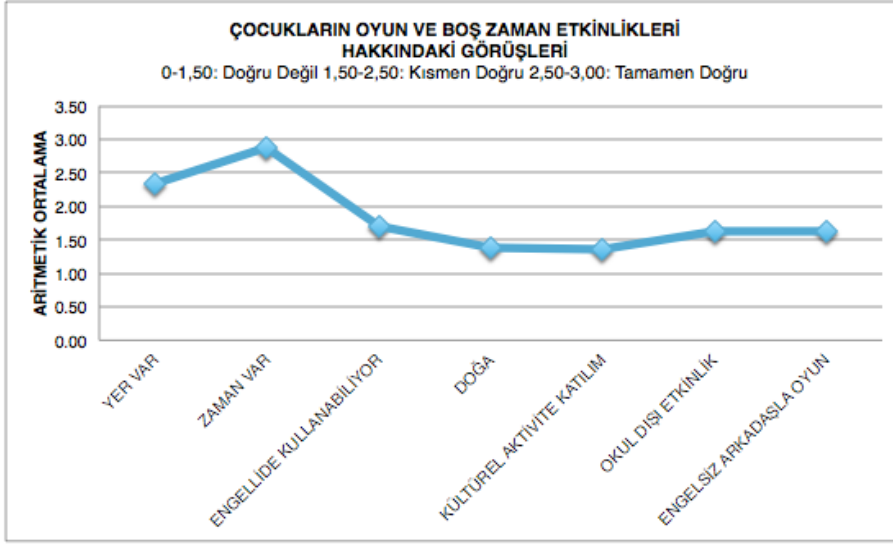
Çizelge 3.22 : Çocukların boş zamanlarında yaptığı aktiviteler.

Çocukların tamamının oyun oynamak ve dinlenmek için yeterli zamanı bulunmaktadır. Bazılarının oturdukları çevrenin yakınlarında oyun ve spor için çeşitli alanlar mevcuttur. Yakınlarında bu alanların bulunmasına rağmen çocukların çoğu sözkonusu alanları kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Az sayıda olsa da çevrelerinde bulunan çocuk oyun alanlarını kullanabilen çocuklar ise genellikle engelsiz yaşlıları onları istemediği için bu alanlarda onlarla birlikte oyun oynayamadıklarını bu yüzden tek başına oyun oynamak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

Bunun yanında verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere çocukların tümü doğayla ve hayvanlarla ilgi kuracak alanlar bulamamaktadır. Ayrıca yine yalnız başına katılım gösteremediklerinden dolayı tamamına yakını gerçekleştirilen festivallere, dini ve kültürel aktivitelere katılamamaktadır (Çizelge 3.23).

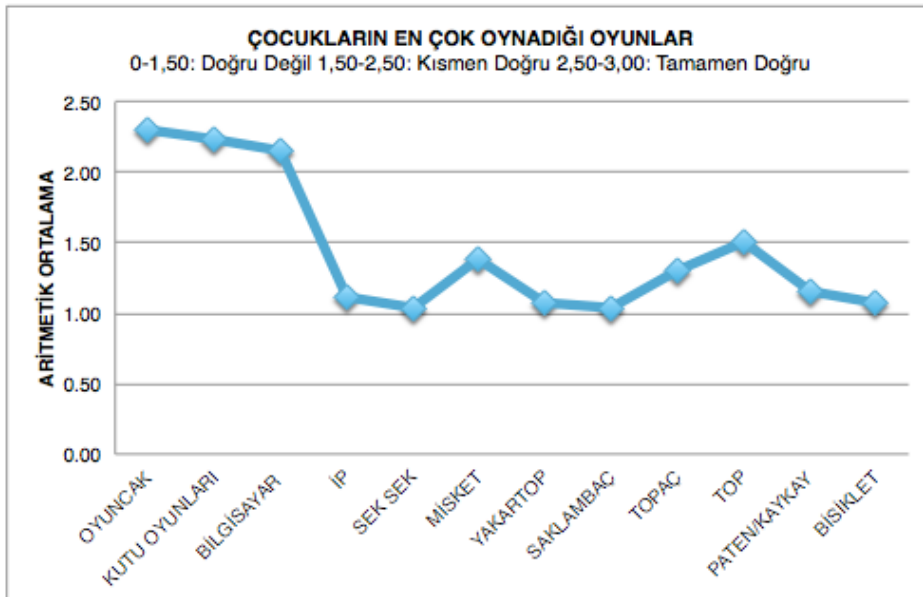
Çizelge 3.23 : Çocukların oyun ve boş zaman aktiviteleri hakkındaki görüşleri.

Elde edilen cevaplara bakıldığında çocukların her zaman ve her şartta oynadığı bir oyun bulunmadığı görülmüştür. Fiziksel aktivite gerektiren ip atlama, sek sek, misket, yakartop, saklambaç/körebe, top oyunları gibi oyunları ise hiçbiri oynayamamaktadır. Ayrıca çocukların hiçbiri paten, kaykay ya da bisiklet kullanamamaktadır.

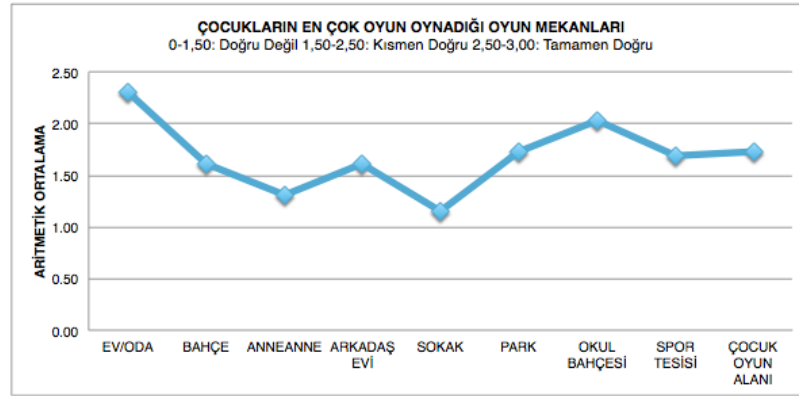
Fiziksel aktivite gerektiren oyunlar yerine çocukların geneli oyuncaklarla, bilgisayarlarıyla ya da dama ve satranç gibi kutu oyunları ile oynamaktadır. Topaçla oynayan çocuklar ise 26 çocuğun içinde neredeyse yok denecek kadar azdır (Çizelge 3.24).

Çizelge 3.24 : Çocukların en çok oynadığı oyunlar.

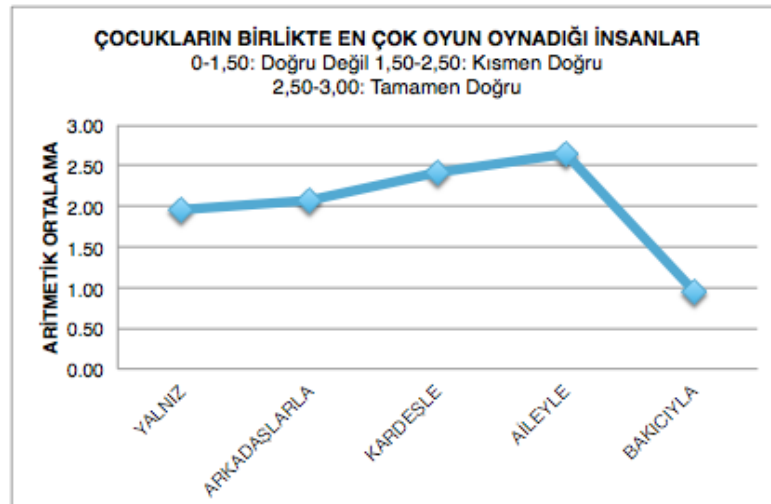
Çocukların sürekli ve her şartta oyun oynayabildikleri bir oyun mekanı bulunmadığı anlaşılmıştır. Zaman zaman oynadıkları ve sık tercih edilen oyun mekanları ise kendi evleri ve odaları, varsa evlerinin bahçeleri, arkadaşlarının evleri, parklar, okul bahçeleri, spor tesisleri ve çocuk oyun alanlarıdır. En az tercih ettikleri ve oynamak istemedikleri oyun mekanları da aile büyüklerinin evleri ve sokaklardır (Çizelge 3.25).

Çizelge 3.25 : Çocukların en çok oynadıkları oyun mekanları.

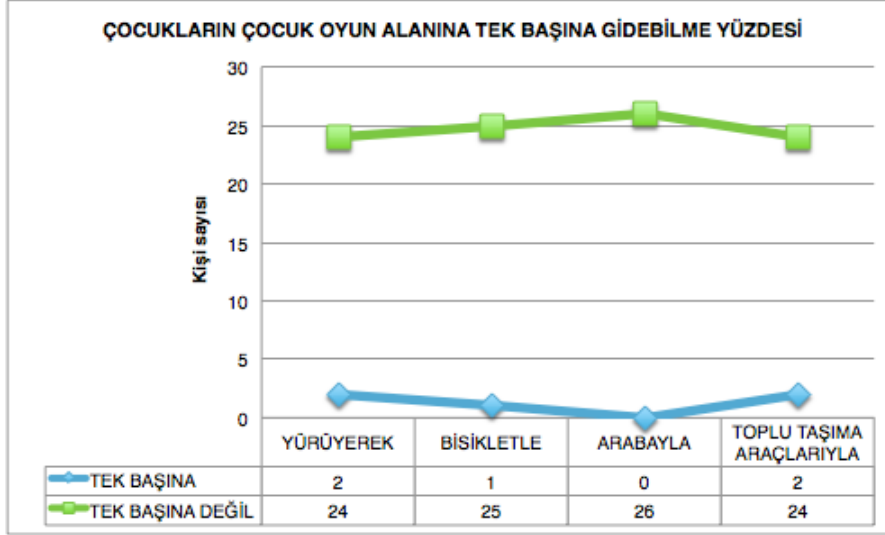
Ankete katılan çocukların büyük çoğunluğu vakitlerinin tümünü aile bireyleri ile geçirmektedir. Aile bireyleri ile vakit geçirmediikleri zamanlarda ise çoğu daha çok kardeşleri ve arkadaşlarıyla olmaktadır. Kısıtlı bir zaman da olsa vaktini tek başına geçiren çocuklar da bulunmaktadır. Aileleri ve arkadaşlarıyla bir arada bulunmadıkları az zamanda yalnız vakit geçiren çocukların hiçbiri aile dışından yabancı bir birey olduğundan dolayı bakıcıyla oyun oynamak istememektedir (Çizelge 3.26).

Çizelge 3.26 : Çocukların birlikte en çok oyun oynadığı insanlar.

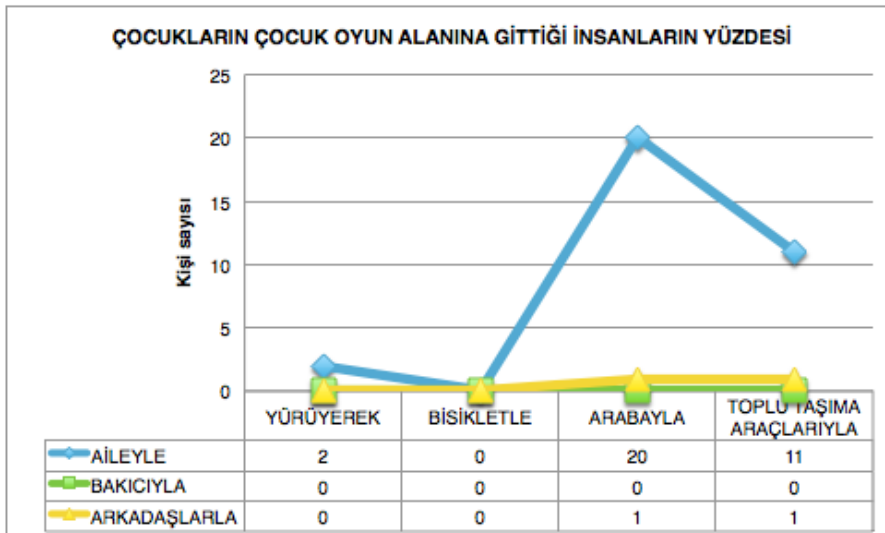
Soruları cevaplayan çocukların tümü bedensel engelli olduğundan dolayı neredeyse hiçbiri tek başına çocuk oyun alanına erişememektedir. Grafikten de anlaşılacağı üzere 26 çocuktan çok azı yürüyerek, bisikletle veya toplu taşıma aracıyla çocuk oyun alanına tek başına erişebilirken, hiçbiri tek başına yardım almadan araba kullanarak çocuk oyun alanına erişememektedir (Çizelge 3.27).

Çizelge 3.27 : Çocukların çocuk oyun alanına erişim türü.

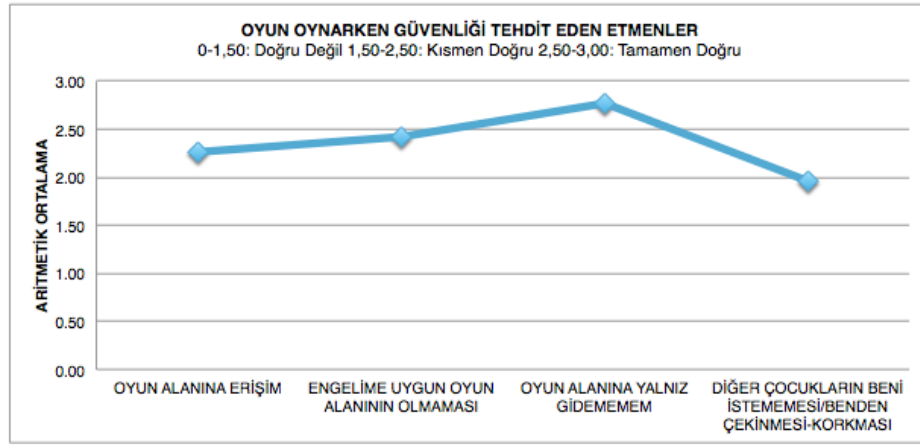
Yardım almadan çocuk oyun alanlarına gidemeyen çocukların hiçbiri bakıcısıyla çocuk oyun alanına gitmemektedir. Bunun dışında en çok aileleriyle birlikte çocuk oyun alanlarına giden bu çocuklar ulaşım aracı olarak ya kendi araçlarını ya da toplu taşıma araçlarını kullanmaktadır. Çocuk oyun alanına ulaşırken birden fazla ulaşım aracı kullanan çocuklar bulunmaktadır (Çizelge 3.28).

Çizelge 3.28 : Çocukların çocuk oyun alanına birlikte gittiği kişiler.

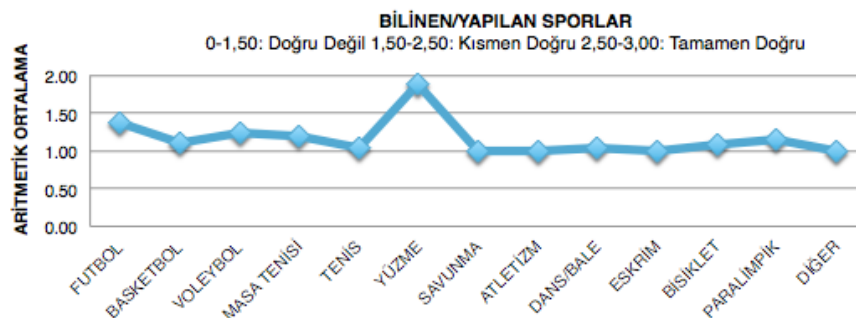
Çocuk oyun alanlarında çocukları tehdit eden ve oyun ihtiyaçlarını karşılamalarını engelleyen sıkıntı ve engellerin en önemlisi çocukların çocuk oyun alanına yalnız gidememeleridir. Başkalarıyla da olsa çocuk oyun alanlarına gidebilme şansı yakalayan çocuklar oyun alanına erişim konusunda ve oyun alanlarında kendi kullarımlarına uygun çocuk oyun elemanları bulunmaması konusunda çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır. Diğer engelsiz çocukların çocuğu istememesi ve ondan korkması ise çocuğun oyununu etkileyen olumsuz etmenlerden en önemsizidir (Çizelge 3.29).

Çizelge 3.29 : Oyun oynarken çocuğun güvenliğini tehdit eden etmenler.

Ankete katılan çocukların tümü farklı oranlarda bedensel ve ortopedik engele sahip olduğundan uğraşabilecekleri spor aktivitelerinin çok kısıtlı olduğu görülmüştür. Futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, savunma sporları, atletizm, eskrim, bisiklet sürmek gibi fiziksel hareketlilik ve güç gerektiren ve çoğunluğu grup halinde yapılan sporların hiçbirisi bedensel engelli çocuklar tarafından yapılamamaktadır (Çizelge 3.30). “Yüzme” ise çoğu çocuk tarafından tercih edilen bir spordur ve çocukların çoğu haftada en az bir iki kere yüzmeye gitmektedir. Bunun yanında 26 çocukta bazılarının engellilere özel paralimpik sporlarla da uğraştığı görülmüştür.

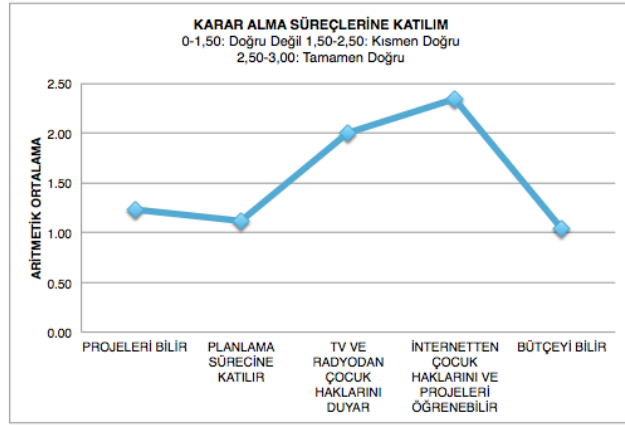
Çizelge 3.30 : Çocukların bildiği ve yaptığı sporlar.

3.3.3.3 Çocukların karar alma süreçlerine katılımı

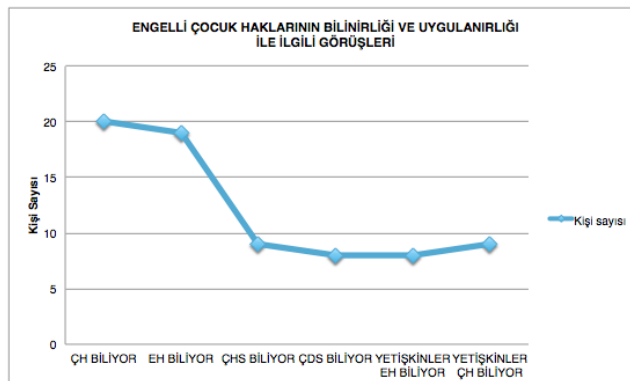
Çocukların geneline bakıldığında çoğunun karar alma süreçlerinden haberdar olmadığı, olanların ise bu süreçlere katılmadığı ya da katılamadığı gözlenmiştir. Yürütülen projeler ve yapılan planlamalar ve çocuklar ve engellilerle ilgili projelere ayrılan bütçe hakkında ankete katılan çocuklar söz söyleme hakkına ve herhangi bir fikre sahip değildir. Çocukların büyük çoğunluğu televizyondan ve radyodan çocuk ve engelli haklarıyla ilgili bilgiler almakta ve konulardan haberdar olmaktadır. Belirtilen konular içinden çocukların tümünün bilgi sahibi olduğu bir konu ise bulunmamaktadır (Çizelge 3.31).

Çizelge 3.31 : Çocukların karar alma süreçlerine katılımı.

26 bedensel ve ortopedik engelli çocuktan %28'i (20 kişi) çocuk haklarını, %26'sı (19 kişi) engeli haklarını, %12'si (9 kişi) tanesi çocuk hakları sözleşmesini, %11'i (8 kişi) çocuk dostu kentleri bilmektedir. Çocukların %11'inin (8 kişi) yaşadığı çevrede engelli hakları bilinirken, %12'sinin (9 kişi) yaşadığı çevrede ise çocuk hakları bilinmektedir (Çizelge 3.32). Fakat hem engelli hakları hem çocuk hakları bilinse de engelli ve çocuklar için gerekli uygulamaların yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.32 : Engelli hakları ve çocuk haklarının bilinmesi ve uygulanması.

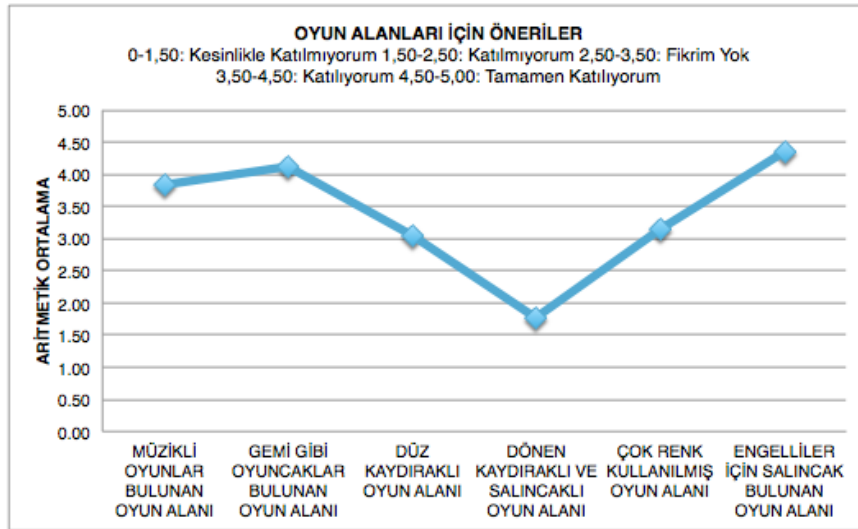
3.3.3.4 Çocukların istedikleri oyun alanları ve elemanları, oyun arkadaşları

Çocukların çocuk oyun alanları için tercihlerinin değerlendirildiği anket içerisindeki foto-tanımlama sorularının sonuçları incelendiğinde genel anlamda çocuklara gösterilen tüm fotoğrafların çocukların oynamak istediği çocuk oyun alanlarından olduğu görülmüştür.

Çocuklar en çok engel durumlarına uygun ve rahatlıkla kullanabildikleri çocuk oyun alanlarında oynamayı tercih ederken sonrasında sırasıyla gemi, uçak gibi yaratıcı biçimde tasarlanmış ve çeşitli müzikli oyun elemanlarını bünyesinde barındıran çocuk oyun alanlarında oynamayı tercih etmişlerdir.

Renklerle canlı ve ilgi çekici hale getirilen çocuk oyun alanlarında ise çocuklar oyun oynamak isteyip istemedikleri hakkında bir fikir belirtmezken çocuk oyun elemanı bakımından fakir ve salıncak ve kaydıraklardan oluşan, ilgi çekici olmaktan uzak çocuk oyun alanlarının ise çocukların oynamak istemediği çocuk oyun alanlarından olduğu anlaşılmıştır (Çizelge 3.33).

Çizelge 3.33 : Çocuklara uygun çocuk oyun alanları için öneriler.

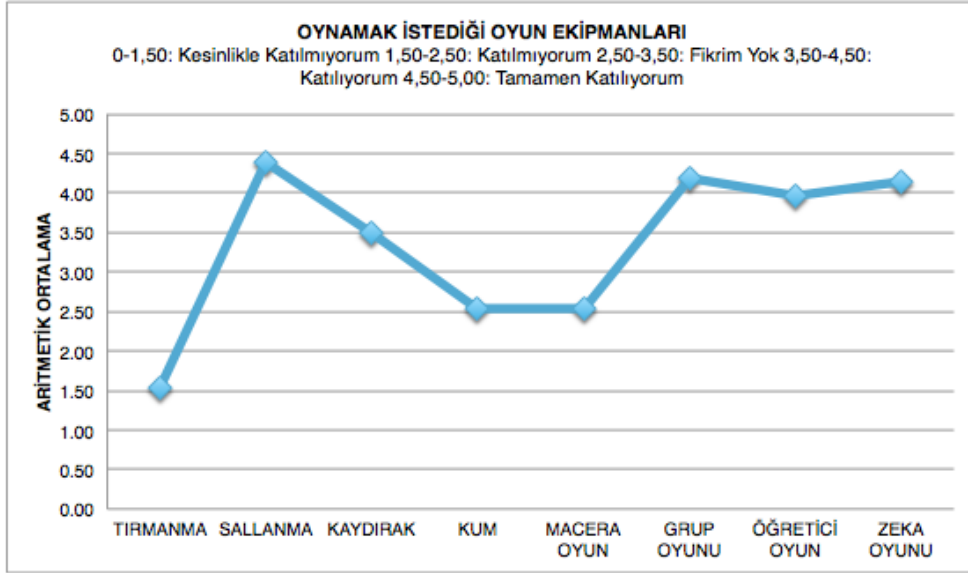

Çocukların hangi oyun ekipmanları ile oynamak istediklerinin tercih sıralamasına bakıldığında ise yine gösterilen tüm fotoğrafları yüksek oranda tercih ettikleri karşımıza çıkmaktadır.

Sorulan sorulardan alınan cevaplara göre çocukların çocuk oyun alanlarını ziyaret ettiğinde bu alanlarda olmasını istedikleri oyun elemanlarının en başında salıncaklar gelmektedir. Çocuklar salıncaktan sonra sırasıyla grup oyunları, zeka oyunları ve öğretici oyunları tercih etmektedir.

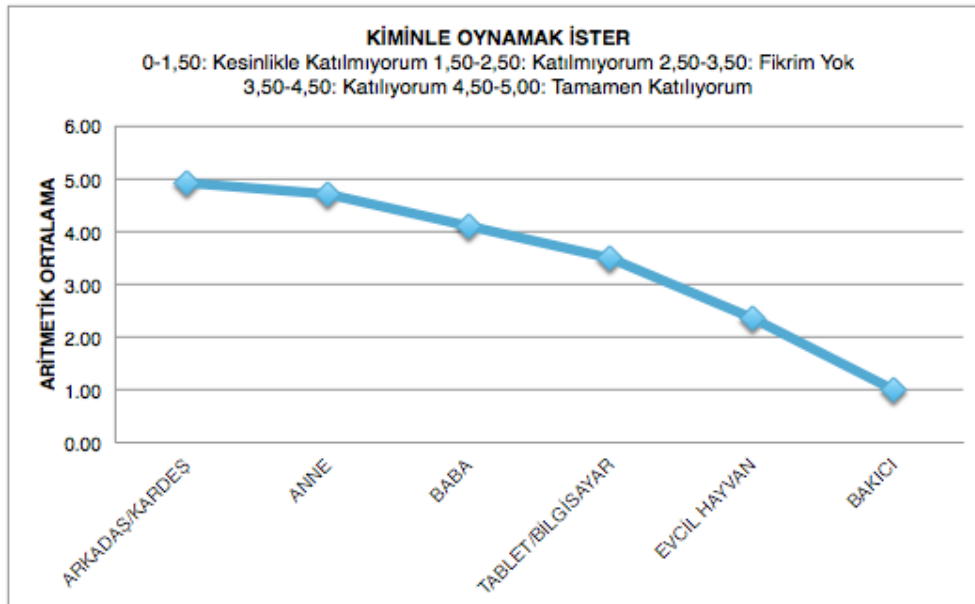
Kaydıraklar, kum ve macera oyunları konusunda herhangi bir fikirleri bulunmazken hiçbir tırmanma elemanları ile çocuk oyun alanlarında oyun oynamak istememektedir (Çizelge 3.34).

Çizelge 3.34 : Çocukların en çok oyun oynamak istediği oyun ekipmanları.

Anket neticesinde ortalamaya bakıldığında bedensel ve ortopedik engelli çocukların tümü en çok arkadaşları ve kardeşleri ile oynamak istemektedir. Çocukların yine tamamı daha sonra sırasıyla anneleri, babaları ve tablet ve bilgisayarlarıyla oynamak isterken hiçbir kedi, köpek gibi evcil hayvanlarla ve bakıcıyla oynamak istememektedir (Çizelge 3.35).

Çizelge 3.35 : Çocukların birlikte oyun oynamayı en çok istedikleri kişiler.

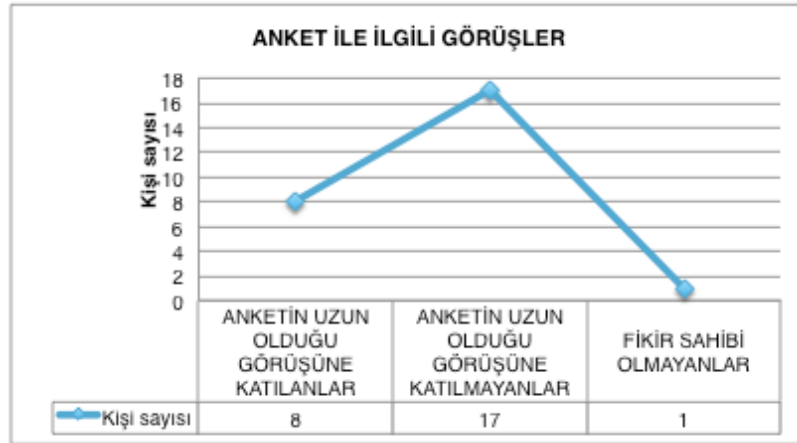

3.3.3.5 Çocukların anket hakkındaki görüşleri

Anketin son kısmında çocuklardan anketin kısalığı-uzunluğu ve ankette yer alan soruların kendilerini ifade edip edemediği ile ilgili cevaplar alınmıştır.

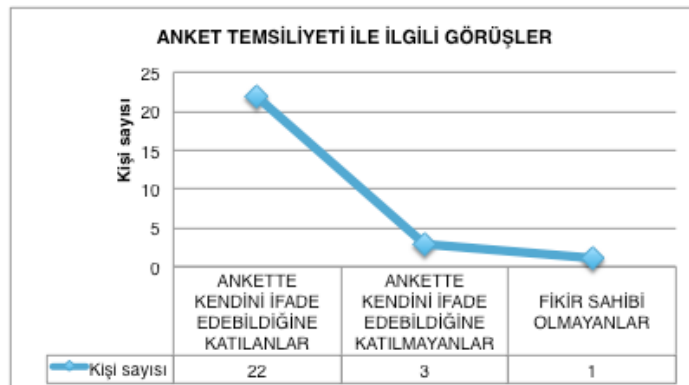
Grafikten anlaşıldığı gibi çocukların % 65'i (17 kişi) anketin uzun olmadığını, %31'i (8 kişi) anketin çok uzun olduğunu düşünmektedir. %4'ü (1 kişi) ise anketin uzunluğu ile ilgili bir fikir belirtmemiştir (Çizelge 3.36).

Çizelge 3.36 : Çocukların anket ile ilgili görüşleri.

Ankete katılan çocuklara anketin uzunluğu dışında sorulan soruları çözerek kendilerini ifade edip edemedikleri sorulmuştur. Aşağıdaki grafikten anlaşıldığı gibi çocukların %85'i (22 kişi) bu anket sayesinde kendini ifade edebildiğini, %11'i (3 kişi) anketin oyunla ilgili düşüncelerini anlatmaya yetmediğini ve kapsayıcı çocuk oyun alanları ve oyun elemanları ile ilgili sorularda verilen resimlerin daha çok çeşitlendirilebileceğini belirtmiştir. Çocukların %4'ü (1 kişi) ise anketin kendi düşüncelerini anlatmaya yetip yetmediği hakkında bir fikre sahip olmadıklarını söylemiştir (Çizelge 3.37).

Çizelge 3.37 : Çocukların anket temsiliyeti ile ilgili görüşleri.

3.4 Bölüm Sonucu

Bu bölümde engellilik kavramı ve kapsayıcı tasarım yaklaşımları ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar ve yaşanan gelişmeler incelenmiştir. Getirilen düzenlemeler ve yasalara bakıldığında, engelli bireyler düşünülerek gerek bina düzeyinde gerek kentsel kamusal mekanlarda çözüm önerileri getirildiği görülse de kapsayıcı tasarım yaklaşımları göz ardı edilmiş ve daha çok engelsiz tasarıma hizmet eden mekanlar yaratılmıştır.

TÜİK'in ülkemizde ve İstanbul'daki engelli nüfusunu gösteren verileri incelendiğinde engelli nüfusun oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu bireylerin kamusal mekanlarda yer almalarının önemi yanında onları diğer engelsiz bireylerden ayırmayacak ve birlikte paylaşımda bulunabilecekleri tasarımlar ortaya koymakta oldukça önemli ve dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Kapsayıcı tasarımın yaklaşım olarak benimsenmesi sayesinde engelli ve engelsiz bireylerin aynı kamusal mekanı bir arada kullanabilmesi sağlanmakta ve engelli bireylerin toplumdan dışlanması önlenmektedir. Kamusal çocuk oyun alanları önemli kentsel donatılardan olduğundan ve çocuklar için en önemli oyun mekanları olduğundan aynı kapsayıcı tasarım yaklaşımı bu alanların tasarımında da benimsenmelidir.

İstanbul'da son yıllarda sayıca az da olsa kapsayıcı tasarım yaklaşımına göre tasarlanmış çocuk oyun alanları bulunmaktadır. Tam bir verim sağlanamasa da her geçen gün farkındalık arttığından yaşanan gelişmeler de aynı oranda artmaktadır. Göztepe 60. Yıl Parkı, Dilek Sabancı Parkı ve Selamiçeşme Özgürlük Parkı bu konuda dikkat çeken örneklerdendir.

Göztepe 60. Yıl Parkı kapsayıcılık konusunda yapılan incelemelerden sonra başarılı uygulamalardan sayılırken, Dilek Sabancı Parkı'nın engelli bireyler için İstanbul'da tasarlanan ilk park olmasına rağmen park içinde bulunan iki çocuk oyun alanı da engelli çocukların kullanımına uygunluk göstermediğinden kapsayıcılıktan uzak olduğu görülmüştür. Bunun yanında Göztepe 60. Yıl Parkı ve Selamiçeşme Özgürlük Parkı'nda çocuk oyun alanlarına büyük alanlar ayrıldığı gözlemlenmiştir. Göztepe 60. Yıl Parkı'nda bulunan oyun elemanlarını engelli ve engelsiz çocuklar bir arada kullanabilirken, Özgürlük Parkı'nda bulunan çocuk oyun alanlarından bazılarında engelli çocuklar erişememekte ve oyun alanlarında bulunan oyun elemanlarının

engelli çocukların kullanımına uygun olmamasından dolayı engelli çocuklar bu alanları kullanamamaktadır.

Kapsayıcı olarak tasarlanan üç parkın kapsayıcılık bağlamında değerlendirilmesinden sonra bedensel ve ortopedik engelli çocukların oyun ve oyun alanları ile ilgili görüşlerini sorgulayan bir anket çalışması yapılmasına karar verilmiş ve Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nda bulunan bedensel ve ortopedik engelli 26 çocuğa bu anket uygulanmıştır. Sonrasında elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve engelli çocukların oyun ve oyun alanları ile mevcut düşünceleri, oyuna katılımları ve nasıl bir oyun alanında kimlerle birlikte oynamak istedikleri gibi konularla ilgili cevaplar elde edilmiştir.

Elde edilen cevaplar yine aynı şekilde ankete katılan çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları, çocukların oyun ve oyun alanları ile ilgili düşünceleri, çocukların karar alma süreçlerine katılımı, çocukların istedikleri oyun alanları ve elemanları, oyun arkadaşları ve çocukların anket hakkındaki görüşleri olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

3.4.1 Ankete katılan çocukların kimlikleri ve sosyo-ekonomik durumları

Ankete bağlı sonuçlarda çocukların çoğunluğunun 14 yaşında ve tamamının okul çağında olduğu görülmektedir. Ayrıca çocukların %73'ü İstanbul'da doğmuş ve hayatlarına İstanbul'da devam etmektedir. Çocukların %65'inin doğuştan engelli olduğu oranlardan anlaşılmaktadır. Doğuştan engele sahip çocuklarla görüşüldüğünde doğumlarından bu yana sahip oldukları engelle yaşamak zorunda oldukları için hayatlarını kolaylaştırmanın yollarını bulmuş oldukları görülmüştür. Bu sayede çocuk oyun alanlarını kullanamamaları bile evlerinde veya başka mekanlarda oyun oynayabildikleri anlaşılmıştır.

Oyun kazası nedeniyle engele sahip olan çocukların geneli diğerlerine göre daha hafif engellere sahiptir. Yine de düşük orandaki bu engeller bile çocuğun engelsiz yaşlıları gibi oyun oynamasını engellemektedir. Kapsayıcı oyun alanlarının önemi bu noktada da açıkça görülmektedir ve sayılarının artırılarak engelli çocukların bu alanlara kolayca ulaşmaları ve bu alanları rahatça kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

Çıkan sonuçlara bakıldığında çocukların yarısının devlet okuluna giderken diğer yarısının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam ettiği anlaşılmaktadır. Devlet okullarına devam eden çocukların daha hafif bedensel engellere sahip olduğu

görülmüştür. Diğer yarıda kalan çocuklar ise engelleri devlet okuluna gitmeye müsade etmediğinden dolayı kendileri gibi engelli arkadaşlarıyla çeşitli özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim hayatlarını sürdürmektedir. Bu merkezlerde çocuklar kendileri gibi yaşlılarıyla bir arada olarak derslerine devam edebilmekte ve her çocuk gibi oyun oynayabilmektedir. Ayrıca özel eğitimci eşliğinde engel türlerine göre özel eğitim gördüklerinden bu merkezlerin engelli çocuklar için önemi büyüktür.

Kapsayıcılık açısından bakıldığında ise engelli çocukların diğer yaşlılarından ayrılarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine gitmemesi ve engelsiz yaşlılarıyla bir arada devlet okullarına devam edebilmesi ve bu okullarda zorlanmadan eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gerekmektedir. İstanbul'da kaynaştırma okulları dışında bu şartları sağlayan okullar bulunmadığından dolayı engelli çocuklar özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine gitmeye devam etmektedir.

Bedensel ve ortopedik engelleri bulunan çocuklar tek başlarına yaşamlarını devam ettiremeyeceğinden dolayı sürekli olarak bakıma ve ilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle aileleri çocuklarını yalnız bırakmamaktadır.

Çocukların anneleri anket esnasında ev içerisinde bile çocuklarını uzun müddet yalnız bırakmadıklarını özellikle dile getirmiştir. Bu nedenle engelli çocuklar her zaman için aileleriyle bir arada yaşamlarını sürdürmelidir. Böylece hem kendilerini her açıdan güven içinde hissedecek hem de onların sayesinde gündelik hayatta kamusal mekanlarda, özellikle çocuk oyun alanlarında yer alma şansı yakalayacaklardır.

Çocukların tümü için aileleri, arkadaşları ve komşu ve öğretmen gibi diğer insanlar oldukça önemlidir. Bedensel engelli çocuklar duygusal bağları, aile sevgisi ve engelleri yüzünden en çok vakti aileleriyle bir arada geçirdiklerinden dolayı aileleri çocuklar için ilk sırada öneme sahiptir.

Çocukların bütün ihtiyaçları aileleri tarafından giderilmektedir. Tek başlarına olduklarında hiç biri ihtiyaçlarını giderememektedir. Bunun dışında engelli çocuklar için arkadaşları aileden sonra gelse de yine de onlar için önemli oyun ortaklarıdır.

Çocukların hayatlarında yer alan diğer kişiler ise (öğretmen, v.b.) her ne kadar önemli olsa da aileleri ve arkadaşlarına göre daha az öneme sahiptir. Çocuklara

sorulan sorular sonucunda daha az önemli olmalarının sebebinin bu kişilerle daha az vakit geçirmeleri ve bazılarının bu kişileri kendilerine yakın hissetmemelerinin olduğu anlaşılmıştır.

Cevaplardan da anlaşılabacağı üzere engelli çocukların sürekli olarak bakıma ihtiyaç duyması ve çocuğun tek başına yaşamsal ihtiyaçlarını bile karşılayamaması sebebiyle ailelerin çoğunda hem anne hem baba yerine yalnızca baba çalışmakta, anne ise evde kalarak çocukla ilgilenmektedir.

3.4.2 Çocukların oyun ve oyun alanları ile ilgili düşünceleri

Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi çocuklar daha çok fiziksel hareket gerektirmeyecek ve onları zorlamayacak aktiviteleri tercih etmektedir. Bu aktivitelerin bir çocuğu engelli çocukların açık kamusal mekanlara erişememesi sebebiyle iç mekanda yapılan aktivitelerdendir. Ayrıca tek başına sokağa çıkamayan çocukların katıldıkları kurslarda ve yaptıkları sporlarda yanlarında ebeveynleri ya da özel eğitmenleri mutlaka bulunmaktadır.

Çocukların tamamının oyun oynamak ve dinlenmek için yeterli zamana sahip olduğu anlaşılmıştır. Bazılarının oturdukları çevrenin yakınlarında oyun ve spor için çeşitli alanlar bulunsa da çocukların çoğu anket esnasında sözkonusu alanları kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Çocuk oyun alanlarını kullanabilen çocuklar olsa da bu alanlarda yaşlıları onları istemediği için onlarla birlikte oyun oynayamamaktadır. Her çocuğun boş zamanlarında doğayla içiçe olması gerekmekte fakat özellikle İstanbul'da yoğun yapılaşma nedeniyle çocukların doğayla ilgi kurabilecekleri alanlar her geçen gün azalmaktadır. Anket sonuçlarından da anlaşılabacağı üzere çocukların tümü İstanbul'da yaşadığından dolayı doğayla ve hayvanlarla ilgi kuracak alanlar bulamamaktadır. Ayrıca yine tek başına katılım gösteremediklerinden ve dışlanacaklarını düşündüklerinden dolayı tamamına yakını gerçekleştirilen festivallere, dini ve kültürel aktivitelere katılamamaktadır.

Anket sonunda görülmüştür ki çocukların her zaman ve her şartta oynadığı bir oyun bulunmamaktadır. Fiziksel aktivite gerektiren ip atlama, sessek, saklambaç gibi geleneksel sokak oyunları ise çocuklar bedensel engele sahip olduğundan hiçbiri tarafından oynanamamaktadır. Fiziksel aktivite gerektiren oyunlar yerine çocukların geneli oyuncaklarla, bilgisayarlarıyla ya da dama ve satranç gibi kutu oyunları ile oynamaktadır.

Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere oyunların fiziksel aktivite gerektirdiklerinden dolayı oynanamamaları bir yana aynı zamanda yaşanan hızlı ve çarpık kentleşme nedeniyle en son doksanlı yıllarda sokaklarda oynama şansı yakalayan çocukların oynadığı ip atlama, sek sek, misket, yakartop, saklambaç, topaç gibi geleneksel sokak oyunları günümüzde çocukların çoğunluğu tarafından oynanamamakta ya da bilinmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de artık güvenliği olmayan sokaklarda çocukların oynama imkanı bulamaması, çevrelerinde yakın mesafede çocuk oyun alanlarının bulunmamasıdır.

Bütün bunların sonucunda çocuklar her geçen gün artan oran da evlerine hapsolmakta ve oyunları kapalı mekanlarda oynamak zorunda kalmaktadır. Çeşitli nedenlerle yaşanan bedensel engeller bir yana bahsedilen bu konu da bir çeşit engel sayılmakta ve çocuğun kentsel açık alanda özgürce yaşatlarıyla bir arada olma ve oyun oynama hakkını elinden almaktadır.

Oyun oynamada olduğu gibi spor alanında da engelli çocukların uğraştığı spor aktivitelerinin çok kısıtlı olduğu görülmüştür. Fiziksel aktivite gerektiren sporların çocuklar tarafından engel durumları sebebiyle yapılamadığı fakat bir çoğu tarafından engel durumlarına iyi geleceği düşünülerek yüzmeyle uğraşıldığı anlaşılmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde çocukların sürekli ve her şartta oyun oynayabildikleri bir oyun mekanı bulunmadığı anlaşılmıştır. Oynamayı tercih ettikleri ve oynama imkanı buldukları en önemli ve en çok tercih ettikleri oyun mekanlarının ise sırasıyla kendi ev ve odaları, evlerinin bahçeleri, okul bahçeleri, parklar, anneanne- dede evi, arkadaşlarının evi, çocuk oyun alanları ,spor tesisleri, sokaklardır. Çocuk oyun alanları normal şartlarda çocukların en çok oynamak istedikleri mekanlardan olsa da engelleri nedeniyle bu alanları kullanamadıklarından çocuklar çocuk oyun alanlarında oynayamamakta ya da oynamak istememektedir.

Anketi cevaplayan çocukların tümü bedensel engelli çocuklar olduğu için ev dışına çıkma olasılıkları diğer yaşlılarına göre az olduğundan sonuçlara bakıldığında en çok oyun oynadıkları mekanların kendi ev ve odaları olduğu görülmektedir.

Kapalı mekanlarda oyun oynamak zorunda kalmak çocukların sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkilese de yardım almadan açık kamusal mekanlara gidemediklerinden dolayı kendi evlerinde oynadıklarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yardım almadan kamusal çocuk oyun alanlarına erişememelerinin yanı sıra erişseler bile

yaşıtları tarafından dışlanma ve engellerine uygun çocuk oyun alanlarının bulunmaması gibi nedenler yüzünden bu çocuklar oyun mekanları olarak kendi evlerini tercih etmektedir.

En az tercih edilen oyun mekanları ise özellikle yoğun trafik olan yerlerde mahalle yaşantısının yok olması nedeniyle sokaklardır. Ebeveynler çocuklarının güvenliğini düşündüklerinden çocuklarının yalnız başına sokakta oyun oynamasına izin vermemektedir. Kendileri çocuklarına eşlik etse de gerek trafik yüzünden gerek uygun oyun alanı bulunmamasından çocuk sokağı oyun mekanı olarak kullanamamaktadır. Kısacası engelli çocuklar genellikle oyun ihtiyaçlarını kapalı mekanlarda karşılamak zorunda kalmaktadır.

Ankete katılan çocukların büyük çoğunluğunun engelleri sebebiyle kendilerine yetemediğinden dolayı vakitlerini tek başına geçiremedikleri, bunun yerine daha çok anne ve babası, varsa kardeşleri ve iletişim kuracak düzeyde engele sahiplerse engelli ya da engelsiz arkadaşlarıyla bir arada oldukları gözlemlenmiştir. Bu nedenden dolayı oyun arkadaşı olarak önce kendi yaşıtları olan kardeş ve arkadaşlarını, daha sonra anne ve babalarını tercih etmektedir. Çocuklarla yapılan görüşmeler sonrasında bu seçimin en büyük nedenlerinden birinin çocuklardaki kendini güvende hissetme isteğinin olduğu görülmüştür.

Aileleri ve arkadaşlarıyla bir arada bulunmadıkları zamanlarda yalnız vakit geçiren çocuklar ise daha çok tek başlarına oyun oynamakta ve aile dışından yabancı bir birey olması nedeniyle hiçbirinin bakıcıyla oyun oynamak istememektedir.

Ayrıca çocukların hiçbiri tek başına çocuk oyun alanına ulaşamamakta, genellikle ailelerinin arabalarını ya da toplu taşıma araçlarını kullanmaktadır. Çıkan sonuçtan yapılan çıkarımlara göre yürüyerek çocuk oyun alanlarına gidebilen çocuk sayısı neredeyse yok denecek azdır ve çocukların oturdukları çevrelerde yürüme mesafesinde herhangi bir çocuk oyun alanı bulunmamaktadır. Mahalle aralarında bulunan geleneksel çocuk oyun alanları ise kapsayıcı olmaktan çok uzaktır ve engelli çocuklar bu alanları kullanamamaktadır.

Engelli ve engelsiz çocukların tümünü çocuk oyun alanlarında geçirdikleri vakit esnasında tehdit eden ve özgürce oynamalarına engel olan çeşitli etmenler bulunmaktadır. Bu sıkıntı ve engellerin başında çocuk oyun alanına yalnız gidememeleri, başkalarına ihtiyaç duymaları gelmektedir. Diğer engelsiz çocukların

çocuğu istememesi ve ondan korkması ise çocuğun oyununu etkileyen etmenlerden en önemsizidir.

Çocuklardan alınan cevaplar üzerine en önemli konunun çocuk oyun alanlarının güvenliği olduğu görölmektedir. Güvenliği sağlanmamış çocuk oyun alanlarında çocuklar vakit geçirmemekte ve bu alanlar zamanla daha az kullanılmaya başlanarak atıl mekanlara dönüşmekte ve daha güvensiz bir hal almaktadırlar.

Güvenlik dışında özellikle engelli çocuklar için başlı başına bir sorun sayılan çocuk oyun alanına yalnız başlarına gidememe, çocukların her istediklerinde oyun oynamalarını engellemekte ve oyun ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamalarına neden olmaktadır.

Çoğunlukla ebeveynleri eşliğinde çocuk oyun alanına giden çocuklar oyun alanında engellerine uygun çocuk oyun elemanları bulunmadığından veya bu elemanlar yeterli olmadığından dolayı oyun oynayamamakta ve bu nedenlerle çocuk oyun alanlarını kullanamamaktadır. Bu da çocuğu oyundan mahrum eden diğeri bir durumdur ve geleceğimiz sayılan çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

3.4.3 Çocukların karar alma süreçlerine katılımı

Ankete katılan bedensel ve ortopedik engelli çocukların büyük çoğunluğu teknolojinin de yardımıyla hem engelli hem çocuk hakları konusun da çok fazla olmasa da fikir sahibi olduklarını belirtmiştir. Engelli ve çocuk haklarını bilmelerine rağmen aralarında çocuk hakları sözleşmesini ve çocuk dostu kentler kavramını daha önce hiç duymamış ve ne oldukları hakkında bir fikir sahibi olmayan çocuklar bulunmaktadır. Burdan da anlaşılacağı üzere çocuklar temel engelli ve temel çocuk haklarını bilse de çocuk haklarının günümüzde bu hale gelmesinde en büyük role sahip olan çocuk hakları sözleşmesi hakkında ve çocuklar için daha yaşanabilir çevreler yaratmayı amaçlayan çocuk dostu kentler hakkında bilgi sahibi olmadıkları görölmüştür.

Çocukların yaşadıkları çevrelerde yalnızca çok az bir kısmında çocuk hakları ve engelli hakları bilinmekte ve bunların çok azında bu konularda belediyeler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından uygulamalar yapılmaktadır. Azınlıklı olarak yapılan uygulamalar ise sadece yapmış olmak amacıyla yapılmakta ve engellilerin ve çocukların ihtiyaçlarına hiçbir şekilde hitap etmemektedir.

3.4.4 Çocukların istedikleri oyun alanları ve elemanları, oyun arkadaşları

Anket uygulanan çocuklara çeşitli örnek çocuk oyun alanı resimleri verilerek nasıl bir çocuk oyun alanında oynamak istedikleri sorulmuştur. 26 çocuğun tamamı kapsayıcı özellikleri bulunan ve kapsayıcı tasarım yaklaşımlarına göre tasarlanmış çocuk oyun alanlarında oynamak istemektedir.

Çocuklara gösterilen resimlere çocukların verdikleri tepkilerden anlaşılacağı üzere müzikli oyun elemanlarının, engelli çocukların sallanmasını sağlayan çeşitli özellikteki salıncakların, gemi ve uçak gibi çeşitli tematik ve çocuğu cezbedici çocuk oyun elemanlarının bulunduğu ve engelli ve engelsiz çocukları tarafından bir arada kullanılabilen çocuk oyun alanları çocukların hayallerindeki çocuk oyun alanlarıdır.

Çocukların tümü aynı fikirde olup engelsiz yaşlılarıyla aynı oyun alanında aynı anda aynı çocuk oyun elemanında sorun yaşamadan oynayabilmeyi istemektedir. Çocuk oyun elemanı açısından zengin olmayan bunun yerine zeminde kullanılan renklerle kapsayıcılığın yaratıldığı çocuk oyun alanları ise çocukların bazılarının ilgisini çekse de yine de bir kısmı tarafından ilgi çekici bulunmadığından dolayı beğenilmemiştir.

Kaydırak ve salıncaklardan oluşan geleneksel çocuk oyun alanları ise kaydıraklar ve salıncaklar her ne kadar çocukların ilgisini çekse de çocukların çoğunluğu tarafından kullanılamayacağı için vakit geçirilmek ve oyun oynanmak istenmeyen çocuk oyun alanlarındandır.

Sorulan sorulardan alınan cevaplara göre çocukların çocuk oyun alanlarında olmasını istedikleri oyun elemanlarının başında salıncaklar ve grupça oynanabilen çocuk oyun elemanları gelmektedir. Çocukların neredeyse tamamı çocuk oyun alanında salıncak bulunmasına sıcak bakmaktadır. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere engelli de olsa çocukların çocuk oyun alanı içerisinde vakit geçirdiği zamanlarda sallanmaktan çok hoşlandığı ve onlarda yarattığı özgürlük hissini sevdikleri görülmektedir.

Grupça oynanan çocuk oyun elemanları da engelli çocuklar diğer yaşlılarıyla da bir arada oynamak istediklerinden dolayı çocukların sıkça tercih edilen diğer oyun elemanlarındandır.

Bunun dışında çocukların hareket kısıtlamaları nedeniyle daha kolay oynama olanağı bulduklarından dolayı dama, satranç gibi zeka oyunlarını oynamayı da oldukça

sevdiği görülmektedir. Aynı zamanda çocuklar kendilerine bir şey katan öğretici oyunların da çocuk oyun alanlarında bulunmasını istemektedir. Farklı tasarımlarda çeşitli kaydıraklar, kumdan oluşan alanlar ve fazla bağımsız hareket gerektirdiğinden dolayı macera oyunları çocuk oyun alanında engelli çocuklar tarafından kullanılamamaları sebebiyle çocuk oyun alanlarında tercih edilmemekte veya diğer oyun elemanlarına göre daha az tercih edilmektedir.

Çocukların sağlıklı fiziksel gelişimi için fiziksel hareket içeren aktivitelere yöneltilmesi gerektiğinden daha çok pasif oyunları tercih eden çocukların diğer oyunların kapsayıcı hale getirilerek bu oyunlara yönlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin kum ile oynanan oyunlar çocuklar tarafından zorlayıcı olduğu için tercih edilmemektedir. Fakat kapsayıcı tasarım yaklaşımları sayesinde kapsayıcı gözükmeyen malzemeler kapsayıcı hale getirilebilmektedir. Burdan da anlaşılacağı üzere kapsayıcı tasarımın oyun alanlarındaki rolü çok önemlidir ve tasarımcılar tarafından göz ardı edilmemelidir.

Bütün çocukların her zaman için birlikte oynamak istediği belirli kişiler veya eşyalar bulunmaktadır. Bunlar genellikle aile bireyleri, arkadaşlar, kardeşler, tablet-bilgisayar, evcil hayvan ve bakıcılarıdır.

Engelli çocuklar engelsiz yaşlılarına göre daha çok ve daha özel bir ilgiye muhtaç olmakla birlikte diğer yaşlılarına göre daha hassaslardır. Elde edilen cevaplar incelendiğinde bedensel ve ortopedik engelli çocuklar en çok arkadaşları ve kardeşleri ile oynamak istemektedir. Bunun en büyük nedenleri engelli çocukların özellikle İstanbul'da tek başlarına kamusal mekanlara gidememesi, çoğunlukla vakitlerini evde geçirdikleri ve ister kamusal mekanlarda ister evde olsun bu çocuklara ebeveynlerinin, kardeşlerinin ya da arkadaşlarının eşlik etmesidir.

Teknoloji çağında olmamız nedeniyle bedensel engelli çocuklar tek kaldıkları zamanlarda genellikle kendi evlerinde ya da odalarında sahip oldukları bilgisayar, tablet ya da cep telefonlarıyla oynamayı tercih etmektedir.

Evcil hayvan ise çocukların tamamına yakını tarafından oyun arkadaşı olarak çoğunlukla tercih edilmemektedir. Çocukların evcil hayvanlarla oyunda ya da başka bir zamanda bir arada olmak istememelerinin nedeni bu hayvanlardan çekinmeleri hatta korkmalarıdır. Çocukların hiçbirinin bakıcısı bulunmamaktadır. Bu nedenle hiçbirisi biraz da nasıl bir durum olacağını bilmediklerinden dolayı bakıcıyla oynamak

istememektedir. Ayrıca oyun sırasında çocuk kendini güvende hissetmek isteyeceğinden aileleri ve arkadaşlarıyla aynı ortamda olarak oyun oynamayı yabancı sayılan bakıcısıyla oynamaya tercih etmektedir.

3.4.5 Çocukların anket hakkındaki görüşleri

Ankete katılan çocukların büyük çoğunluğu bu anketin çok uzun olmadığını, çözerken sıkılmayarak sonuna kadar çözdüklerini hatta son bölümde sorulan resimli soruları çözerken eğlendiklerini dile getirmişlerdir. Yine de çocuklardan bazıları resimli sorularda yer alan resimlerin çeşitlendirildiğinde soruların daha anlaşılır ve daha amacına ulaşabilecek sorular olabileceğini söylemiştir.

Sorulan sorulardan da anlaşılacağı gibi anket çocukları sıkmayacak uzunlukta hazırlanmıştır ve çocukların dikkatleri anketi çözerken dağılmamıştır. Çocukların büyük çoğunluğu anketi çok uzun bulmadığından ve kendilerini ifade edebildiklerini düşündüğünden dolayı anket amacına ulaşmış ve yeterli sayıda çocukla görüşülerek anket yapılabilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kapsayıcı Tasarım kavramı, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra savaş nedeniyle zarar gören askerlerin ve sivil halkın yaşadıkları çevreyi onlara uyumlu hale getirmek amacıyla yeniden yapılandıran ‘Engelsiz Tasarım’ anlayışına karşıt bir görüş olarak ilk kez 1980’li yıllarda Evrensel Tasarım Merkezi’nin kurucusu olan mimar Ronald L. Mace tarafından ortaya atılmıştır. Engelsiz tasarım yalnızca engelli bireyler için uygun çevreler yaratmayı hedeflerken, kapsayıcı tasarım engelli ve engelsiz bireyler arasında tasarlanan özel mekanlar nedeniyle yaşanabilecek eşitsizliği ve ayrımcılığı önlemeyi amaçlamaktadır. ‘‘Olabildiğince geniş bir kitleye hitap eden ve herkes tarafından kullanılabilen uyum ve özellikli tasarım gerektirmeyen ürünlerin ve çevrenin tasarımı’’ olarak tanımlanan kapsayıcı tasarım yaklaşımının temelinde antropometrik durum ve ergonomik ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Kapsayıcı tasarım söz konusu olduğunda yurtdışında yaşanan ilerlemeler gerek farkındalığın daha önceki zamanlarda başlaması gerekse yapılan uygulamalar nedeniyle ülkemize göre daha öndedir. Kapsayıcı tasarımı kentlerinin planlamalarında odak noktası haline getiren ülkeler bu konuyla ilgili gerekli yasal arka planı da oluşturmaktan geri kalmamıştır. Çıkarılan yasalar daha çok engelsiz tasarım kavramına yönelik olup teknik standartlara dayandırılrsa da her ülkenin o ülkeye uygun biçimde hazırlanan kapsayıcı tasarım rehberleriyle çıkarılan yasalar bir araya geldiğinde kapsayıcı tasarım her geçen gün artan oranda tasarım ve planlama sürecine katılmaktadır.

Kapsayıcı tasarımın daha etkili bir şekilde uygulanması amacıyla Evrensel Tasarım Merkezi tarafından yedi ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler sırasıyla, Eşit Kullanım (equitable use), Esnek Kullanım (flexible use), Basit ve Sezgisel Kullanım (simple and intuitive use), Algılanabilir Bilgi (perceptible information), Hata Toleransı (tolerance for error), Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi (low physical effort) ve Yaklaşım ve Kullanım İçin Yeterli Alandır (size and space for approach and use) (Universal Design, 2014). Bu ilkelere kent içinde yaşayan bireylerin her geçen gün değişen istek ve ihtiyaçları karşılamak amacıyla zaman içinde bireyin çevreden

hoşnutluğu, işlevsel ve estetik uyum ve sosyal uyum ve katılım gibi ilkeler eklenmiştir. Tasarım süreci gelişmeye devam ettikçe insan gereksinimleri de giderek farklılaşacağından zamanla bu ilkelere başka ilkelerin de eklemesi uygun olacaktır. (Evcil, 2014).

Çocuklar sürekli büyüyüp gelişmeye devam ettiğinden istekleri ve ihtiyaçları yetişkinlere göre farklılık göstermektedir. Yine de her çocuğun değişmez hakkı ve en önemli isteklerinden olan “oyun” farklı yetideki her çocuk için sağlanması gereken bir hak ve ihtiyaçtır. Kamusal çocuk oyun alanları çocuklara oyun oynama hakkının tanınmasında en önemli yardımcılarıdır. Bu alanlar tasarlanırken farklı yeti ve değişen özelliklerdeki çocuklar arasında ayrımcılık yaşanmaması açısından kapsayıcı tasarım yaklaşımlarının tasarım sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.

Kapsayıcı tasarım yaklaşımına göre tasarlanan ve kapsayıcı oyun imkanları yaratan oyun alanları kapsayıcı çocuk oyun alanları olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlar içinde hiyerarşi barındırmamaktadır. Dünya üzerinde azımsanmayacak bir engelli çocuk nüfusu bulunmaktadır ve kapsayıcı çocuk oyun alanları engelsiz çocuklar yanında bahsedilen engelli çocuk nüfusuna da engelsiz yaşlılarıyla birlikte aynı oyun alanında oyun oynama hakkı tanımaktadır. Fakat kapsayıcı çocuk oyun alanlarının engelli çocuklar için tasarlanmış özel oyun alanları değil aksine engelli ve engelsiz çocukların bir arada oyun oynamasını sağlayacak alanlar olduklarının unutulmaması gerekmektedir. Bu nedenle erişilebilirlik sağlanırken yaratıcılığın göz ardı edilmemeli ve çocukların oynamak istemeyeceği ilgi çekicilikten uzak ve sıkıcı oyun alanları yaratmaktan kaçınılmalıdır.

Farklı yetilerdeki bütün çocukların bir arada oynayabileceği ilgi çekici kapsayıcı çocuk oyun alanları tasarlamak ancak kapsayıcı tasarım ilkelerinin çocuk oyun alanlarına uygulanması sonucu mümkün olacaktır. Bu yedi ilkenin çocuk oyun alanlarına uygulanmasıyla oyun alanı içerisinde herkesin eğlenebileceği mekanlar yaratılacak, engelli ve engelsiz çocuklar aynı anda aynı oyun elemanını kullanabilecek, alana gelen her birey istediği noktadan diğer bireylerle eşit şartlarda alana ulaşabilecek, tasarıma eklenen uygun eğimli rampalar sayesinde bütün kullanıcılar oyun elemanlarını rahatlıkla kullanabilecek, anlaşılması kolay ve güven verici mekanlar tasarlanacak, oyun alanı içinde yaşanabilecek gereksiz karmaşa önlenerek, farklı algılama şekilleri olan çocuklar için alan içinde gerekli çeşitlilik sağlanacak, yaşanabilecek tehlikeler en aza indirgenecek ve bu konuda gerekli

uyarılar kullanıcıya yapılacak, kullanıcı kendini zorlamadan ve doğal vücut pozisyonunu bozmadan alan içinde istediği noktaya gidebilecek ve istediği oyun elemanını kullanabilecek ve farklı yetilerdeki kullanıcılar için tasarımlar yapılmış olacaktır.

Çocuk oyun alanlarının kapsayıcı tasarım ilkeleri dikkate alınarak tasarlanması kapsayıcı çocuk oyun alanlarının yaratılmasını ve bu alanlara gelen bütün bireylerin oyun elemanlarını rahatlıkla kullanabilmesini sağlayacaktır. Böylece yetişkinler çocuklarıyla birlikte oynama fırsatı yakalarken, farklı yetilere sahip çocuklar oyun ihtiyaçlarını karşılayabileceğinden sağlıklı gelişimlerini devam ettirecekler ve kendilerini dışlanmış hissetmeyeceklerdir.

Yetişkinlerin çocuklarıyla bir arada oynayabildiği ve engelli ve engelsiz çocukların bir arada kullanımını sağlayan kapsayıcı çocuk oyun alanı örnekleri yurtdışında hem literatürde daha fazla yer almakta hem de sayıca daha fazla uygulanmaktadır. Kapsayıcı çocuk oyun alanlarının yurtdışındaki ülkelerde daha fazla uygulanmasının en büyük ve en önemli nedeni engelli çocukları bulunan ebeveynlerin bu konuda yaşadıkları sıkıntılar ve çocuklarının oyun ihtiyaçlarını karşılayamaması sonucunda gerekli yerlere başvurarak kapsayıcı ve çocuklarının kullanabileceği oyun alanlarının yapılmasını istemeleridir. Yönetimdeki kişilerin ve konuyla ilgili kurumların bu istekleri ciddiye alarak destek vermesiyle birlikte bu ülkelerde kapsayıcı çocuk oyun alanları her geçen gün artan bir şekilde uygulanmaya devam etmektedir.

Ülkemizde ve özellikle İstanbul'da ise engelli çocuk nüfusun azımsanamayacak kadar çok olmasına rağmen engelli çocuklar için tasarlandığı düşünülen parklar olsa da bu parkların çoğunu değil engelli çocuklar engelsiz çocuklar bile kullanırken çeşitli sıkıntılar yaşamakta hatta kullanamamaktadır. Buna rağmen özellikle İstanbul'da kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanmış bazı parklar bulunmaktadır.

Tez kapsamında hem engelli ve engelsiz çocukların çocuk oyun alanlarını hangi nedenlerle kullanamadığını araştırmak hem de bedensel ve ortopedik engelli çocukların oyun ve oyun alanları hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla iki aşamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında İstanbul'da kapsayıcı çocuk oyun alanı olarak tasarlanmış ve yoğun kullanıma sahip olan üç park; Kadıköy Göztepe 60. Yıl Parkı, Beşiktaş Dilek Sabancı Parkı ve Kadıköy

Selamieçesme Özgürlük Parkı kapsayıcı çocuk oyun alanlarının tasarım ilkeleri ve kapsayıcılığın parklar ve çocuk oyun alanları için gereklilikleri incelenerek hazırlanan tablolar yardımıyla yerinde yapılan gözlemlerle incelenmiş ve karşılaştırmalı bir sonuç elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında genel anlamda üç parkında engelli bireylerin kullanımına uygun olarak tasarlandığı fakat kapsayıcılık açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Parkların içinde yer alan çocuk oyunlarına incelendiğinde ise Göztepe 60. Yıl Parkı'nda yer alan çocuk oyun alanlarının diğerlerine oranla kapsayıcı tasarım yaklaşımlarına daha çok uyum sağladığı dikkat çekmektedir. Dilek Sabancı Parkı ve Özgürlük Parkı ise çocuk oyun alanı açısından hem engelli çocukların kullanımına olanak tanımamakta hem de kapsayıcılık için gereken özellikleri bünyesinde barındırmamaktadır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise 7-17 yaş aralığındaki çocukların oyun ve oyun mekanları ile ilgili görüşlerini almak ve mevcut durumlarında çevrelerindeki çocuk oyun alanlarında oyun oynayıp oynayamadıklarını sorgulamak için İstanbul Florya Çiroz Engelliler Yaz Kampı'nı ziyaret eden 26 bedensel ve ortopedik engelli çocukla anket çalışması yapılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere engelli çocuklara erişimin ve onlarla iletişim kurmanın ve sorulan sorulara cevap almanın son derece zor olduğu bilindiğinden farklı özelliklerde çok sayıda engelli çocuğa ulaşmak amacıyla örneklem alanı olarak bu kamp seçilmiştir ve yapılan anket sayısında herhangi bir temsiliyet oranı aranmamıştır. Sonrasında bedensel ve ortopedik engelli çocuklara uygulanan anketler incelenmiş ve çocukların oyun ve çocuk oyun alanları hakkındaki görüşleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sonuçlara bakıldığında bedensel ve ortopedik engelli çocukların engelsiz yaşlıtlarına göre oyun oynama haklarından yoksun olduğu, kamusal mekanlarda oyun oynama şanslarının olmadığı, kamusal çocuk oyun alanlarını gerek engelleri gerekse oyun alanlarının engellerine uygun şekilde tasarlanmaması nedeniyle kullanamadıkları, günümüzde sokaklarda da oyun oynayamadıklarından yaşanan mecburiyetlerden dolayı kendi evlerinde oyun oynamak zorunda kaldıkları anlaşılmıştır. Çocukların nasıl bir oyun mekanı istedikleri hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ise hem çocukların tamamının hem de ebeveynlerinin kullanabilecekleri daha güvenli oyun mekanları istedikleri gözden kaçırılmaması gereken önemli bir ayrıntıdır. Anketin genel sonuçlarına bakıldığında engelli çocukların gündelik hayatta kamusal mekanlarda ve özellikle çocuk oyun alanlarında yer alamadığı, yer alabilenlerin ise bu alanları tasarımlarından dolayı

kullanamadıkları anlaşılmıştır. Yine de her çocuk gibi bu çocukların da en büyük ihtiyaçlarından biri oyun olduğundan çocukların tümünün engelsiz yaşlılarıyla bir arada çocuk oyun alanlarında özgürce oyun oynamak istediği fakat çıkan sonuçlara göre bu İstanbul'daki çocuk oyun alanlarında pek mümkün olmadığından genellikle kendi evlerinde ve aileleriyle oynamak zorunda kaldıkları görülmüştür.

Kapsayıcı çocuk oyun alanlarıyla ilgili yapılan literatür taraması değerlendirildiğinde ve anketlerden elde edilen sonuçlar incelendiğinde çocukların oyun oynama hakkını sağlamak ve engelli çocukların da oyun ortamında yer almasını sağlamak ve engelsiz yaşlılarıyla bir arada oyun oynayabilmelerini sağlayabilmek amacıyla ülkemiz ve İstanbul'daki çocuk oyun alanları için bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu önerileri sıralamak gerekirse;

- Kapsayıcı tasarım bir tasarım anlayışı olarak iyice benimsenmeli ve anlaşılmalıdır.
- Kentsel tasarımdan, iç mimariye ve endüstriyel tasarıma kadar tasarımın her alanında kapsayıcı tasarım anlayışının tasarımın her aşamasında kullanılması sağlanmalıdır.
- Engelli bireyler için özel tasarlanan mekanlar yerine kapsayıcı tasarım yaklaşımı dikkate alınarak hem engelli hem engelsiz bireylerin bir arada kullanabileceği kamusal mekanlar yaratılmalıdır. Bu sayede engelli insanların kamusal yaşamdan dışlanmasının önüne geçilmesi sağlanmalıdır.
- Ülkemizde ve özellikle İstanbul'da kapsayıcı tasarım yaklaşımlarıyla ilgili konuya yasal arka plan oluşturacak nitelikte yeni yasa ve düzenlemeler getirilmelidir ve var olanların kapsamı genişletilmelidir. Bu yasa ve düzenlemeler sadece engelli bireyler üzerine olmamalı aksine engelli ve engelsiz bütün insanları kaynaştıracak şekilde düzenlenmelidir.
- Kapsayıcı tasarım ilkeleri de dikkate alınarak yapılacak tasarımlarda her birey için eşit kullanım şartları sağlanmalı, gereksiz karmaşadan uzaklaşarak her kullanıcının kolayca algılamasını sağlayacak tasarımlar üretilmeli ve en önemlisi bu tasarımların kullanıcıların güvenliğini sağlayacak şekilde ortaya koyulması gerekmektedir.
- Dünya üzerinde farklı yetilerdeki bütün çocukların ayırım gözetmeden oyun oynama haklarının eşit şekilde sağlanması gerektiğinden yetkili kişiler tarafından çocuklara bu hakların sağlanması için gerekli çalışmalar yürütülmelidir.

-Çocuklar için oyun ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri en önemli mekanlar olan çocuk oyun alanları olduğundan bu alanların tasarımında mutlaka kapsayıcı tasarım yaklaşımları benimsenmeli, kapsayıcı tasarım ilkelerinin biri veya bir kaç uygulamlarda kullanılmalı ve engelli ve engelsiz çocuklar bir arada düşünülerek tasarımlar yapılmalıdır.

-Özellikle İstanbul'da mevcutta bulunan ve kapsayıcı tasarım yaklaşımlarıyla bağdaşmayan çocuk oyun alanları ve parklar kapsayıcı tasarım ilkeleri dikkate alınarak tasarlanmalı ve çocuklara kaliteli oyun olanakları sağlayan alanlar haline dönüştürülmelidir.

-Kent içinde tasarlanacak çocuk oyun alanları konum açısından kolay ulaşılabilir noktalarda tasarlanmalı ve her bireyin bu alanlara rahatlıkla ulaşabilmesi sağlanmalıdır.

-Çocuk oyun alanları içinde kullanıcıların bir noktadan diğer bir noktaya erişimi ve oyun elemanlarıyla sosyal donatıları kullanımı diğer bireylerle eşit şekilde gerçekleştirmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle engelli kullanıcılar da düşünerek hem alanda hem çocuk oyun elemanlarında gerekli noktalarda uygun eğim ve genişlikte rampalar tasarıma dahil edilmelidir.

-Anket sonuçlarından da anlaşılaçağı üzere çocukların tümü güvenli mekanlarda oynamak ve kendilerini güvende hissetmek istemektedir. Bu nedenle mevcutta var olan çocuk oyun alanlarının güvenli mekanlar haline getirilmeli, tasarlanacak yeni oyun alanları da güvenli alanlar olarak tasarlanmalıdır.

-Çocuk oyun alanlarının güvenli hale getirilmesi için çocuk oyun elemanları ve zemin malzemeleri oluşabilecek kazalar ve yaralanmalar sonrasında çocuğa zarar vermeyecek malzemelerden seçilmeli, çocuk oyun alanlarında kullanılan oyun elemanları kullanıcı yaş aralığı dikkate alınarak gerekli boyutlarda tasarlanmalı, gerekli yerlerde korkuluklar kullanılarak çocuğun zemin seviyesinden yukardaki oyun elemanlarını kullanırken düşme tehlikesi engellenmeli ve alan içinde gerekirse güvenliği sağlayacak görevlilerle alanın genel güvenliği sağlanmalı ve çocukların özgürce oyun oynaması için gereken bütün önlemler alınmalıdır.

-Çocuk oyun alanı tasarımlarında erişilebilirlik standartlarına dikkat edilirken yaratıcılık göz ardı edilmemeli, çocukların oyun oynamak isteyeceğı, ilgi çekici ve kapsayıcı oyun olanakları içeren alanlar yaratılmalıdır.

-Her çocuk farklı öğrenme şekillerine sahip olduğundan oyun alanı içinde çeşitli öğrenme şekline uyum sağlayacak bilgilendirmeler yapılmalı ve oyun alanına gelen kullanıcıların kendilerine verilen bilgileri kolaylıkla algılaması sağlanmalıdır.

-Çocukların kullanırken doğal vücut pozisyonlarını koruyabileceği çocuk oyun elemanları tasarlanmalı, yardımcı cihaz kullanan çocuklar için oyun elemanlarını kullanmalarını sağlayacak yeterli alanlar bırakılmalı, tekerlekli sandalyenin kullanılabileceği pürüzsüz zemin malzemeleri seçilmeli ve oyun alanı içinde farklı yetilerdeki bütün çocukların geçebileceği genişlik ve özellikte yollar yapılmalıdır.

-Kapsayıcı çocuk oyun alanları tasarlanırken alan içinde tasarımla ilgili yapılacaklardan başka bu konuda yetkili kişilere de büyük görevler düşmektedir. Hem ülkemizde hem İstanbul'da engelliler ve engellilik konusunda halkın bilgilendirilmesi, farkındalığın gerek yapılacak çalışmalarla gerek sosyal medya ve televizyon yardımıyla artırılması ve engelli bireylerin gündelik hayattan dışlanmasının önüne geçilmeye çalışılması gerekmektedir. Böylece engelsiz insanlar kamusal mekanlarda engellileri düşünmeye başlayarak hareket edecek ve onların hayatlarına saygı duyacaklardır. Halkın bilgilendirilmesi sırasında engelli çocukların önemi detaylı olarak vurgulanmalı ve onların da oynayabileceği kapsayıcı çocuk oyun alanları tasarımlarının yapılmasının önemi insanlara aktarılmalıdır.

-Bilgilendirme dışında özellikle çocuklara ve bedensel engelli çocuklara tezde de yapıldığı üzere oyun ve oyun alanları ile ilgili görüşlerini öğrenmek ve beklentilerini öğrenmek amacıyla anketler yapılmalı ve yapılacak tasarımlarda bu anketlerden çıkan sonuçlar dikkate alınmalıdır.

Kısacası engelli çocukların günümüzde bizlerden biri olduklarının kabul edilip kamusal çocuk oyun alanlarında rahatlıkla oynayabilmeleri ve bu alanlara erişebilmesi için gereken çalışmaların yapılması gerekmektedir. Kapsayıcı tasarım bu noktada devreye girmekte ve çocuk oyun alanlarında farklı özellikteki bütün çocukları bir araya getirerek yaşanacak dışlanmaların ve engellerin önüne geçmektedir. Bu nedenle çocuk oyun alanı tasarımlarında kapsayıcı tasarım yaklaşımlarının dikkate alınması ve kapsayıcı tasarım ilkeleri kapsamında tasarımlar yapılması gerekmektedir. Böylece hem engelli hem engelsiz çocuklar bir arada oynayabilecek ve oyun oynama ihtiyaçlarını karşılayarak sağlıklı gelişimlerini devam ettirebileceklerdir.

KAYNAKLAR

- ANSI (American National Standard Institute)** (1998). ICC A117. 1-American National Standard for Accessible and Usable Buildings and Facilities. *International Code Council*.
- Bahadır, B.** (2014). *Parklarda Erişilebilirliğin Engelliler Açısından İrdelenmesi: İstanbul-Göztepe 60.yıl parkı örneği*, (yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Dostoğlu, N., Şahin, E., Taneli, Y.** (2009). Tasarıma Kapsayıcı Yaklaşım: Herkes İçin Tasarım. Evrensel Tasarım: Tanımlar, Hedefler. *Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Bölümü Mimarlık Dergisi*.
- Evan Terry Associates** (1993). *Americans with Disabilities Act facilities compliance: a practical guide*. Wiley, 1-189.
- Evcil, A. N.** (2014). *Herkes İçin Tasarım: Evrensel Tasarım*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Goldsmith, S., 1997.** Designing for the Disabled: The New Paradigma. Architectural Press, Oxford.
- Goren, W. D.** (2006). *Understanding the Americans with Disabilities Act*. American Bar Association.
- Hacıhasanoğlu, I.** (2003). Evrensel Tasarım. *Tasarım Kuram Dergisi*, 3, 93-101.
- Kearney, D. S.** (1995). *The ADA in practice*. TRIS Database.
- Kirazoğlu, S.** (2012). *Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekanları Ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy Ve Beylikdüzü Örnekleri*, (yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Prellwitz, M.** (2007). *Playgrounds Accessibility and Usability for Children with Disabilities*. (doktora tezi). Luleå University of Technology Department of Human Work Sciences.
- Tandoğan, O.** (2011). *İstanbulda Çocuk Dostu Kent için açık alanların planlama, tasarım ve yönetim ilkelerinin oluşturulması*. İstanbul: İTÜ Yayınları, 1-284.
- Whyte, W. H.** (1980). *The social life of small urban spaces*. Project for Public Spaces.
- Yaşar, D. ve Evcil, N.** (2011). *Herkes İçin Bir Kent ve Evrensel Tasarım”, Herkes için Kent, Herkes İçin Planlama, Akılcı, Adaletle Yeniden*. İstanbul: 7. Türkiye Şehircilik Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı, 64-65.
- Accessible Public Spaces** (2015). Universal Design in Landscape Architecture: Public Spaces for All. Alındığı tarih: 17.06.2015, adres: <http://www.newmobility.com/2015/03/accessible-public-spaces/>

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı** (2005). Engelliler Hakkında Kanun. Alındığı tarih: 03.07.2015, adres: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>.
- AT Laws** (t.y.). Special Education Laws. Alındığı tarih: 31.07.2015, adres: <http://atto.buffalo.edu/registered/ATBasics/Foundation/Laws/specialed.php>.
- Ayataç, H.** (2013). Engelsiz kent-evrensel tasarım sağlıklı bir yaşam için engelleri tekrar düşünmek. Alındığı tarih: 15.05.2015, adres: <http://www.skb.org.tr/saglikli-bir-yasam-icin-engelleri-tekrar-dusunmek/>.
- Aybay, R.** (t.y.). Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi. Alındığı tarih: 19.08.2015, adres: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/insan_haklari_evrensel_bildirisi.pdf.
- Brisbane City Council** (t.y.). Accessible and inclusive play in Brisbane. Alındığı tarih: 14.08.2015, adres: <http://www.brisbane.qld.gov.au/facilities-recreation/parks-venues/parks/park-facilities/accessible-inclusive-play-brisbane>.
- Cellar.org** (2009). Clemyjontri Park. Alındığı tarih: 10.06.2015, adres: <http://cellar.org/showthread.php?t=21056>.
- Center for Universal Design** (2006). Definitions: Accessible, Adaptable, and Universal Design. Alındığı tarih: 30.06.2015, adres: http://www.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/Fact%20Sheet%206.pdf.
- Center for Universal Design** (2008). About the Center. Alındığı tarih: 18.08.2015, adres: http://www.ncsu.edu/www/ncsu/design/sod5/cud/about_us/about_us.htm.
- City of Ballarat** (2015). All Inclusive Play Space. Alındığı tarih: 12.06.2015, adres: <http://www.ballarat.vic.gov.au/pbs/major-projects/active-major-projects/all-inclusive-play-space.aspx>.
- City of Calgary** (2010). Universal Design Handbook. Alındığı tarih: 15.07.2015, adres: https://www.calgary.ca/CSPS/CNS/Documents/universal_design_handbook.pdf?noredirect=1.
- City of Sydney Inclusive Play** (2014). City Of Sydney Inclusive Play Report, Pyrmont and Surrounding Areas. Alındığı tarih: 23.07.2015, adres: http://zihinselozurluler.org/mevzuatbm_ozurlu_kisilerin_haklari_sozlesmesi-55.html.
- Council of Europe** (1992). European Urban Charter-Charter without the status of a convention. Alındığı tarih: 19.07.2015, adres: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=887405>.
- Countryside Play Structures** (2014). Inclusive Play. Alındığı tarih: 11.07.2015, adres: <http://www.countrysideplaystructures.com/inclusive-play/>.

- Cre 8 Play** (t.y.). Play Environments. Alındığı tarih: 04.07.2015, adres: http://www.cre8play.com/custom_play/jts-grommet-island-virginia-beach-va/.
- Davis Play Gorunds** (2015). Investment in Playground Equipment Returns Huge Dividends to Communities. Alındığı tarih: 28.05.2015, adres: <http://www.davisplaygrounds.com/blog/posts/investment-in-playground-equipment-returns-huge-dividends-to-communities/>.
- DESSA (Disability Equality Specialist Support Agency)** (2013). How to make sure that disabled children can participate in play. Alındığı tarih: 19.07.2015, adres: <http://www.dessa.ie/play-all/how-make-sure-disabled-children-can-participate-play>.
- Dünya Sağlık Örgütü** (2011). Dünya Engellilik Raporu. Alındığı tarih: 26.07.2015, adres: <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>.
- Dünya Sağlık Örgütü** (2011). World Report on Disability. Alındığı tarih: 24.07.2015, adres: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/genericdocument/wcms_370772.pdf.
- Ed Roberts Campus** (t.y.). Universal Design. Alındığı tarih: 17.08.2015, adres: http://www.uwyo.edu/wind/_files/docs/resources/ud_review.pdf.
- Engelliler.biz Platformu** (2007). [Tartışma] BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin ülkemizce imzalanması ve uygulanması. Alındığı tarih: 23.07.2015, adres: <http://www.engelliler.biz/forum/ayrimcilikla-mucadele-insan-toplum-siyaset-bugun-yarin/2289-tartisma-bm-engelli-haklari-sozlesmesi-nin-ulkemizce-imzalanmasi-ve-uygulanmasi.html>.
- Ergenoğlu A. S.** (2013). Mimarlıkta Kapsayıcılık: 'Herkes İçin Tasarım'. Alındığı tarih: 23.06.2015, adres: <http://www.ek.yildiz.edu.tr/images/images/yayinlar/ktp.pdf>.
- Extension** (2011a). 1: Principle One: Equitable Use. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24193/1:-principle-one:-equitable-use#.VgheAfmtmkp>.
- Extension** (2011b). 2: Principle Two: Flexibility in Use. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24192/2:-principle-two:-flexibility-in-use#.VfWyj3hhORs>.
- Extension** (2011c). 3: Principle Three: Simple and Intuitive. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24191/3:-principle-three:-simple-and-intuitive#.VghfHPntmkp>.
- Extension** (2011d). 4: Principle Four: Perceptible Information. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24190/4:-principle-four:-perceptible-information#.Vghfpfntmkp>.
- Extension** (2011e). 5: Principle Five: Tolerance for Error. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24189/5:-principle-five:-tolerance-for-error#.VghgTfntmkp>.

- Extension** (2011f). 6: Principle Six: Low Physical Effort. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24188/6:-principle-six:-low-physical-effort#.Vghgyvntmkp>.
- Extension** (2011g). 7: Principle Seven: Size and Space for Approach and Use. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.extension.org/pages/24187/7:-principle-seven:-size-and-space-for-approach-and-use#.VghhQfntmkp>.
- Falstad, H.** (2014). Ada Compliance For Playgrounds. Alındığı tarih: 05.07.2015, adres: <http://www.accessadvocates.com/ada-compliance-for-playgrounds/#.VeAMCHhhORv>.
- Game Time** (2015). Me2: 7 Principles of Inclusive Playground Design. Alındığı tarih: 21.07.2015, adres: <http://www.gametime.com/resources/design-programs/me2/>.
- Good News Network** (2015). The Most Inclusive Playground in the Country Opens – And it's Magical. Alındığı tarih: 09.07.2015, adres: <http://www.goodnewsnetwork.org/inclusive-playground-country-opens-palo-alto/>.
- Have WheelChair Will Travel** (2014). Accessible Playground Features I Love. Alındığı tarih: 01.07.2015, adres: <http://havewheelchairwilltravel.net/accessible-playground-features-love/#prettyPhoto>.
- ILO** (2014). Disability Inclusion Strategy and Action Plan. Alındığı tarih: 12.07.2015, adres: 2014–17 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/--ifp_skills/documents/genericdocument/wcms_370772.pdf.
- Inclusive Design** (2010). A People Centered Strategy For Innovation – Definitions. Alındığı tarih: 11.08.2015, adres: <http://www.inclusivedesign.no/practical-tools/definitions-article56-127.html>.
- Inclusive Play Grounds** (2015). 7 Principles of Inclusive Playground Design. Alındığı tarih: 12.07.2015, adres: <http://www.inclusiveplaygrounds.org/me2/principles>.
- Inclusive Play Space** (2012a). What is inclusive play? Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://www.inclusiveplayspace.com/page/whatisinclusiveplay/>.
- Inclusive Play Space** (2012b). Map of inclusive playgrounds. Alındığı tarih: 10.07.2015, adres: <http://www.inclusiveplayspace.com/page/mapofinclusiveplaygrounds/>.
- Karagöz, G.** (t.y.). Engellilik Kavramı. Alındığı tarih: 16.05.2015, adres: <https://engelsizbarinmaengelsizegitim.files.wordpress.com/2013/09/103264008-gizem-karagc3b6z.pdf>
- Kavak, M.** (2010). *Evrensel tasarım yaklaşımı bağlamında kamusal mekanlar: Harbiye Kongre Vadisi örneği*, (doktora tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Korkmaz, E.** (2014). Oyunun Çocuk Gelişimine Etkisi ve Çocuk Oyun Alanları Tasarım Kriterleri. Alındığı tarih: 06.06.2015, adres: <http://www.planlama.org/index.php/aratrmalar/makaleler/60-oyunun-cocuk-geliimine-etkisi-ve-cocuk-oyun-alanlar-tasarm-kriterleri>.
- Köse, S.** (t.y.). Evrensel Tasarım. Alındığı tarih. 14.07.2015, adres: <https://engelsizbarinmaengelsizegitim.files.wordpress.com/2013/09/mimari-tasarim-v.pdf>.
- Kuleli, K.** (2012). TS EN 81-70 Ve Pren 81-82 Standardına Göre Erişim. *Asansör Sempozyumu 2012, İzmir*. Alındığı tarih: 09.07.2015, adres: http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/98db7f4b6826479_ek.pdf.
- Landscape Structures** (2013). Pulse Tennis – Overview. Alındığı tarih: 09.07.2015, adres: <https://www.playlsi.com/en/commercial-playground-equipment/playground-components/pulse-tennis>.
- Liphart, J.** (2012). Universal Design Makes Playgrounds Inclusive of Disabilities. Alındığı tarih: 19.07.2015, adres: <http://www.amsvans.com/blog/universal-design-makes-playgrounds-inclusive-of-disabilities/>.
- Mecklenburg County** (t.y.). Inclusive Parks, Alındığı tarih: 13.06.2015, adres: http://charmeck.org/mecklenburg/county/ParkandRec/Therapeutics/Inclusive_Parks/Pages/Default.aspx.
- Milliyet Gazetesi** (2014). En fazla Engelli İstanbul'da Yaşiyor. Alındığı tarih: 06.07.2015, adres: <http://www.milliyet.com.tr/en-fazla-engelli-istanbul-da-yasiyor-diyarbakir-yerelhaber-193122/>.
- NCHPAD Building Healthy Inclusive Communities** (2014). Designing for Inclusive Play: Applying the Principles of Universal Design to the Playground. Alındığı tarih: 12.07.2015, adres: <http://www.nchpad.org/529/2463/Designing~for~Inclusive~Play~~~Applying~the~Principles~of~Universal~Design~to~the~Playground>
- NDA (National Disability Authority)** (2012). 10 Things to Know about UD. Alındığı tarih: 13.07.2015, adres: <http://universaldesign.ie/What-is-Universal-Design/The-10-things-to-know-about-UD>.
- Nouvelle** (t.y.). Rehabilitasyon Yasası. Alındığı tarih. 07.08.2015, adres: <http://www.nouvelleproje.com/#!RehabilitasyonYasasi/c7a5/55844be30cf25bae5caa6c25>.
- Nova Outdoors** (2011). Clemyjontri Park In Mclean, Va! Alındığı tarih: 12.06.2015, adres: <http://novaoutdoors.com/nova/clemyjontri-park-in-mclean-va/>.
- O'Brien and Sons** (2011). New Inclusive Playground at Globe Park School, Woonsocket, RI. Alındığı tarih: 21.06.2015, adres: <http://www.obrienandsons.com/new-playground-at-globe-park-school-woonsocket-ri/>.
- Pica, R.** (t.y.) Why we need more playgrounds. Alındığı tarih: 15.07.2015, adres: <http://www.rossrec.com/uploads/2012/09/Why-We-Need-More-Playgrounds.pdf>.

- Pinterest.com** (2014). Alındığı tarih: 12.07.2015, adres: <https://www.pinterest.com/pin/187954984423937330/>.
- Pinterest.com** (2014). Alındığı tarih: 21.07.2015, adres: <https://www.pinterest.com/pin/383157880772370762/>.
- Play and Park Structures** (t.y.). 7 Principles of Inclusive Playground Design. Alındığı tarih: 11.07.2015, adres: <http://playandpark.com/products/inclusive-play/7-benefits-inclusive-design/>.
- Play Wales** (2014). What is play and why is it important? Alındığı tarih: 24.06.2015, adres: <http://www.playwales.org.uk/login/uploaded/documents/INFORMATION%20SHEETS/what%20is%20play%20and%20why%20is%20it%20important.pdf>.
- Play World** (2015). Inclusive Play Design Guide. Alındığı tarih: 14.06.2015, adres: https://playexplorers.com/media/product_data/guide/InclusivePlayDesignGuide.pdf.
- Playground Finder** (2013). Livvi's Place - Yamble Reserve. Alındığı tarih: 13.06.2015, adres: <http://www.playgroundfinder.com/playground.php?playgroundid=2419>.
- Playgrounds for Everyone** (2013). Accessible Playgrounds Near New York City, New York. Alındığı tarih: 02.08.2015, adres: <http://www.playgroundsforeveryone.com/search.html#address=New+York+City,+New+York&latitude=40.730599100000035&longitude=-73.99044358098143&zoom=14&nearby=false>.
- Resmi Gazete** (2009). Milletlerarası Sözleşme. Alındığı tarih: 12.08.2015, adres: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>.
- Sağlık A.Ş.** (2007). Engelliler Yaz Kampı-Çiroz. Alındığı tarih: 21.08.2015, adres: <http://www.saglikas.com.tr/icerik.aspx?id=47>.
- Selamıçeşme Özgürlük Parkı** (t.y.). Selamıçeşme Özgürlük Parkı. Alındığı tarih: 23.06.2015, adres: <http://www.gezginanne.com/2014/01/selamicesme-ozgurluk-park.html>.
- Selamıçeşme Özgürlük Parkı** (2015). Selamıçeşme Özgürlük Parkı, Nerede, Nasıl Gidilir?. Alındığı tarih: 22.08.2015, adres: <http://www.gezilmesigerekenyerler.com/istanbul/kadikoy/goztepe/selamicesme-ozgurluk-parki-nerede-nasil-gidilir-kadikoy-istanbul.html>.
- Shane's Inspiration** (2013). Inclusive Play and Inclusive Playgrounds. Alındığı tarih: 13.07.2015, adres: <http://www.shanesinspiration.org/inclusive-play-and-inclusive-playgrounds/>.
- Skulski, J.K.** (2007). Designing for Inclusive Play: Applying the Principles of Universal Design to the Playground. Alındığı tarih: 16.07.2015, adres: <http://www.ncaonline.org/resources/articles/playground-universaldesign.shtml>.
- Smith, S.** (2010). Why You Should Adopt An 'Accessible Content Strategy'. Alındığı tarih: 13.07.2015, adres:

<http://thecontentwrangler.com/2010/05/24/why-you-should-adopt-an-accessible-content-strategy/>.

Sofoulis, Z., Armstrong, H., Bounds, M., Lopes, A., Andrews, T. (2008). Out & About In Penrith. Alındığı tarih: 22.07.2015, adres: http://www.uws.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/46367/Out_and_About_Final_Report_with_Appendices.pdf.

Speial Education Degrees (2014). 30 Most Impressive Accessible and Inclusive Playgrounds. Alındığı tarih: 11.07.2015, adres: <http://www.special-education-degree.net/30-most-impressive-accessible-and-inclusive-playgrounds/>.

Surface Inclusive Design Research Centre (2014). Welcome to SURFACE - a centre of excellence in inclusive design. Alındığı tarih: 12.07.2015, adres: <http://www.salford.ac.uk/built-environment/research/research-centres/surface->

Sutcliffe Play (t.y.). Inclusive Play & Playground Equipment. Alındığı tarih: 13.05.2015, adres: <http://www.sutcliffeplay.co.uk/about-sutcliffe-play/inclusive-disabled-playground-equipment/>.

Suzette, H. (2013). Livvi's Place - Yamble Reserve. Alındığı tarih: 12.06.2015, adres: <http://www.playgroundfinder.com/playground.php?playgroundid=2419>.

The Dirt Uniting The Built&Natural Environments (2011). Help Create Clear, Universal “Complete Street” Design Guidelines. Alındığı tarih: 23.06.2015, adres: <http://www.salford.ac.uk/built-environment/research/research-centres/surface>

Together We Play (2012). JT’s Grommet Island Beach Park & Playground for Every “Body”. Alındığı tarih: 09.06.2015, adres: <http://togetherweplay.playlsi.com/2012/12/04/designing-to-meet-all-childrens-needs/grommetmain/>.

Touched by Olivia (t.y.). Inclusive Play Spaces. Alındığı tarih: 25.07.2015, adres: <http://touchedbyolivia.com.au/inclusive-playspaces/>.

Tufan, I. (2006). Engelli mi özürlü mü? Alındığı tarih: 21.06.2015, adres: http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6208.

TÜİK (2014). İstatistiklerle Çocuk 2014. Alındığı tarih: 27.06.2015, adres: www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=269.

TÜİK (2015). Dünya Nüfus Günü 2015. Alındığı tarih: 17.07.2015, adres: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>.

Türk Standardı (2011). Özürlüler Ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere. Alındığı tarih: 14.06.2015, adres: <http://hissedilebiliryuzeyler.com/pdf/tse9111.pdf>.

UNICEF (2004a). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20. Alındığı tarih: 21.07.2015, adres: http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html.

- UNICEF** (2004b). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Alındığı tarih: 21.07.2015
adres: http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html.
- UNICEF** (2004c). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 31-41.
Alındığı tarih: 12.08.2015, adres: http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23e.html.
- UNICEF** (2013). Universal Design in the Playground. Alındığı tarih: 28.06.2015,
adres: http://www.unicef.org/sowc2013/universal_design.html.
- United States Access Board** (2014). Americans with Disabilities Act and Architectural Barriers Act Accessibility Guidelines. Alındığı tarih: 08.08.2015,
adres: <http://www.si.edu/Content/Accessibility/Americans-Disabilities-Act.pdf>.
- Universal Design** (2014). What is Universal Design? Alındığı tarih: 13.08.2015,
adres: http://www.universaldesign.com/index.php?option=com_content&view=article&id=327:what-is-universal-design&catid=2196:universal-design&Itemid=113.
- Universal Design** (2014a). Mission Statement. Alındığı tarih: 18.07.2015, adres: http://www.universaldesign.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1125:who-we-are&catid=490:about-us&Itemid=2854.
- Universal Design New York** (t.y.). 3 Principles of Universal Design. Alındığı tarih: 15.08.2015, adres: <http://idea.ap.buffalo.edu/udny/Section3.htm>.
- Unlimited Play Playgrounds** (t.y.). A map of all playgrounds provided by Unlimited Play. Alındığı tarih: 11.07.2015, adres: <https://www.google.com/maps/d/viewer?hl=en&oe=UTF8&msa=0&ie=UTF8&mid=zmy22EG4NVs.kW5ZvGZB4Zlc>.
- US Department of Justice** (2010). 2010 ADA Standards for Accessible Design. Alındığı tarih: 11.08.2015, adres: http://www.ada.gov/regs2010/2010ADASTandards/2010ADAStandards_prt.pdf.
- Wee in DC** (2015). Clemyjontri Park Playground is a Wonderland for Wee Ones. Alındığı tarih: 08.07.2015, adres: <http://www.weeindc.com/2013/06/18/clemyjontri-park-playground-is-a-wonderland-for-wee-one/>.
- Zihinsel Özürlüler Organizasyonu** (t.y.). Özürlü kişilerin hakları sözleşmesi. Alındığı tarih: 23.07.2015, adres: http://zihinselozurluler.org/mevzuat-bm_ozurlu_kisilerin_haklari_sozlesmesi-55.html.

EK A ANKET SORULARI

Ben İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çiroz Engelliler Yaz Kampı bünyesinde düzenlediğim bu çalışmada senin oyun ve oyun mekanlarına ait fikirlerini almak için sana verilen bu soruları yanıtlamanı istiyorum. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yok. Sadece senin yanıtını bilmek istiyorum. Senin kimliğinle ilgili bir bilgi istemiyorum ve kullanmayacağım. Her soru için sana verilen yanıtlardan birine (X) ya da (✓) işaretini koymanı istiyoruz. 😊

Okuduğun Okulun Adı :

Okulun : ☐ Özel ☐ Devlet ☐ Vakıf ☐ Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Ben

Ben yaşındayım.

Ben bir ☐ Erkeğim ☐ Kızım

Benşehrinde oturuyorum.

Benşehrinde doğdum.

Benim tane kardeşim var. Engelli kardeşim / kardeşlerim ☐ Var ☐ Yok

Benim.....engelim var. ☐ Bedensel ☐ Görme ☐ Konuşma ☐ İşitme

Benim tane kardeşim var.

Engelli olma nedenim...

☐ Doğuştan ☐ Ev kazası ☐ Trafik kazası ☐ Oyun kazası (Düşme-Yaralanma..) ☐ Doğal afetler (Deprem vb.)

1. Nasıl ve kiminle yaşıyorsun?

☐ Ailemle yaşıyorum. ☐ Yetiştirme Yurdu'nda yaşıyorum. ☐ Diğer

2. Beraber yaşadığın kişileri işaretle, lütfen.

A grubunu **senin evinde her zaman** beraber yaşadığın kişiler için işaretle.

B grubunu **bazen / ara sıra** beraber aynı evde kaldığın kişiler için işaretle.

A Grubu : (Senin evinde beraber yaşadıkların)

- ☐ Annem
☐ Babam
☐ Büyükanne
☐ Dedem
☐ Kız/Erkek Kardeşlerim
☐ Diğer Yetişkinler (Dayı/Amca/Hala/Teyze..)
☐ Diğer Çocuklar (Kuzenler..)

B Grubu : (Başka bir evde/yerde beraber yaşadıkların)

- ☐ Annem
☐ Babam
☐ Büyükanne
☐ Dedem
☐ Kız/Erkek Kardeşlerim
☐ Diğer Yetişkinler (Dayı/Amca/Hala/Teyze..)
☐ Diğer Çocuklar (Kuzenler..)

3. İzleyenlerden hangilerine sahipsin/ hangilerine sahip değilsin?	Hayır	Evet	Bilmiyorum
Okulda giyebileceğin iyi durumda giysiler			
Evinde bilgisayar			
İnternet			
Cep Telefonu			
Kendi Odan			
Ulaşım için ailenin arabası			
Müzik dinlemek için cihazın (iPod..)			
Evde kullanabileceğin bir televizyon			

4. İzleyenlerden hangisi senin için önemlidir?	Önemsiz	Önemli	Çok Önemli	Bilmiyorum
Arkadaşların				
Beraber yaşadığın kişiler (aile fertleri)				
Diğer kişilerle ilişkilerin (öğretmen vb.)				

5. Ailede kimler, hangi meslekte çalışıyor?

- ☐ Ailemde annem ve babam çalışıyor.
☐ Sadece babam ve ya sadece annem çalışıyor.
☐ Benden büyük ablam ve / ve ya ağabeyim çalışıyor.
☐ Ailemde çalışan yok

	Annem	Babam	Ablam	Ağabeyim
Ev Hanımı				
Öğretmen				
Memur				
İşçi				
Serbest Meslek (Kasap, manav..)				
İşsiz				
Engelli/ Çalışmıyor				
Engelli / Çalışıyor				
Öğrenci				

6. Okulda olmadığın zamanlarda izleyen aktivitelerden hangilerini ne sıklıkla yapıyorsun?	Hiçbir Zaman	Haftada Bir Ya Da İki Kere	Hemen Hemen Her Gün
Okul dışında farklı alanlarda kurslara katılıyorum.			
Planlanmış aktivitelere katılıyorum.			
Ödev kitaplarım dışında kitap okuyorum.			
Evde işlere yardım ediyorum.			
Ödevlerimi yapıyorum.			
Televizyon izliyorum ve müzik dinliyorum.			
Spor ve egzersiz yapıyorum.			
Bilgisayar/tablet/cep telefonunda oyun oynuyorum.			
Vaktimi tek başıma geçiriyorum.			
Kardeşlerime ve diğer aile bireylerime bakıyorum.			
Anneme ya da babama iş yerinde yardım ediyorum.			
Oyun oynuyorum.			

7. Oyun ve boş zaman etkinlikleri hakkındaki cümleleri değerlendirir misin?	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Tamamen Doğru	Bilmiyorum
Çevremde oynayabileceğim ve spor yapabileceğim yerler var.				
Oyun oynayıp dinlenebilecek zamanım var				
Çevremdeki oyun alanlarımı kullanabiliyorum.				
Çevremde doğayla ilgi kurabildiğim alanlar var.				
Festival, etkinlik, kültürel ve dini aktivitelere katılabiliyorum.				
Okul dışında engelsiz yaşatılarla etkinlik ve programlara katılıyorum.				
Engelsiz arkadaşlarımla oyun oynayabiliyorum.				

8. Oynadığın oyunlar nelerdir?	Hiçbir Zaman	Bazen	Her Zaman		Bilmiyorum
Oyuncaklar					
Kutu oyunları (santranc, tabu, monopoly, kart oyunları..)					
Bilgisayar oyunları					
İp atlama					
Sek sek					
Misket					
Yakartop					
Saklambaç/ Kör ebe					
Topaç					
Top oyunları (futbol,voleybol,basketbol)					
Daten / Kaykay					
Bisiklet sürmek					

9. Nerelerde oynarsın?	Hiçbir Zaman	Bazen	Her Zaman		Bilmiyorum
Evim / odam					
Bahçe					
Anneanne / Babaannemin evi					
Arkadaşımın evi					
Sokak					
Park					
Okul bahçesi					
Spor tesisi					
Çocuk Oyun Alanı					

10. Kimle oyun oynarsın?	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Tamamen Doğru		Bilmiyorum
Yalnız					
Arkadaşlarımla					
Kardeşlerimle					
Aile bireylerimle					
Bakımla					

11. Yakın çevrendeki çocuk oyun alanlarına nasıl ve kiminle gidersin?	tek başıma gidebilirim	tek başıma gidemem	aile bireylerim ile	bakımcı ile	arkadaşlarımla
yürüyerek					
bisikletle					
arabayla					
toplu taşıma araçlarıyla					

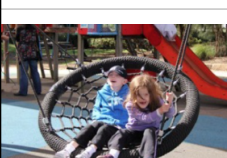
12. Oyun oynarken seni olumsuz etkileyen etkenler neler?	Hiçbir Zaman	Bazen	Her Zaman	Bilmiyorum
oyun alanına erişim				
engelime uygun oyun alanının olmaması				
oyun alanına yalnız gidememem				
diğer çocukların beni istememesi, benden çekinmesi/korkması				

13. Hangi sporları yaparsın?	Hiçbir Zaman	Bazen	Her Zaman	Bilmiyorum
Futbol				
Basketbol				
Voleybol				
Masa tenisi				
Tenis				
Yüzme				
Savunma sporları (judo,karate,güreş..)				
Atletizm				
Dans/Bale..				
Eskrim				
Bisiklet sürmek				
Paralimpik				
Diğer				

14. Karar alma süreçlerine katılıyor musun?	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Tamamen Doğru	Bilmiyorum
Çevreyi değiştiren projelere katılıyorum.				
Planlama ve karar alma sürecine katılıyorum.				
Çocuk haklarını televizyon ve radyoda duyuyorum.				
Sosyal medya ve internete erişebilirim.				
Çocuklara verilen hizmetlerde bütçe hakkında fikir sahibiyim.				

15. İzleyen cümleleri engelli çocuk haklarını düşünerek yanıtlar mısın?.	Hayır	Evet	Bilmiyorum
Çocuk Haklarını biliyorum.			
Engelli Haklarını biliyorum.			
Çocuk Hakları sözleşmesini biliyorum.			
Çocuk dostu kent nedir biliyorum.			
Yaşadığım çevrede yetişkinler engelli haklarını bilir ve uygularlar.			
Yaşadığım çevrede yetişkinler çocuk haklarını bilir ve uygularlar.			

16. Oynamak istediğin / hayalindeki çocuk oyun alanının aşağıdaki örneklerden hangisi gibi gözükmesini isterdin? Her fotoğraf için istek durumunu yandaki kutucuğa işaretler misin?

17. Kiminle oyun oynamak istersin? Her fotoğraf için istek durumunu yandaki kutucuğa işaretler misin?

						
arkadaşım/ kardeşim ile						
annem ile						
babam ile						
tabletim/ bilgisayarımla						
hayvanlar ile						
bakıcımla						

18. Oyun alanında hangilerinin olmasını istersin? Her fotoğraf için istek durumunu yandaki kutucuğa işaretler misin?

tırmanma					
çeşitli sallanma elemanları/ salıncaklar					
kaydırak					
kum					
macera oyunu					
grup oyunu					
öğretici ve paylaşıcı oyun					
zeka oyunu					

19. Bana göre sorulardan biri

.....
.....
..... olmalıydı.

20. Anket hakkındaki cümlelere katılıp katılmadığını söyler misin?	Katılmıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok
Bu anket çok uzun.			
Bu sorularla kendimi ifade edebildim.			

Anketime Katıldığın İçin Çok Teşekkürler!!!

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : İpek POLA

Doğum Yeri ve Tarihi : Edremit 03.07.1988

E-Posta : ipek_pola@windowlive.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans : 2011, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Peyzaj Mimarlığı Bölümü